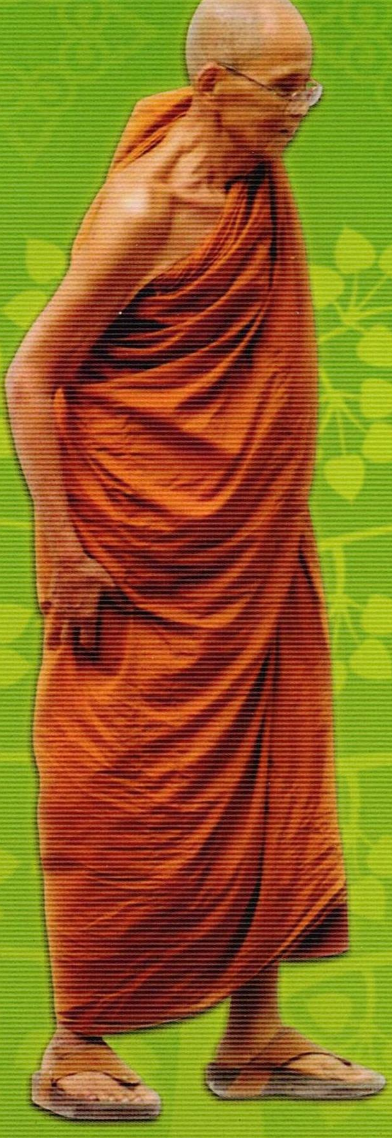

แด่ท่านพระอาจารย์ผู้ไม่เอาๆ ที่เราเคารพรัก

ภิกษุรูปหนึ่ง

แด่ท่านพระอาจารย์ผู้ไม่เอาๆ ที่เราเคารพรัก • ภิกษุรูปหนึ่ง

แด่ท่านพระอาจารย์ผู้ไม่เอาๆ ที่เราเคารพรัก

ภิกษุรูปหนึ่ง

แด่ท่านพระอาจารย์ผู้ไม่เอาฯ ที่เราเคารพรัก

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : สิงหาคม ๒๕๖๒ จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : มิถุนายน ๒๕๖๕ จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : คุณกัลยาณี รพีพรรณ โทรศัพท์ ๐๘๐-๑๕๕๙๖๖๖

จุดประสงค์ในการพิมพ์ : เพื่อเป็นอาจริยบูชาและจรรโลงพระศาสนา

ท่านที่สนใจต้องการหนังสือ ติดต่อได้ที่

คุณม่วย พันธุ์เถกิงอมร โทร. ๐๘๑-๓๑๑๕๓๕๒
ดร. บุญศรี สุธีรชัย โทร. ๐๙๓-๑๓๔๘๘๗๘
คุณกรองแก้ว รพีพรรณ โทร. ๐๘๐-๗๗๗๙๖๖๖

ภาพปก : ภิกษุรูปหนึ่ง

พิสูจน์อักษร : ผู้พิพากษาสุทัศน์ คุณเพชรัตน์ ภัทรวรกุลวงศ์

พิมพ์ที่ : บริษัท ธนาเพรส จำกัด โทร. ๐๒-๕๓๐๔๑๑๔

ขออนุโมทนาสาธุ ต่อท่านผู้มีส่วนร่วมจัดทำหนังสือทุกท่าน ขอให้อานิสงส์ในการร่วมเผยแผ่พระศาสนา เป็นปัจจัยให้ท่านทั้งหลาย จงประสพแต่ความสุข เจริญด้วยคุณธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป ได้อบรมไตรสิกขา บริบูรณ์ด้วยโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ประจักษ์แจ้งพระนิพพาน ในกาลไม่เนิ่นช้าด้วย เทอญ

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

คำนำ

ทุกคนเกิดมาแล้วก็ย่อมจะต้องแก่ เจ็บไข้ได้ป่วย และในที่สุดก็จะต้องตายด้วยกันทุกคน คนที่เกิดมาแล้วแสวงหาแต่ประโยชน์ตน ไม่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ใคร ๆ ไม่ได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม ไม่ได้ทำประโยชน์ให้กับพระศาสนา ก็เท่ากับเกิดมาเสียเปล่า อาจกล่าวได้ว่า เกิดมาเสียที สิ้นชีวีเสียเปล่า ! เพราะการทำความดีเพื่อผู้อื่นนั้นเป็นการสร้างคุณธรรมเพื่อตนเอง แต่การแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองเท่านั้น หรือแสวงหาลาภ สักการะ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน เงินทอง ฯลฯ อันเป็นกามคุณเหล่านี้ เพื่อตนเอง หรือเพื่อญาติพวกพ้องของตน นั่นเป็นการแสวงหาด้วยความโลภ เป็นอกุศลจิต บางคนอาจถึงกับล่วงอกุศลกรรม ทำบาปทุจริตโดยประการต่าง ๆ นั่นเป็นความไม่ฉลาด ไม่มีความแยบคายเอาเสียเลย

แต่การแบ่งปันลาภ วัตถุ สิ่งของ เงินทอง ฯ อันเป็นกามคุณเหล่านั้นให้แก่ผู้อื่น หรือสำนึกในคุณความดีของญาติ หรือผู้มิใช่ญาติก็ตาม แล้วตอบแทนด้วยวัตถุกามเหล่านั้น ก็เป็นคุณความดี การเสียสละแรงกาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม การศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วน้อมนำไปปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยกันเผยแผ่คำสอนที่ถูกต้อง ปรารถนาความสุขแก่ผู้อื่นเป็นเมตตา และเป็นการช่วยธำรงรักษา เผยแผ่พระศาสนาด้วย นี้ก็เป็นคุณความดีที่ควรบำเพ็ญอย่างยิ่ง

คุณธรรมเป็นสาระของชีวิต ที่ควรสั่งสมให้มากเสียยิ่งกว่าวัตถุทรัพย์สิน สิ่งของทางโลก เพราะสามารถติดตัวตามไปได้ในทุกภพ

ทุกชาติ ไม่เป็นภาระ ไม่ทำให้เดือดร้อนกังวล ไม่เหมือนกับทรัพย์สินสิ่งของ ซึ่งติดตามตนไปไม่ได้ เป็นภาระ เป็นที่กังวล เป็นเหตุแห่งการช่วงชิง ทำร้าย ทำลายกัน ทำให้ทะเลาะเบาะแว้ง เข่นฆ่าเบียดเบียนกัน วัตถุกามเหล่านั้นเป็นผลของบุญที่ใช้ได้ชาติเดียว คนที่ไม่เฉลียว ปราศจากปัญญา มุ่งแต่แสวงหาและสะสมทรัพย์สินสิ่งของเสียจนไม่มีเวลาที่จะแสวงหาอริยทรัพย์ คือ บุญและคุณธรรมต่าง ๆ ก็จะต้องเศร้าโศกเสียใจ ร่ำไร รำพัน เวลาที่ต้องพลัดพรากจากสิ่งเหล่านั้นไป โดยเฉพาะเวลาที่จะกระทำกาละ จะต้องจากโลกนี้ไป จะหาความมั่นใจไม่ได้ว่า จะไม่ไปเกิดในอบายภูมิ หรือจะได้ไปเกิดในสุคติภูมิ ส่วนใหญ่แล้ว หลงกระทำกาละ คือ ตายด้วยอาการหลงลืมสติ ซึ่งเมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า มีอบายเป็นที่หวัง ก็คือ จำต้องไปสู่อบายภูมินั่นเอง

ปรารภเหตุที่ได้ไปกราบเยี่ยมท่านพระอาจารย์สุมนต์ นันทิโก ผู้มีอุปการคุณต่อพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งเหล่าบรรดาสานุศิษย์ทั้งหลาย ในช่วงปัจฉิมวัย ใกล้มรณภาพของท่าน (เขียนจบท่านมรณภาพไปแล้ว ศ. ที่ ๑๗ พ.ค. ๖๒ เวลา ๐๐.๔๐ น.) จึงใคร่ที่จะบูชาคุณของท่านพระอาจารย์ ผู้ได้บำเพ็ญประโยชน์ให้พระศาสนาอย่างมากเหลือ ด้วยการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้นเป็นอาจริยบูชา และเพื่อท่านผู้ที่ได้อ่าน จะได้เห็นคุณของท่านพระอาจารย์ เห็นปฏิปทา แล้วน้อมไปเพื่อที่จะเอาเป็นแบบอย่าง หรือเกิดความสลดใจ แล้วน้อมไปในการปฏิบัติอบรมไตรสิกขา เพื่อที่จะได้ออกจากวัฏฏะ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อพระศาสนาสืบต่อไป

๑๐ พ. ค. ๒๕๖๒ *ด้วยความปรารถนาดี* *ภิกษุรูปหนึ่ง*

ปุตฺโต กณฺเร ธนํ ปาเท ภริยา หตฺเถ จ พนฺธนํ
ติวิธํ พนฺธนํ โลเก สํสาเร น ปมุญฺจติ.

มีบุตรบ่วงหนึ่งเกี่ยว พันคอ
ทรัพย์ผูกบาทาคลอ หน่วงไว้
ภรรยาเยี่ยงบ่วงปอ รึงรัด มือนา
สามบ่วงใครพ้นได้ จึ่งพ้นสงสาร.

ปุตฺตามตฺถิ ธนมตฺถิ อิติ พาโล วิหญฺญติ
อตฺตา หิ อตฺตโน นตฺถิ กุโต ปุตฺตา กุโต ธนํ.

บัญญัติลูกเต้าทรัพย์ สินสกล
ผู้โฉดคิดเวียนวน โศกเศร้า
บ่ คิดว่าตัวตน สูญเปล่า ไซร้ฤๅ
เมียลูกทรัพย์หากเข้า เกาะยื้อยามมรณ์

สารบาญ

เรื่อง **หน้า**

๑. คำนำ, สารบาญ (๑)-(๖)
๒. กลอนแด่ท่านพระอาจารย์ผู้ไม่เอาฯ ที่เราเคารพรัก ๑
๓. รูปพระธาตุสมันตมหาปัฏฐานเจดีย์ ๒
๔. รูปภาพท่านพระอาจารย์สุมนต์ นันทิโก ๓-๑๔
๕. สรุปพินัยกรรม พระครูธรรมธรสุมนต์ นันทิโก ๑๕
๖. กำหนดการบำเพ็ญกุศลสรีรสังขารพระครูธรรมธรสุมนต์ ๑๖
๗. แด่ท่านพระอาจารย์ผู้ไม่เอา ฯ ที่เราเคารพรัก ๑๘
๘. เทวทูตมาเตือน เหมือนท่านกำลังแสดงธรรมให้ดู ๒๐
๙. ไม่มีธรรม ๓ อย่างนี้ พระพุทธเจ้าไม่บังเกิดขึ้น ๒๒
๑๐. รู้จักท่านพระอาจารย์สุมนต์ เมื่อไร ? ๒๗
๑๑. ไปกราบเยี่ยม พูดธรรมะให้ท่านพระอาจารย์ฟัง ๓๑
๑๒. พิจารณาธรรม คืนที่ทราบข่าวท่านพระอาจารย์เข้า ร.พ. ๓๗
๑๓. ปฏิจจสมุปบาทเกี่ยวข้องกับท่านพระอาจารย์อย่างไร ? ๔๑
๑๔. ปฏิจจสมุปบาทฝ่ายข้างดับ เป็นการรื้อโรงละคร ฯ ๕๓
๑๕. สงเคราะห์ปัจจัยลงในปฏิจจสมุปบาทโดยย่อ ๕๖
๑๖. อวิชชาเป็นปัจจัยแก่สังขาร ๓ รวม ๒๐ ปัจจัย, คำอธิบาย ๕๗
๑๗. สังขาร ๓ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณ ๒ ปัจจัย, คำอธิบาย ๖๒
๑๘. ปฏิสนธิกาล, ปวัตติกาล ๖๓
๑๙. ชาติเป็นปัจจัยแก่ชรา มรณะ ฯ ๑ ปัจจัย ๖๔
๒๐. มาติกานิกเขปวาโร (ปัฏฐานอุทเทส) ๖๔

สารบาญ

เรื่อง	หน้า
๒๑. วจนัตถะ (คำจำกัดความ) ของคำว่า ปัฏฐาน	๖๖
๒๒. สภาวธรรม ๓ ประการของปัฏฐาน	๖๗
๒๓. สัตติ คือ อำนาจของปัจจัย มี ๓ ประการ	๖๗
๒๔. มหาสาคร ๔ อย่าง	๖๘
๒๕. เหตุผลในการแสดงปัจจัย ๒๔ และอุปมา	๖๙
๒๖. บทส่งท้าย	๗๓
๒๗. ประโยชน์/โทษของภิกษุที่นอนรักษาตัวที่โรงพยาบาล	๗๔
๒๘. ศีลเป็นอายุของพระภิกษุ, วิกาลโภชนสิกขาบทที่ ๗	๗๕
๒๙. ปณีตโภชนสิกขาบทที่ ๙, โภชนวรรคที่ ๔	๗๗
๓๐. กายสังสัคคสิกขาบทที่ ๒ สังฆาทิเสสาบัติ	๘๐
๓๑. ทุติยสหเสยยสิกขาบทที่ ๕, มุสาวาทวรรคที่ ๑	๘๐
๓๒. เพราะเหตุไร จึงต้องให้ความสำคัญกับศีลถึงเพียงนี้ ?	๘๑
๓๓. การเสด็จไปสู่เทวโลกของพระเจ้าทุฏฐคามิณี	๘๒
๓๔. กลอนพินัยกรรม ๕ ข้อ หลวงพ่อขอไว้	๙๑
๓๕. รูปพระธาตุสมันตมหาปัฏฐานเจดีย์	๙๒

สุขใดไป่สุขเท้า นฤพาน
พ้นจากแก่งกันดาร สี่ได้
คือชาติชราพยาธิกาล มรณะ ทุกข์แฮ
สร้างกุศลใดให้ มุ่งแม้นเมืองเขษม

ฉะนั้นก็ฝากไว้ให้เป็นข้อคิดว่า เราฐานะที่สละเพศของฆราวาสอุทิศชีวิตนี้ต่อพระพุทธศาสนา ก็ขอให้เราช่วยกันทำพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ด้วยการศึกษา ค้นคว้า เราจะช่วยกันทำด้วยวิธีใดอย่างไร อันนี้ต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมคิด ไม่ควรจะปล่อยไปตามสิ่งที่มันมีอยู่ โดยไม่มีการพัฒนา มันก็จะเสื่อมไปในที่สุด

ก็ขอฝากไว้กับทุกท่านทุกรูป ให้ช่วยกันศึกษาพระศาสนา ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ให้ดำรงอยู่คู่กับโลกนี้ ชาวโลกโดยทั่วไปก็ยอมรับแล้วว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าประเสริฐสูงสุด พอให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่มนุษยโลกทุกรูปทุกนาม

โอวาทของท่านพระอาจารย์สุมนต์ นันทิโก

การบวช การศึกษาพระธรรม การปฏิบัติธรรม ก็เพื่อละเพื่อคลายความยึดมั่น เพื่อทำลายความยึดถือความเป็นอัตตาในเบื้องต้น ไม่ใช่เพื่อสร้างความเป็นตัวตนให้คนอื่นรู้จักและนับถือ

ภิกษุรูปหนึ่ง

แด่ท่านพระอาจารย์ผู้ไม่เอาฯ ที่เราเคารพรัก

๑. ลาลับแล้ว ดวงแก้ว ของปวงศิษย์ ชุบชีวิต ศิษย์ทุกฝ่าย ทั้งชายหญิง
ด้วยเมตตา กรุณา มาพึ่งพิง มิหวังสิ่ง อื่นใด ให้ตอบแทน

๒. คฤหัสถ์ บรรพชิต ไม่ติดขัด สอนฝึกดัด หัดคิดค้น ต้นแบบแผน
พุทธพจน์ อรรถกถา หาดูแคลน หวังตอบแทน พุทธศาสน์ ไม่ปราศไป

๓. ท่านใฝ่ใจ ใคร่นัก รักปัฏฐาน ประหนึ่งปาน ชีวี ไม่หนีหาย
อภิธรรม ล้ำลึกหนัก สักปานใด ไม่เคยหน่าย เรียนรู้ คู่เทศนา

๔. ค่ำยันเช้า เฝ้าครุ่นคิด พินิจหมาย มิเสื่อมคลาย หน่ายทุกข์ สุขหรรษา
ขออยู่กับ แก่นธรรม พระสัมมาฯ ชื่นชีวา หาใดเทียบ เปรียบภิรมย์

๕. ท่านสันโดษ โปรดรู้ เป็นอยู่ง่าย ไม่วุ่นวาย วนเวียน เพียรสะสม
ไม่ติดลาภ สักการัง ดั่งอาจม มุ่งสั่งสม แต่กองบุญ คุณธรรม์

๖. วัดจากแดง ท่านตั้งแต่ง แหล่งศึกษา ปลูกศรัทธา สู่ปัญญา พาสุขสันต์
แล้วปรารภ งบสร้างพระ- ธาตุสมัน- ตะมหา- ปัฏฐาน- นะเจดีย์

๗. ท่านทำกิจ พระศาสนา หาได้หยุด จนที่สุด วาระสิ้น ชีวินหนี
ทั้งงานศาสน์ ทั้งขันธ์ห้า ลาเสียที สิ้นชีวี จำพราก ต้องจากกัน

๘. อยากให้ท่าน อายุมั่น สักพันปี ใช้ชีวี มีคุณค่า หาเป็นหมัน
ธำรงศาสน์ ให้ยืนยง มั่นคงครัน ชาวสวรรค์ คงแน่นดี เพราะมีธรรม

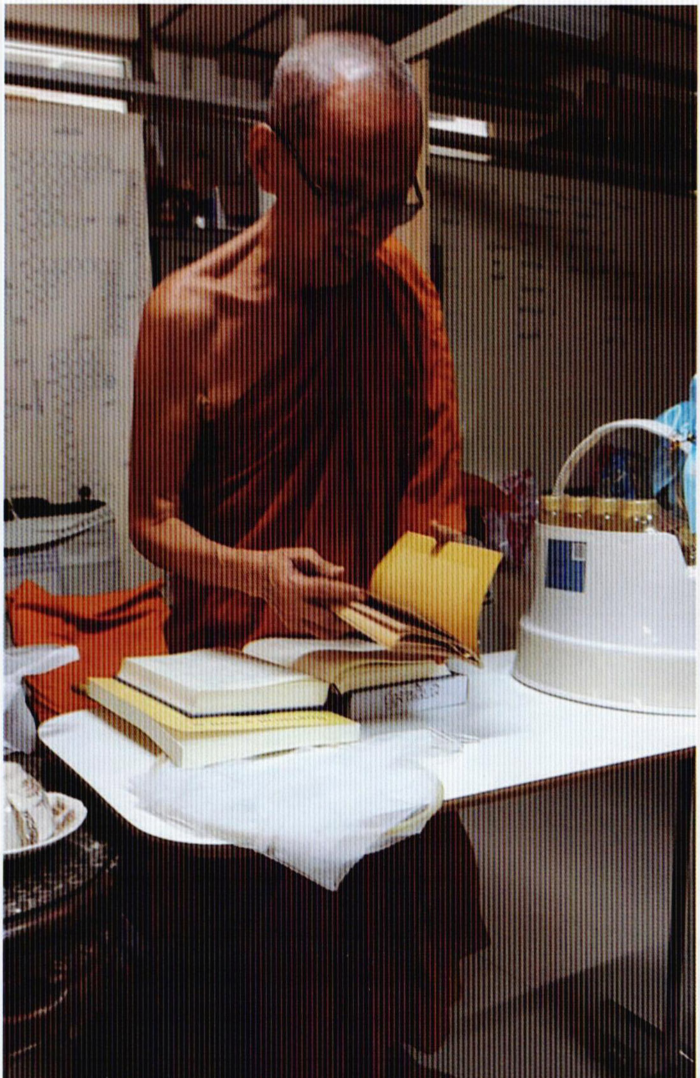
๙. แต่จริงแท้ แน่นอน วอนมิได้ ทุกคนใช้ หนี้ชุบ อุปถัมภ์
กรรมพาไป ให้ทุกข์ สุขตามกรรม จงจดจำ ทำแต่ดี หนีเวรกรรม์

๑๐. ขออำนาจ พระรัตนตรัย ใฝ่สัมฤทธิ์ จงดลจิต ให้ท่านสบ พบสวรรค์
ผ่านภวังค์ จิตหยั่งลง ตรงนิพพาน พ้นสังขาร สุขสันต์ นิรันดร...

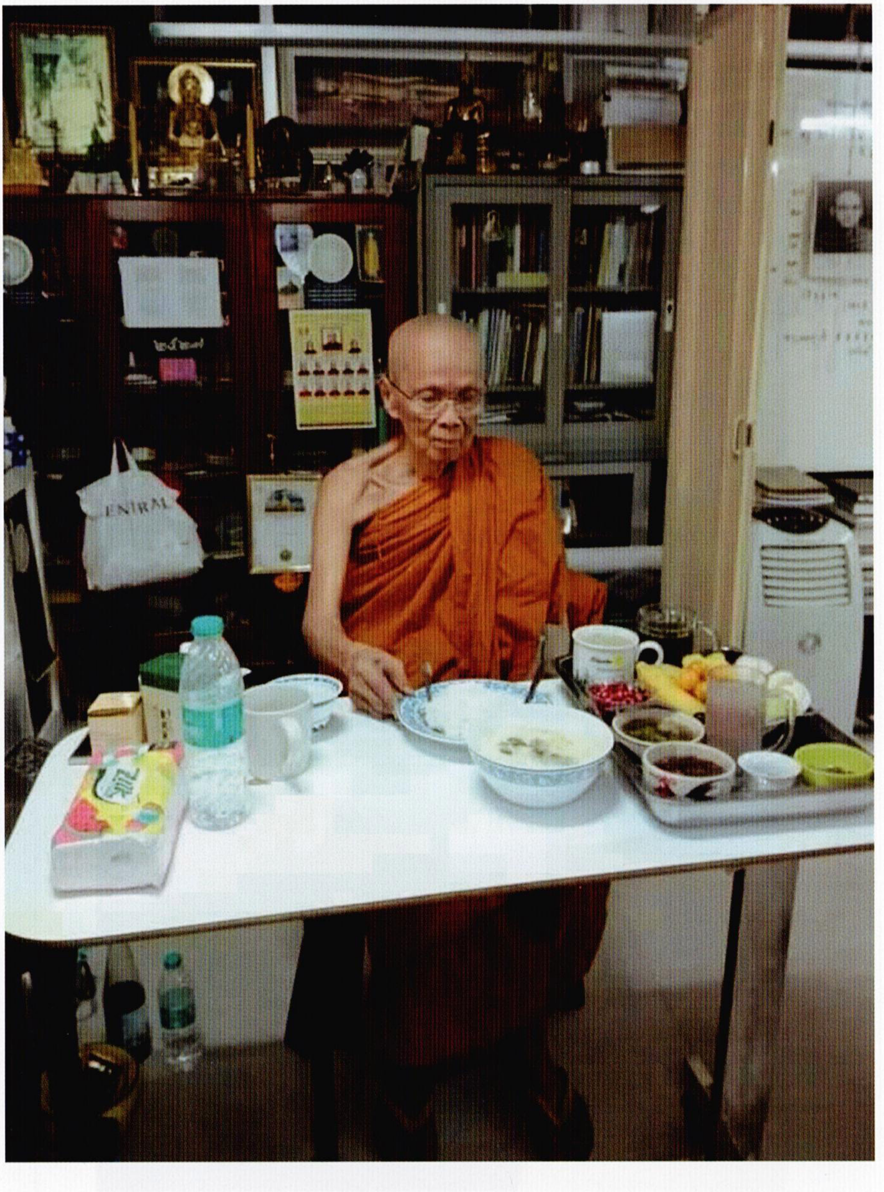

พระธาตุสมันตมหาปัฏฐานเจดีย์

ศ. ๑๐ พ.ค. ๖๒

ไปกราบเยี่ยม สนทนาถามปัญหากับท่านพระอาจารย์
ท่านกำลังค้นคว้าหาคำตอบจากคัมภีร์ปัฏฐานสิปปัง

ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์ ไปถวายภัตตาหารเช้า
ที่วัดจากแดง ต.ทรงคนอง จ.สมุทรปราการ

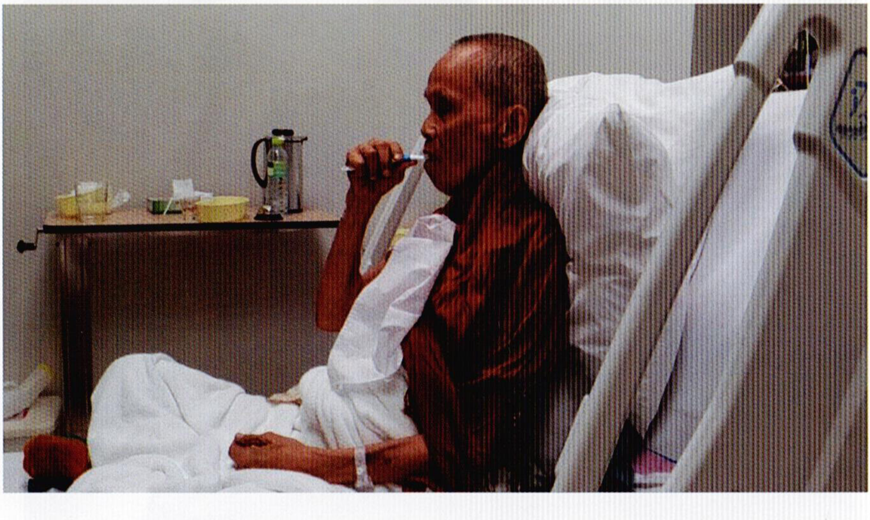

พักรักษาตัวอยู่ที่ ร.พ. ธนบุรี

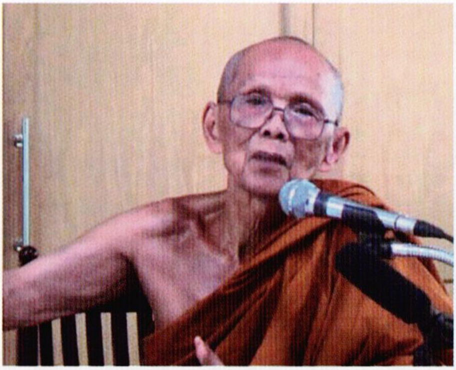

พักรักษาตัวอยู่ที่ ร.พ. ธนบุรี

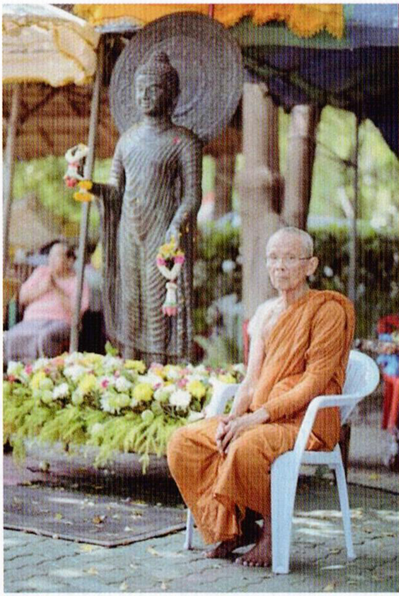
ท่านพระครูธรรมธรสุมนต์ นันทิโก (อภิธรรมบัณฑิต) ในอดีต ท่านเคยเป็นผู้อำนวยการอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนพระอภิธรรมในสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

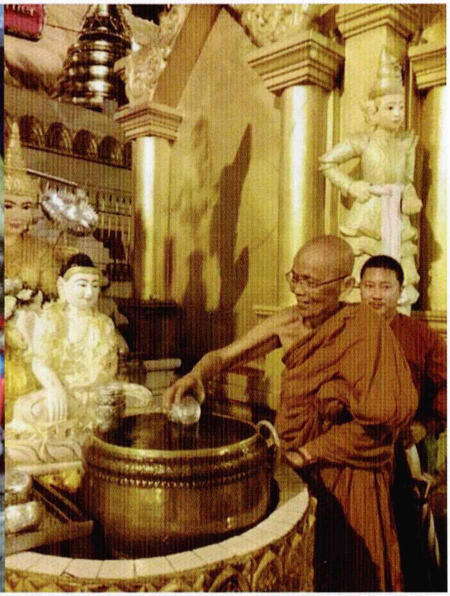
ในอดีต ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วัดจากแดง ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ท่านเป็นหนึ่งในคณะกรรมการตรวจชำระและแปลพระไตรปิฎก (บรรณกร พระอภิธรรมปิฎก) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะสงฆ์จากประเทศสหภาพพม่า ได้ยกย่องท่านเป็นผู้ทรงความรู้พระไตรปิฎก ตำแหน่งอัครมหาบัณฑิต ซึ่งเป็นตำแหน่งที่พิจารณาถวายพระเถระที่มีอายุทางโลกเกิน ๖๐ ปี ผู้มีคุณูปการแก่พระพุทธศาสนาทางด้านวิชาการ คือ การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมและเชี่ยวชาญด้านพระอภิธรรม

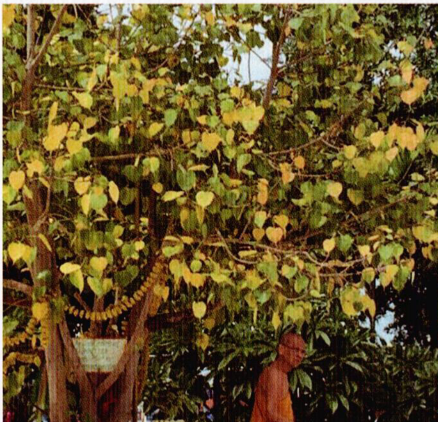
ได้รับฐานานุกรมเป็นพระครูธรรมธร ในพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กทม. เมื่อ ๑๓ เม.ย. ๒๕๒๒ แต่ไม่เคยนำพัดยศออกมาใช้ หรือออกมาโชว์ ตราบจนมรณภาพ

ได้รับปริญญาโทกิตติมศักดิ์ สาขาอภิธรรม จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๔ มิ.ย. ๒๕๔๙

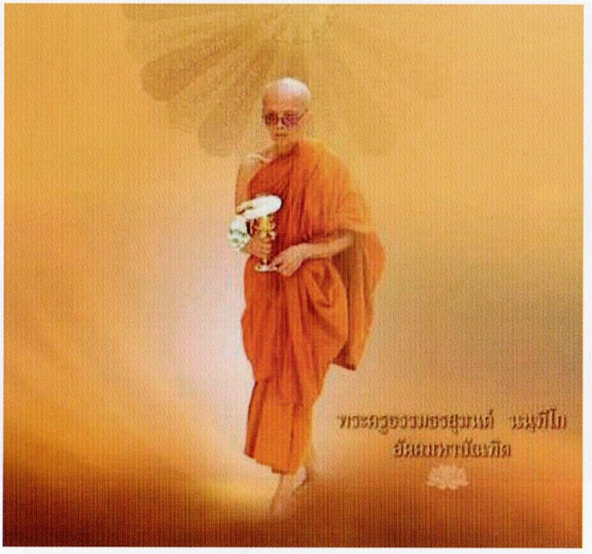

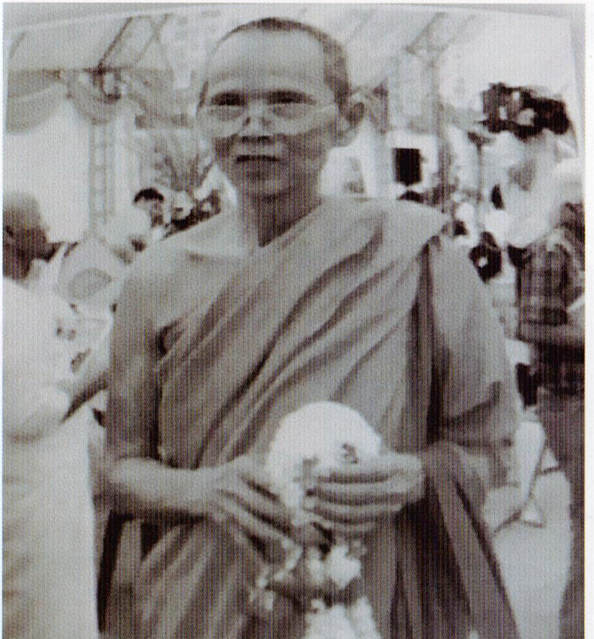
งานสงกรานต์วัดจากแดง สรงน้ำพระมหาธาตุเจดีย์ชเวดากอง

ไหว้พระธาตุสมันตมหาปัฏฐานเจดีย์ ใต้ต้นโพธิ์

อัคคมหาบัณฑิต

เมตตาธรรมค้ำจุนโลก

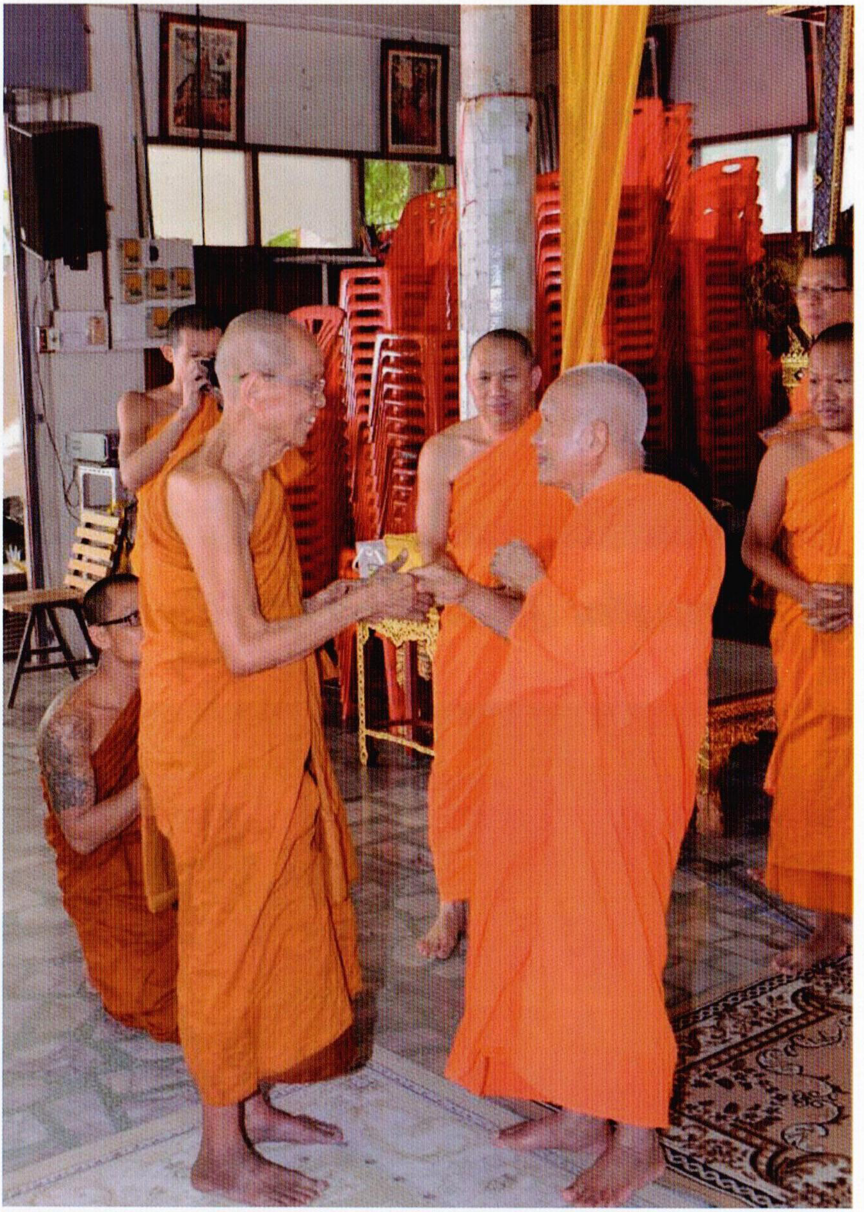
งานบุญ แจกหนังสือบาลีของพระอาจารย์ต่วน ณ ศาลาสุธัมมา

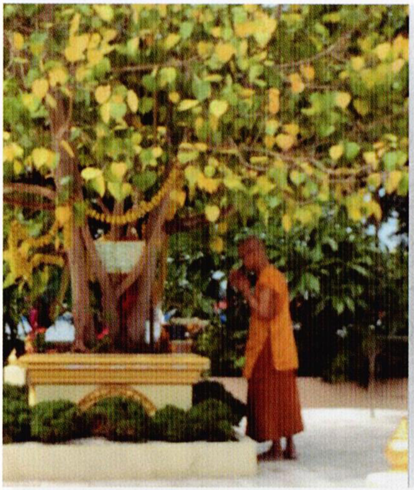
สงบเสงี่ยม เจียมตน สันโดษ ไม่เจ้าพิธีรีตรอง

ไปร่วมงานฌาปนกิจหลวงพ่อธัมมานันทะ วัดท่ามะโอ จ.ลำปาง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์มาเยี่ยมศพโยมแม่ท่านพระครูการุณย์
ตั้งอยู่ที่ศาลานาม วัดจากแดง ท่านพระอาจารย์สุมนต์มาต้อนรับ

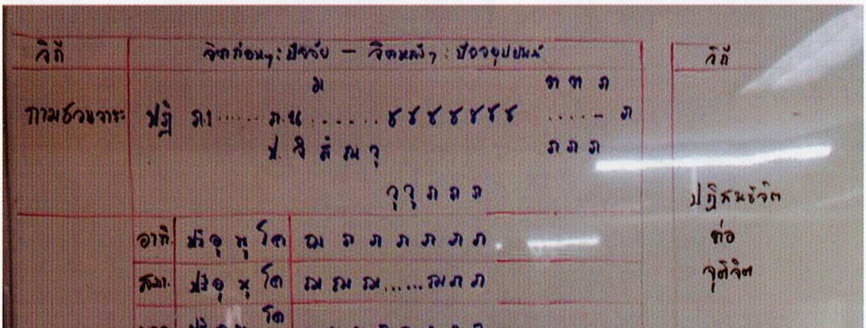
ไหว้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ หน้าพระธาตุสมันตมหาปัฏฐานเจดีย์

สวดสาธยายนวังคสัตถุศาสน์
ใต้พระธาตุสมันตมหาปัฏฐานเจดีย์ พ. ศ. ๒๕๔๖

ตู้หนังสือและไวท์บอร์ดภายในกุฏิที่พักของท่านพระอาจารย์

สรุปพินัยกรรม พระครูธรรมธรสุมนต์ นันทิโก
(อัครมหาบัณฑิต)

๑. บริจาคร่างกาย เป็นอาจารย์ใหญ่ เพื่อการศึกษาทางการแพทย์ ไว้ที่โรงพยาบาลจุฬา ฯ

๒. การสวดพระอภิธรรม ให้ตั้งบำเพ็ญกุศล ๓ คืน โดยให้พระเณรสวดสาธยายปัฏฐานนิทเทส (ที่เคยจัดสวดฉลองพระมหาเจดีย์ เมื่อ ๗ มี.ค ๕๕) และให้ญาติโยมที่มาร่วมงาน ร่วมสวดด้วย

๓. เมื่อทางการแพทย์ใช้สรีระแล้ว ต้องฌาปนกิจ ห้ามขอพระราชทานเพลิงศพ

๔. ห้ามหล่อรูป ทำเหรียญ ด้วยประการทั้งปวง อัฐิลอยแม่น้ำเจ้าพระยา ห้ามบรรจุ

๕. ให้ช่วยกันรักษาปริยัติศาสนา ปฏิปัตติศาสนา ให้อยู่คู่วัด คู่ชาติบ้านเมืองต่อไป ตราบชั่วกาลนาน

เตียงนอน ภายในกุฏิของท่านพระอาจารย์

กำหนดการบำเพ็ญกุศลสรีรสังขาร

พระครูธรรมธรสุมนต์ นันทิโก อัครมหาบัณฑิต

อดีตเจ้าอาวาสวัดจากแดง ณ สุธัมมศาลา วัดจากแดง

ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วันศุกร์ที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ (มรณภาพเวลา ๐.๔๐ น.)

เวลา ๑๖.๐๐ น. เคลื่อนสรีรสังขารพระครูธรรมธรสุมนต์ นันทิโก ถึงสุธัมมศาลา วัดจากแดง

เวลา ๑๖.๓๐ น. พิธีสามีจิกรรม ถวายสักการะ และถวายน้ำสรงสรีรสังขาร

เวลา ๑๘.๒๐ น. สดับพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ โดยพระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร รองเจ้าอาวาสวัดจากแดง

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา สวดคัมภีร์มหาปัฏฐาน อุทิศถวาย พระครูธรรมธรสุมนต์ นันทิโก โดยพร้อมเพรียงกัน

เวลา ๒๑.๐๐ น. เคลื่อนสรีรสังขารพระครูธรรมธรสุมนต์ นันทิโก กลับสู่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เพื่อการศึกษาแพทย์ตามเจตนารมณ์ของท่านที่ระบุไว้ในพินัยกรรม

พระมหาประนอม ธัมมาลังการโร

ตรวจแก้แล้ว สามารถเผยแพร่ตามสมควร

กำหนดการงานบำเพ็ญกุศลฯ แด่หลวงพ่อพระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก
ตั้งแต่วันที่ ๑๗ - ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒

วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒
เวลา ๑๘.๓๐ น. รับฟังพระธรรมเทศนา โดย พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล
๑๙.๓๐ น. ฟังสวดพระอภิธรรม - ถวายเครื่องไทยธรรม
๒๐.๐๐ น. สวดคัมภีร์มหาปัฏฐานร่วมกัน

วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒
เวลา ๑๐.๔๕ น. พระภิกษุวัดจากแดง ร่วมสวดมาติกา
๑๘.๓๐ น. รับฟังพระธรรมเทศนา
๑๙.๓๐ น. ฟังสวดพระอภิธรรม – ถวายเครื่องไทยธรรม (วัดบางขมิ้น - วัดป่าเกด)
๒๐.๐๐ น. สวดคัมภีร์มหาปัฏฐานร่วมกัน

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒
เวลา ๑๐.๐๐ น. สวดมาติกา – บังสุกุล (วัดบางขมิ้น - วัดป่าเกด)
๑๘.๓๐ น. รับฟังพระธรรมเทศนา
๑๙.๓๐ น. ฟังสวดพระอภิธรรม – ถวายเครื่องไทยธรรม (วัดบางกระสอบ - วัดกองแก้ว)
๒๐.๐๐ น. สวดคัมภีร์มหาปัฏฐานร่วมกัน

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒
เวลา ๑๐.๐๐ น. สวดมาติกา – บังสุกุล (วัดบางกระสอบ - วัดกองแก้ว)
๑๘.๓๐ น. รับฟังพระธรรมเทศนา
๑๙.๓๐ น. ฟังสวดพระอภิธรรม – ถวายเครื่องไทยธรรม (วัดบางกะเจ้านอก - วัดบางกอบัว)
๒๐.๐๐ น. สวดคัมภีร์มหาปัฏฐานร่วมกัน

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒
เวลา ๑๐.๐๐ น. สวดมาติกา – บังสุกุล (วัดบางกะเจ้านอก - วัดบางกอบัว)
๑๘.๓๐ น. รับฟังพระธรรมเทศนา
๑๙.๓๐ น. ฟังสวดพระอภิธรรม – ถวายเครื่องไทยธรรม (วัดบางน้ำผึ้ง - วัดทรงธรรม)
๒๐.๐๐ น. สวดคัมภีร์มหาปัฏฐานร่วมกัน

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒
เวลา ๑๐.๐๐ น. สวดมาติกา – บังสุกุล (วัดโปรดเกศฯ - วัดไพชยนต์ฯ)
๑๘.๓๐ น. รับฟังพระธรรมเทศนา
๑๙.๓๐ น. ฟังสวดพระอภิธรรม – ถวายเครื่องไทยธรรม (วัดคันลัด - วัดบางพึ่ง)
๒๐.๐๐ น. สวดคัมภีร์มหาปัฏฐานร่วมกัน

หมายเหตุ หากประสงค์จะทำบุญมาติกา – บังสุกุลถวายแด่หลวงพ่อฯ สามารถทำได้ตลอดเวลา (มีพระภิกษุเตรียมพร้อมรอ)

กองอำนวยการงานบำเพ็ญกุศลแด่หลวงพ่อพระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก

แด่ท่านพระอาจารย์ผู้ไม่เอา ๆ ที่เราเคารพรัก

ทราบข่าวจากพระภิกษุวัดจากแดง ที่มาร่วมฟังธรรม ปฏิบัติธรรม ที่สวนอุบาสิกาม่วย อ.บางเลน จ.นครปฐม ช่วงเทศกาลสงกรานต์ ๑๓-๑๖ เมษายน ๒๕๖๒ ว่า ท่านพระอาจารย์สุมนต์อาพาธ เข้าพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลธนบุรี ตอนเย็นวันอังคารที่ ๑๖ เมื่อแสดงธรรมจบ จึงได้เดินทางไปพร้อมกับพระภิกษุวัดจากแดง โดยรถตู้ที่ ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์ ส่งไปรับ

ได้เข้าไปกราบเยี่ยมท่านพระอาจารย์ ซึ่งมีสุขภาพดีขึ้นแล้วฉันอาหารได้ดี ท่านพระไพโรจน์ ผู้ดูแลท่านพระอาจารย์อยู่ที่โรงพยาบาลบอกว่า หมอคงให้กลับวัดได้ภายในอีก ๒-๓ วันนี้และหลวงพ่ออยากที่จะกลับไปอยู่ที่วัดด้วย ได้สนทนาธรรม ถวายการบีบนวดและสวดปัฏฐานนิทเทสให้ท่านฟัง ท่านต้องการ MP3 สวดสาธยายคัมภีร์ปัฏฐานและธรรมะอื่น ๆ ด้วย จึงจัดหาและนำไปถวายท่าน ในวันพฤหัสที่ ๑๘ ท่านก็ยังคงสบายดี หลังจากนั้นท่านกลับไปที่วัดจากแดง ข้าพเจ้าก็เดินทางกลับที่พักจังหวัดลำพูน

วันพุธที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เวลาประมาณบ่าย ๒ โมงได้รับโทรศัพท์จากมหาอุบาสิกาผู้มีศรัทธาในพระรัตนตรัยท่านหนึ่งโทรมาบอกว่า ตอนนี้ ท่านพระอาจารย์สุมนต์เข้าโรงพยาบาลอีกแล้ว หลังจากเพิ่งออกจากโรงพยาบาลธนบุรี หลังสงกรานต์ไปได้ไม่กี่วัน มีอาการติดเชื้อในปอด ในทางเดินหายใจ ไม่มีเรี่ยวแรงจึงต้องเข้าโรงพยาบาลกรุงเทพอีก อาการไม่สู้ดี หมอบอกว่า ท่านคงอยู่ได้อีกไม่นาน อาจจะ ๒-๓ วันนี้ ...

เมื่อได้ฟังดังนั้น ก็เกิดความสลดใจ คิดถึงคุณความดีของท่านที่ได้บำเพ็ญไว้ในพระพุทธศาสนา และที่ได้กรุณาแนะนำสั่งสอนพระธรรมให้ โดยเฉพาะพระคัมภีร์ปัฏฐาน และยังมีญาติโยมบางคนที่ส่งข่าวท่านพระอาจารย์มาให้ทราบอีก บอกว่า ความดันต่ำ อาการไม่ค่อยดี กราบรบกวนพระ อจ. ส่งจิตช่วยหลวงพ่อให้สู้ ๆ ผ่านพ้นช่วงนี้ให้ได้ จึงได้ให้คำแนะนำและข้อคิดไปว่า ให้ทุกคนอบรมสมาธิจิต แล้วช่วยกันน้อมจิตเมตตาส่งไปยังท่านพระอาจารย์สุมนต์ ขอให้ท่านแข็งแรงและปลอดภัย แล้วให้พิจารณาด้วยว่า ท่านก็คือขันธ์ ๕ ที่มีปกติเสื่อมไปเป็นธรรมดา มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา เมตตาจิตของผู้ปรารถนาดี เป็นไปพร้อมด้วยนามขันธ์ ๔ อาศัยรูปขันธ์ที่ต้องแตกสลาย แม้ขันธ์ ๕ นี้ก็มีอันเหมือนกันทั้งปวง หามีสัตว์บุคคลตัวตนที่แท้จริงไม่ ... เจริญอัปปมาทธรรมไว้ เป็นการบูชาคุณแด่ท่านพระอาจารย์ และบูชาคุณพระพุทธเจ้าด้วย ...

คืนนั้น จึงได้นั่งสมาธิ พิจารณาธรรมเกี่ยวเนื่องกับท่านพระอาจารย์สุมนต์ สงเคราะห์ปฏิจจสมุปบาท และปัฏฐานในชีวิตประจำวัน น้อมบุญบูชาคุณท่านพระอาจารย์ ขอให้คุณพระศรีรัตนตรัยและบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญมา ให้ท่านพระอาจารย์มีสุขภาพแข็งแรง มีอายุยืนเป็นมิ่งขวัญกำลังใจให้ลูกศิษย์ทั้งหลายได้บำเพ็ญบุญสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาไปให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ ...

วันรุ่งขึ้น จึงตัดสินใจให้ญาติจองตั๋วเครื่องบินจากเชียงใหม่ (พำนักอยู่ที่ จ.ลำพูน) เวลาเที่ยงครึ่ง มาลงที่สนามบินสุวรรณภูมิ เวลาบ่าย ๒ โมง ญาติมารับและพาไปส่งที่ ร.พ. กรุงเทพฯ เข้าไปกราบเยี่ยม ท่านพระอาจารย์ยังรู้สึกตัว แต่ร่างกายอ่อนแอมาก

ผอมบาง ผิวหนังติดกระดูก มีรอยสีม่วงเป็นจ้ำ ๆ ทั่วไป คงเกิดจากการเจาะเลือดตรวจ และการบีบนวด หรือการจับพลิกตัวของพยาบาลหรือของลูกศิษย์ มีสายระโยงระยาง สายสัญญาณความดัน สายสัญญาณหัวใจ สายสัญญาณออกซิเจนในเลือดและที่ครอบจมูกปาก เพื่อช่วยการหายใจ พยาบาลมาดูดเสลดให้เป็นครั้งคราว ให้อาหารทางสายยาง ฯลฯ ภาพอาการเหล่านี้ คงไม่เป็นที่น่าทัศนาของผู้คนทั่วไปนัก เพราะว่า เป็นอนิฏฐารมณ์ ...

เทวทูตมาเตือน เหมือนท่านกำลังแสดงธรรมให้ดู

เหมือนกับท่านพระอาจารย์ กำลังแสดงธรรมให้พวกเราดูว่า "เห็นไหม ! เมื่อก่อนผมก็สบายดีเหมือนอย่างพวกท่าน ยืน เดิน นั่ง นอน ขบฉัน ดื่ม เคี้ยว ลิ้ม ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ไปไหนมาไหนได้ เหมือนอย่างพวกท่าน แต่ดูผมซิ ขณะนี้ ผมช่วยเหลือตัวเองก็ไม่ได้ ต้องนอนแซ่วติดเตียง รอเวลาพญามัจจุราชมาคร่าชีวิตไป เพราะฉะนั้น ขอให้พวกท่านอย่าได้ประมาทนะ" ...

ท่านพระอาจารย์สุมนต์ นันทิโก ท่านมีตำแหน่งเป็นถึงพระครูธรรมธร เป็นเจ้าอาวาสวัดจากแดง ต. ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ มาหลายสิบปี เคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการอภิธรรมโชติกวิทยาลัย ม.จ.ร. วัดมหาธาตุ ก็หลายปี ได้รับตำแหน่งกิตติมศักดิ์ เป็นถึงอัครมหาบัณฑิต จากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนม่าร์ ในฐานะที่สร้างคุณความดี เผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะพระอภิธรรม สืบทอดมาจากท่านพระอาจารย์โชติกะ ซึ่งเป็นพระมหาเถระชาวพม่า เป็นพระอาจารย์ให้ความรู้แก่ท่าน

ในเมื่อท่านพระอาจารย์สุมนต์ มีคุณความดีมากมายเห็นปานนี้ เหตุไฉน พญามัจจุราชจึงไม่ยอมละเว้นเสียบ้าง ความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ไม่รู้จักคุณความดี ไม่สนับสนุนคุณความดีกระนั้นหรือ ? ...

อย่าว่าแต่ท่านพระอาจารย์สุมนต์ ผู้ทรงพระอภิธรรม มหาปัฏฐานเลย แม้กระทั่ง องค์สมเด็จพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นธรรมสามี เจ้าของแห่งธรรม เป็นพระศาสดาของท่านพระอาจารย์สุมนต์ และพระสงฆ์สาวกทั้งในอดีต อนาคตและปัจจุบันนี้ เจ้ามาร ๓ ตน ผู้ได้ชื่อว่า ชรา พยาธิและมรณะนั้น ก็ไม่รู้จักกลัว ไม่มีความละอายต่อคุณความดี หรือความชั่วทั้งสิ้น ทรงความยุติธรรมแก่ทุกสรรพสัตว์ ไม่เลือกที่รัก มักที่ชัง ล้วนแต่จะต้องประสบพบเจอกันทุกถ้วนหน้า หากยังคงมีความเกิดอยู่

แต่ในอีกแง่มุมหนึ่ง ความแก่ ความเจ็บและความตายก็พอจะมีคุณประโยชน์อยู่บ้าง สำหรับผู้มีปัญญา ปรารถนาความสุขแก่ตน โดยการนำความแก่ ความเจ็บและความตายมาพิจารณา โดยนัยของ**สมถะ**ก็ได้ ด้วยการเจริญ**มรณานุสสติ** ระลึกถึงความตายบ่อย ๆ เนือง ๆ ด้วยความไม่ประมาท หรือโดยนัยของ**วิปัสสนา** ด้วยการเจริญ**อภิหปัจจเวกขณะ** พิจารณาถึงความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ความพลัดพราก ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของ ๆ ตนก็ได้ ก็จะเป็นเหตุที่ทำให้ได้รับเนกขัมมสุขในปัจจุบัน และทิพยสุข หรือนิพพานสุขในอนาคตด้วย (มรณสติที่มีผลมาก มีอานิสงส์มาก ต้องต่อด้วยวิปัสสนาจึงทำให้บรรลุอมตธรรมได้ และอภิณหปัจจเวกข์ ในอฏฺจ. องฺ. ปญฺจก. แสดงว่า เป็นวิปัสสนา แต่สำหรับคนมีปัญญาที่ได้ศึกษาปริยัติไว้พร้อมมูลแล้ว)

ไม่มีธรรม ๓ อย่างนี้ พระพุทธเจ้าไม่บังเกิดขึ้น

และที่สำคัญ ถ้าไม่มีธรรม ๓ ประการนี้ ก็จะไม่มีพระอรหันต-สัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นในโลก ธรรม ๓ ประการนี้ ก็ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ (พยาธิก็รวมอยู่ในชรานั่นแหละ) เพราะธรรม ๓ ประการนี้ก็คือขันธ์ ๕ นั่นเอง เป็นทุกขสัจ ที่ต้องกำหนดรู้ด้วยปริญญา ๓ เป็นอารมณ์ของโลกียมรรค ซึ่งเป็นทุกขญาณ และเป็นสิ่งที่โลกุตตรมรรคจะต้องแทงตลอดด้วยมรรคญาณ

แต่การจะละธรรม ๓ ประการนี้ได้ ก็ต้องไปละธรรมอื่นก่อน ๓ ประการ นั่นก็คือ ราคะ โทสะ โมหะ เพราะอกุศลมูลทั้ง ๓ เหล่านี้ เป็นต้นเหตุที่ให้ทำอกุศลกรรมและกุศลกรรม จึงทำให้มีชาติ ชราและมรณะ

และการจะละราคะ โทสะ โมหะได้ ก็ต้องไปละธรรมอื่นก่อนอีก ๓ ประการ ก็คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส เพราะธรรม ๓ ประการนี้ เป็นกิเลสเบื้องต้น ที่จะต้องละก่อน เป็นประตูด่านแรกที่จะต้องผ่านไป จึงสามารถจะไปละกิเลสอื่นได้

การที่จะละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสได้นั้น ก็ต้องไปละธรรมอื่นก่อนอีก ๓ ประการ คือ อโยนิโสมนสิการ การเสพทางผิด (กุมฺมคฺคเสวนํ) การหดหู่แห่งจิต (เจตโส ลีนตฺตํ)

การที่จะละธรรม ๓ อย่าง มีอโยนิโสมนสิการเป็นต้นได้นั้นก็จะต้องละไปธรรมอีก ๓ ประการอื่นก่อน คือ ความเป็นผู้หลงลืมสติ (มุฏฺฐสจฺจํ) ความไม่มีสัมปชัญญะ (อสมฺปชญฺญํ) ความเป็นผู้มีจิตคิดฟุ้งซ่าน (เจตโส วิกฺเขปํ) จึงจะละธรรม ๓ ประการก่อนหน้านี้ได้

การที่จะละธรรม ๓ อย่าง มีความเป็นผู้หลงลืมสติเป็นต้นได้ก็จะต้องไปละธรรมอื่นก่อน ๓ ประการ คือ ความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยเจ้า (อริยานํ อทสฺสนกมฺยตํ) ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยเจ้า (อริยธมฺมํ อโสตุกมฺยตํ) ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดี (อุปารมฺภจิตฺตตํ) จึงจะละธรรม ๓ ประการก่อนหน้านั้นได้

การที่จะละธรรม ๓ อย่าง มีความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยเจ้าเป็นต้นได้ ก็จะต้องไปละธรรมอื่นก่อน ๓ ประการ คือ ความฟุ้งซ่าน (อุทฺธจฺจํ) ความไม่สำรวม (อสํวรํ) ความทุศีล (ทุสฺสีลยํ)

การที่จะละธรรม ๓ อย่าง มีความฟุ้งซ่านเป็นต้นได้ ก็จะต้องไปละธรรมอื่นก่อน ๓ ประการ คือ ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา (อสทฺธิยํ) ความเป็นผู้ไม่รู้ความประสงค์ (อวทฺตํ) ความเกียจคร้าน (โกสชฺชํ)

การที่จะละธรรม ๓ อย่าง มีความเป็นผู้ไม่มีศรัทธาเป็นต้นได้ ก็จะต้องไปละธรรมอื่นก่อน ๓ ประการ คือ ความไม่เอื้อเฟื้อ (อนาทริยํ) ความว่ายาก (โทวจสฺสตํ) ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว (ปาปมิตฺตตํ)

การที่จะละธรรม ๓ อย่าง มีความไม่เอื้อเฟื้อเป็นต้นได้ ก็จะต้องไปละธรรมอื่นก่อน ๓ ประการ คือ ความไม่มีหิริ (อหิริกํ) ความไม่มีโอตตัปปะ (อโนตฺตปฺปํ) ความประมาท (ปมาทํ)

ดังนั้น บุคคลผู้ไม่มีหิริ (อหิริโก) ไม่มีโอตตัปปะ (อโนตฺตปฺปี) เป็นผู้ประมาท (ปมตฺโต) ก็ไม่อาจละความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายากและความเป็นผู้มีมิตรชั่วได้

บุคคลเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ว่ายาก มีมิตรชั่ว ก็ไม่อาจละความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้ความประสงค์และความเกียจคร้านได้

บุคคลเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ไม่รู้ความประสงค์ เกียจคร้าน ก็ไม่อาจละความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวมและความทุศีลได้

บุคคลเป็นผู้ฟุ้งซ่าน ไม่สำรวม ทุศีล ก็ไม่อาจละความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ และความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้

บุคคลเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ มีจิตคิดแข่งดี ก็ไม่อาจละความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความเป็นผู้ไม่มีสัมปชัญญะ และความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้

บุคคลเป็นผู้มีสติหลงลืม ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตฟุ้งซ่าน ก็ไม่อาจละอโยนิโสมนสิการ การเสพทางผิดและความหดหู่แห่งจิตได้

บุคคลเป็นผู้มีอโยนิโสมนสิการ เสพทางผิด มีจิตหดหู่ ก็ไม่อาจละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉาและสีลัพพตปรามาสได้

บุคคลผู้มีสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ก็ไม่อาจละราคะ โทสะ โมหะได้ บุคคลไม่ละราคะ โทสะ โมหะแล้ว ก็ไม่อาจละชาติ ชรา มรณะได้

<u>ในทางตรงกันข้าม</u> บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้วจึงอาจละชาติ ชรา มรณะได้. ๓ ประการ คือ ราคะ โทสะ โมหะ

บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้วจึงอาจละราคะ โทสะ โมหะได้ ธรรม ๓ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

บุคคลละธรรมอื่นก่อน ๓ ประการแล้ว จึงอาจละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสได้. ๓ ประการ คือ อโยนิโสมนสิการ การเสพทางผิด ความหดหู่แห่งจิต

บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละอโยนิโสมนสิการ การเสพทางผิด ความหดหู่แห่งจิตได้. ๓ ประการ คือ ความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความเป็นผู้ไม่มีสัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่านแห่งจิต

บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความไม่มีสัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้. ๓ ประการ คือ ความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดี

บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้. ๓ ประการ คือ ความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม ความเป็นผู้ทุศีล

บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละความฟุ้งซ่านความไม่สำรวม ความเป็นผู้ทุศีลได้. ๓ ประการ คือ ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้ความประสงค์ ความเกียจคร้าน

บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้ความประสงค์ ความเกียจคร้านได้. ๓ ประการ คือ ความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว

บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตรชั่วได้. ๓ ประการ คือ ความเป็นผู้ไม่มีหิริ ความเป็นผู้ไม่มีโอตตัปปะ ความประมาท

ดังนั้น บุคคลผู้มีหิริ มีโอตตัปปะ ไม่ประมาทอยู่ ก็อาจละความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตรชั่วได้

บุคคลเป็นผู้เอื้อเฟื้อ ผู้ว่าง่าย ผู้มีมิตรดีก็อาจจะละความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้ความประสงค์ ความเกียจคร้านได้

บุคคลเป็นผู้มีศรัทธา รู้ความประสงค์ ปรารภความเพียรก็อาจละความเป็นผู้ฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม ความเป็นผู้ทุศีลได้

บุคคลเป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน ผู้สำรวม ผู้มีศีล ก็อาจละความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยเจ้า ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้

บุคคลเป็นผู้ใคร่เห็นพระอริยเจ้า ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ มีจิตไม่คิดแข่งดี ก็อาจละความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความเป็นผู้ไม่มีสัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้

บุคคลเป็นผู้ไม่หลงลืมสติ มีสัมปชัญญะ มีจิตอันไม่ฟุ้งซ่าน ก็อาจละอโยนิโสมนสิการ การเสพทางผิด ความหดหู่แห่งจิตได้

บุคคลเป็นผู้มีโยนิโสมนสิการ ไม่เสพทางผิด มีจิตไม่หดหู่ ก็อาจละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสได้

บุคคลเป็นผู้ไม่มีสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ก็อาจละราคะ โทสะ โมหะได้

บุคคลละราคะ โทสะ โมหะแล้ว ก็อาจละชาติ ชรา มรณะได้

(อภัพพสูตรที่ ๖ อง. ทสก. ๓๘/๒๔๔)

จะเห็นได้ว่า ธรรมของพระพุทธเจ้านั้นลุ่มลึก เป็นเหตุและเป็นผล ซึ่งควรต้องศึกษาพิจารณาให้เข้าใจโดยถ่องแท้ แล้วจึงน้อมปฏิบัติตาม ด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจน

สรุปได้ว่า ในสูตรนี้ หลักการปฏิบัติเริ่มจากการมีหิริโอตตัปปะ คือ ละอายต่อความชั่ว กลัวต่อบาป และต้องเป็นผู้ไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย คือ อบรมศีล สมาธิ ปัญญาและอนุปุพพปฏิปทาเป็นไปตามลำดับ ย่อมจะทำให้ถึงความสิ้นชาติ ชรา มรณะได้

รู้จักท่านพระอาจารย์สุมนต์เมื่อไร ?

ประมาณ พ. ศ. ๒๕๓๒ มีผู้แนะนำว่า ท่านพระอาจารย์สุมนต์ เป็นผู้ชำนาญพระอภิธรรม โดยเฉพาะคัมภีร์ปัฏฐาน ท่านชอบทำสื่อการสอน ชีทตารางพระอภิธรรมคัมภีร์ต่างๆ เป็นผู้อำนวยการพระอภิธรรมโชติกวิทยาลัย สอนอยู่ที่วัดมหาธาตุ แต่ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดจากแดง ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ขณะนั้น ข้าพเจ้าบวชผ่านมาแล้ว ๕ พรรษา เพิ่งเริ่มศึกษาธรรมะ อ่านพระไตรปิฎกบ้างแล้ว แต่ยังไม่ค่อยเข้าใจดี จึงเดินทางไปกราบท่านพระอาจารย์ กับเพื่อนพระภิกษุจำนวนหนึ่ง เพื่อจะได้ศึกษาพระอภิธรรมกับท่าน

ท่านมีอัธยาศัยดีมาก อ่อนโยน มีเมตตา มีกรุณา ให้ความสำคัญกับพระธรรมอย่างมาก เมื่อรู้ว่าใครสนใจธรรมะ โดยเฉพาะพระอภิธรรม ท่านจะสนับสนุนอย่างมาก ท่านขนตำราและชีทตารางธรรมะต่าง ๆ มาให้ บอกให้เอาไปดู ไม่เข้าใจตรงไหนให้มาสนทนาสอบถาม โดยที่ท่านแนะนำเป็นแนวทางให้ ได้มีการศึกษาสนทนาร่วมกันพอสมควร เน้นคัมภีร์ปัฏฐานละเอียดหน่อย

ได้อยู่ศึกษากับท่านประมาณ ๒ เดือน พอจะเข้าใจพระธรรมมากขึ้น ก็ให้มีอันจะต้องเดินทางต่อ เพราะพระภิกษุผู้เป็นสหายไม่

ชอบอยู่ในเมือง มีอัธยาศัยอยู่ป่า เคยเป็นพระป่า อยู่วัดป่ามาก่อน จึงได้เดินทางจาริกไปหาสถานที่วิเวกในหลายจังหวัด จนพระภิกษุสหายธรรมหลายรูปหมดบุญ ลาสิกขาออกไปเป็นคฤหัสถ์เกือบหมด จนกระทั่ง พ. ศ. ๒๕๓๗ ก็ได้วนเวียนกลับมาที่วัดจากแดงอีกคราวนี้มารูปเดียว เป็นพระเถระแล้ว ได้มาอยู่จำพรรษากับท่านพระอาจารย์ ท่านมีเมตตามาก ให้ไปอยู่หลังศาลาเก็บศพหน้าเมรุกว้างขวาง เป็นสัดส่วนต่างหาก ท่านบอกว่า ถ้ามีพระเณรจะไปศึกษาพระธรรมวินัยด้วยกัน ก็ให้ศึกษากันตามสะดวก

มีพระภิกษุมาอยู่ร่วมศึกษาพระธรรมวินัยด้วย ๒-๓ รูป บางวันท่านพระอาจารย์ก็จะเดินมาสนทนาธรรม ท่านมีความคิดอะไรใหม่ ๆ ก็จะนำมาเสนอให้ทำ โดยเฉพาะ ท่านเชียร์ให้มีการเรียนการสอน **สังคีติสูตร** และ**ทสุตตรสูตร** ในทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ซึ่งเป็นพระสูตร ที่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรแสดงแก่พระภิกษุทั้งหลาย ... ได้อยู่จำพรรษากับท่านเพียงพรรษาเดียว ออกพรรษาก็กราบลาท่าน ไปอยู่ต่างจังหวัดอีก เมื่อใดมีเหตุให้เข้ากรุงเทพ ฯ ก็จะแวะไปกราบเยี่ยมเยียน สนทนาธรรมกับท่านเสมอ เพราะท่านเป็นผู้ใคร่ธรรม พิจารณาใคร่ครวญธรรมอยู่เป็นอาจิณ ...

การเป็นพระภิกษุผู้จะรักษาพระธรรมวินัย รักษาศีลให้บริสุทธิ์หมดจด ในยุคที่วัตถุเจริญ เป็นสิ่งที่ไม่ง่ายเลย ประกอบกับที่มีปัญหาพระวินัยที่คลางแคลงใจหลายข้อ ทำให้เดือดร้อนใจอยู่เสมอ แม้จะปรึกษากับท่านพระอาจารย์สุมนต์ ท่านก็ไม่สามารถวินิจฉัยตัดสินให้ได้ พระภิกษุมหาเปรียญที่เคร่งครัด ศึกษาปฏิบัติตามพระวินัยเหมือนในปัจจุบันนี้ ก็ไม่ค่อยมี จึงทำให้ข้าพเจ้าตัดสินใจ

ลาสิกขา ออกมาเป็นคฤหัสถ์ มาทำกิจของบุตรที่พึงทำต่อมารดาที่ละเลยไปถึง ๑๒ ปี (บิดาเสีย พ.ศ. ๒๕๒๗ บวช พ.ศ. ๒๕๒๘ ลาสิกขา พ.ศ. ๒๕๔๐) ได้เป็นอาจารย์สอนธรรมะที่มูลนิธิแห่งหนึ่ง แต่ยังคงไปกราบเยี่ยมเยียน สนทนาธรรมกับท่านพระอาจารย์เสมอ

หลังจากที่เป็นอาจารย์สอนธรรมะที่มูลนิธิแห่งนั้นถึง ๕ ปี ท่านพระอาจารย์สุมนต์ก็ได้ให้มาสอนธรรมะที่วัดจากแดง ได้ร่วมเป็นกำลัง รับใช้ท่านในการสร้างพระธาตุสมันตมหาปัฏฐานเจดีย์ และได้รับเถระบัญชาจากท่าน ให้ไปอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุที่ประเทศอินเดีย มาบรรจุในพระธาตุสมันตมหาปัฏฐานเจดีย์ จึงร่วมเดินทางไปกับคณะอุบาสก อุบาสิกาเกือบ ๒๐ ท่าน ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยท่านเจ้าคุณยอด เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยาในขณะนั้น เป็นผู้มอบพระบรมสารีริกธาตุจำนวน ๓ องค์มาให้ ได้แห่พระบรมสารีริกธาตุ บรรจุและฉลองเป็นที่เรียบร้อยสำเร็จสมบูรณ์

ได้อยู่เป็นอาจารย์สอนธรรมะที่วัดจากแดง เป็นเวลาถึง ๔ ปี จนกระทั่ง พระมหาเปรียญกลุ่มหนึ่ง มี*ท่านพระอาจารย์มหาพยอม ธัมมรักขิตโต ท่านพระอาจารย์มหาสุพล สุจิณโณ ท่านพระอาจารย์มหาจรัญ พุทธัปปิโย*เป็นต้น ได้มาพำนักที่วัดจากแดง มีการเรียนการสอนบาลีไวยากรณ์ พระวินัยและมีการปฏิวัติความเป็นอยู่ของพระภิกษุสามเณร ให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยมากขึ้น ซึ่งท่านพระอาจารย์สุมนต์ ก็เห็นด้วยอย่างมาก มีการฉันในบาตรแทนการฉันในจาน นั่งฉันเป็นแถวแทนการนั่งฉันล้อมวง พระภิกษุสามเณรไม่รับเงินทองโดยตรง มีไวยาวัจกรดูแลรักษาเงินทอง ทำ

บัญชีเบิกจ่ายไว้เรียบร้อย พระภิกษุสามเณรยินดีแต่ปัจจัย ๔ ที่ผู้มีศรัทธาถวายถูกต้องตามพระวินัยเท่านั้น เป็นที่น่าเลื่อมใสอย่างยิ่ง ทำให้ข้าพเจ้าหวนระลึกถึงความเป็นพระภิกษุอีกครั้ง

ขณะที่ลาสิกขาเมื่อ พ. ศ. ๒๕๔๐ ก็ยังเก็บบาตรและจีวรไว้ เพราะยังมีอาลัย ยังทบทวนสวดภิกขุปาติโมกข์ ยังทานอาหารในบาตรทุกวันอุโบสถ เพราะคิดว่า ถ้าปัจจัยพร้อมอาจจะได้บวชอีก ประกอบกับมารดาที่ตาบอด เป็นมะเร็งที่เพดานปาก ไปฉายแสง ทำให้ตาบอดทั้ง ๒ ข้าง ท่านได้สิ้นกรรม เสียไปตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ แล้ว มีการสนทนาพระวินัยกับ<u>ท่านอาจารย์มหาพยอม</u> ได้ความชัดเจนกระจ่างหลายข้อ จึงทำให้คิดจะบวชอีกครั้ง ได้ปรึกษากับ<u>ท่านพระอาจารย์สุมนต์</u> ท่านก็เห็นด้วย สนับสนุนให้บวช ติดขัดอยู่ตรงที่ลูกศิษย์จำนวนมากพอควร กำลังศึกษาพระธรรมติดพันอยู่ หากทิ้งไปบวชกลางคัน คงไม่ดีเป็นแน่

ได้เรียนปรึกษากับท่านพระอาจารย์มหาพยอมว่า ถ้าท่านสอนแทนให้ ก็จะกลับไปบวชเป็นพระภิกษุอีก ท่านพระอาจารย์มหาพยอมบอกว่า ไม่มีปัญหา สามารถสอนแทนให้ได้ จึงได้กลับมาบวชเป็นพระภิกษุเมื่อ พ. ศ. ๒๕๔๙ ด้วยความสนับสนุนจากท่านพระอาจารย์สุมนต์ นันทิโก จนถึงปัจจุบันนี้ ผ่านไป ๑๓ ปีแล้ว ก็ยังคงแวะเวียนไปเยี่ยมเยียนท่านเป็นครั้งคราว เมื่อเข้ากรุงเทพ ฯ จนล่าสุดได้ข่าวว่าท่านเข้าพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลธนบุรี ออกมาแล้ว ก็เข้าโรงพยาบาลกรุงเทพ ฯ อีก ...

ไปกราบเยี่ยม พูดธรรมะให้ท่านพระอาจารย์ฟัง

เมื่อได้เข้าไปกราบเยี่ยมท่านพระอาจารย์ที่ ร.พ. กรุงเทพ ฯ ถามท่านว่า จำผมได้ไหม ? ท่านก็ตอบรับว่า อือ ! (พูดไม่ได้ เพราะมีที่ครอบหายใจครอบอยู่) จึงได้ขอแสดงอาบัติต่อท่านพระอาจารย์ว่า ผมขอประมวลอาบัติแสดงต่อท่านพระอาจารย์ นะครับ ท่านก็ตอบรับว่า อือ ! แล้วท่านพระอาจารย์แสดงอาบัติต่อผมด้วยนะครับ ท่านก็ตอบรับว่า อือ ! นัยน์ตาก็มีน้ำตาซึมอยู่ตลอดเวลา อาจเนื่องมาจากไม่ค่อยกระพริบตา น้ำตาจึงเยิ้มอยู่ คอยหล่อลื่นดวงตา จากนั้น จึงคุยธรรมะให้ท่านฟังว่า

ท่านพระอาจารย์ไม่ห่วงใยอะไรแล้วใช่ไหมครับ ? เพราะท่านพระอาจารย์ทำสิ่งที่ควรทำไว้พร้อมแล้ว บูรณะจัดการวัดจากแดงไว้เรียบร้อยดี มีคนมารับช่วงดูแลต่อแล้ว พระธาตุเจดีย์ก็สร้างไว้สมบูรณ์ดีแล้ว ท่านพระอาจารย์ได้ช่วยธำรง รักษา เผยแพร่พระพุทธศาสนา สอนพระอภิธรรมมาก็หลายปีมากแล้ว

หลวงพ่อไม่มีอะไรต้องห่วงใยอีกแล้ว ขอให้หลวงพ่อพิจารณาตามนี้นะครับ ... หลวงพ่อดูแลเลี้ยงดูรูปร่างกายนี้มาอย่างดี แต่มันก็ทรยศ มันไม่ซื่อตรง ไม่กตัญญู มันแปรปรวน เสื่อมโทรมเปลี่ยนแปลง ไม่ควรแก่การยึดมั่นถือมั่นเลยนะครับ

เพราะฉะนั้น หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในรูปขันธ์คือรูปร่างกายนี้ และวิญญาณที่อาศัยรูปขันธ์นี้ จักไม่มีแก่หลวงพ่อนะครับ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในเวทนาขันธ์ ไม่ว่าจะเป็นสุข ทุกข์หรืออุเบกขา และวิญญาณที่อาศัยเวทนาขันธ์ ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อครับ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในสัญญาขันธ์ คือ ความจำได้ หมายรู้ และวิญญาณที่อาศัยสัญญาขันธ์ ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในสังขารขันธ์คือเจตสิกทั้ง ๕๐ ที่ปรุงแต่งจิต และวิญญาณที่อาศัยสังขารขันธ์ ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อนะครับ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในวิญญาณขันธ์ ก็คือ จิตทั้งหมด และวิญญาณที่อาศัยวิญญาณขันธ์ ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อครับ

ขันธ์ ๕ นี้เป็นมาร คอยตามราวี ย่ำยีสัตว์ทั้งหลาย ทำให้ถึงความพินาศ ถึงความตาย จึงไม่ควรยินดีในขันธ์ ๕ นี้ น้อมจิตไปในพระนิพพานอันเป็นที่สุดแห่งทุกข์ดีกว่า หากยังไม่สามารถเห็นแจ้งประจักษ์ได้ในทันที การไปสู่สวรรค์ชั้นดุสิตก็ยังดี มีพระอริยเจ้าที่นั่นมาก จะได้ไปฟังธรรม ศึกษาปฏิบัติธรรมต่อที่นั่นก็ได้ แต่ให้น้อมใจไปในพระนิพพาน โดยเห็นโทษของขันธ์ ๕ นี้ก่อน

หลวงพ่อพิจารณาต่อนะครับ (ท่านพระอาจารย์พยักหน้ารับ)

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในตาคือจักขุปสาทรูปนี้ และวิญญาณที่อาศัยตา ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในหูคือโสตปสาทรูปนี้ และวิญญาณที่อาศัยหู ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในจมูกคือฆานปสาทรูปนี้ และวิญญาณที่อาศัยจมูก ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในลิ้นคือชิวหาปสาทรูปนี้ และวิญญาณที่อาศัยลิ้น ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในกายคือกายปสาทรูปนี้ และวิญญาณที่อาศัยกาย ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในใจคือโลกียจิตทั้งหลายนี้ และวิญญาณที่อาศัยใจ ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

ถ้าหลวงพ่อไม่ยึดมั่นในอายตนะภายใน ๖ นี้ ปฏิสนธิวิญญาณที่จะเป็นตัวเกิดใหม่ในภพใหม่ และปวัตติวิญญาณที่จะเกิดต่อจากปฏิสนธิวิญญาณก็จะไม่มีอีกต่อไป คือ เมื่อได้ประจักษ์แจ้งพระนิพพานแล้ว เพราะเบื่อหน่าย คลายกำหนัดในอายตนะภายใน ๖ ก็จะได้ไม่ต้องเกิดมาแก่ มาเจ็บ มาตายอีก ก็จะเป็นการสิ้นทุกข์

ท่านพระอาจารย์ยังคงลืมตาฟังต่อไป นาน ๆ จะกระพริบตาสักที เป็นเครื่องหมายว่าท่านยังไม่หลับ ส่วนจะติดตามเนื้อหาและพิจารณาเข้าใจได้มากน้อยเพียงไร ก็ขึ้นอยู่กับสติปัญญาของท่านที่ได้สั่งสมมา เราเหล่าลูกศิษย์หวังเพียงให้ท่านมีสติสัมปชัญญะ ไม่หลงกระทำกาละ และมีพระรัตนตรัยเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ก่อนจะจากโลกนี้ไปเท่านั้น ...

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในรูป คือ สีต่าง ๆ ที่มากระทบตา และวิญญาณที่อาศัยรูป ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในสัททะ คือ เสียงต่าง ๆ และวิญญาณที่อาศัยเสียง ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในคันธะ คือ กลิ่นต่าง ๆ และวิญญาณที่อาศัยกลิ่น ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในรสะ คือ รสต่าง ๆ และวิญญาณที่อาศัยรส ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในโผฏฐัพพะ คือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลมระดับต่าง ๆ และวิญญาณที่อาศัยโผฏฐัพพะ ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในธัมมะ คือ อารมณ์ที่มากระทบใจ และวิญญาณที่อาศัยธัมมะ ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อนะครับ

อายตนะภายนอก ๖ เหล่านี้ มากระทบกับอายตนะภายใน ๖ ก็ทำให้เกิดวิญญาณ ๖ เกิดผัสสะ ๖ เกิดเวทนา ๖ กลายเป็นปฏิจจสมุปบาท วนเวียนอยู่ในวัฏฏทุกข์ สืบต่อไปไม่รู้จักจบสิ้น เพราะฉะนั้น หลวงพ่อก็จะไม่ยึดมั่นอายตนะภายนอกทั้ง ๖ เหล่านี้ วิญญาณทั้ง ๖ ผัสสะทั้ง ๖ เวทนาทั้ง ๖ ปฏิสนธิวิญญาณและปวัตติวิญญาณที่อาศัยธรรมะเหล่านี้ ก็จะได้ไม่มีแก่หลวงพ่อนะครับ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในธาตุดิน และวิญญาณที่อาศัยธาตุดินจักไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในธาตุน้ำ และวิญญาณที่อาศัยธาตุน้ำจักไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในธาตุไฟ และวิญญาณที่อาศัยธาตุไฟจักไม่มีแก่หลวงพ่อ

หลวงพ่อจะไม่ยึดมั่นในธาตุลม และวิญญาณที่อาศัยธาตุลมก็จักไม่มีแก่หลวงพ่อ

มหาภูตรูป ๔ เหล่านี้เป็นที่ตั้งของกายนี้ มันไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา เป็นรูปธรรม มีอันแตกสลาย มีความแปรปรวน ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นที่ตั้งของทุกข์ และเป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้ จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นในมหาภูตรูป ๔ เหล่านี้นะครับ ปฏิสนธิ-วิญญาณและปวัตติวิญญาณที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ เหล่านี้ก็จะไม่มีแก่หลวงพ่อครับ ...

ที่จริง ธรรมะที่ได้นำมากล่าวให้ท่านพระอาจารย์สุมนต์ฟังนี้ เป็นไปตามแนว*อนาถบิณฑิโกวาทสูตร* *มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์* ท่านพระสารีบุตรแสดงให้ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ที่กำลังเจ็บป่วยทรมานอยู่ที่บ้าน ปวดทั้งศีรษะ เจ็บทั้งท้อง ตัวร้อนเหมือนธาตุไฟกำลังจะแตก ไม่ได้อยู่โรงพยาบาล ไม่ได้มีหมอหรือพยาบาลดูแลเหมือนกับท่านพระอาจารย์ของเรา แต่ท่านอาศัยธรรมโอสถที่ท่านพระธรรมเสนาบดีนำมาเยียวยาให้

ท่านพระสารีบุตรเถระแสดงธรรมแนวนี้ถึง ๑๐ หมวดด้วยกัน คือ อายตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖ วิญญาณ ๖ ผัสสะ ๖ เวทนา ๖ ขันธ์ ๕ ธาตุ ๕ อรูปฌาน ๔ โลกนี้โลกหน้า ๒ และอารมณ์ ๖ (อารมณ์ที่ได้เห็น ได้ฟัง ได้ทราบ ได้รู้แจ้ง ได้แสวงหา ได้พิจารณาด้วยใจแล้ว) แต่เนื่องจากไม่ได้เตรียมตัวไป จึงจำได้เพียงบางส่วนเท่านั้น นี้เป็นความบกพร่องของการกล่าวธรรมที่ไม่สมบูรณ์ ขออดโทษต่อพระรัตนตรัยและท่านพระอาจารย์ด้วย ...

เมื่อท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีฟังธรรมจบ ก็เกิดความซาบซึ้งถึงกับน้ำตาไหล ท่านพระอานนท์เข้าใจผิดคิดว่าท่านอนาถบิณฑิกะยังคงอาลัย มีจิตใจจดจ่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จึงถามขึ้น แต่ท่านอนาถ-บิณฑิกะตอบว่า ไม่ใช่เช่นนั้น แต่เพราะพระธรรมนั้นไพเราะลึกซึ้งมาก และไม่เคยได้ฟังพระธรรมเช่นนี้มาก่อน จึงเกิดความซาบซึ้ง ท่านพระสารีบุตรจึงกล่าวขึ้นว่า ธรรมะแนวนี้ เป็นไปกับบรรพชิต จึงไม่ค่อยได้แสดงกับพวกคฤหัสถ์ผู้นุ่งผ้าขาว ท่านอนาถบิณฑิกะจึงกราบเรียนว่า ขอให้โปรดแสดงธรรมแนวนี้กับคฤหัสถ์บ้าง เพราะ

คฤหัสถ์ที่มีกิเลสธุลีในดวงตาน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมแนวนี้ เขาเหล่านั้นจักเสื่อมจากธรรมเหล่านี้

หลังจากที่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร และท่านพระอานนท์ พุทธอนุชามีความกรุณามาโปรดท่านอนาถบิณฑิกะแล้ว ก็กลับไป ไม่นาน ท่านอนาถบิณฑิกะก็สิ้นชีวิต ไปเกิดยังสวรรค์ชั้นดุสิต เมื่อรู้ตัว อนาถบิณฑิกเทวบุตรก็ได้เข้าไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระเชตวันในเวลากลางคืน แล้วได้กล่าวคาถาชื่นชมพระเชตวัน อันน่ารื่นรมย์ที่ตนเองสร้างไว้ สรรเสริญพระพุทธเจ้า กล่าวธรรม ๕ อย่าง และสรรเสริญท่านพระสารีบุตรเถระ เป็นการสรรเสริญ พระรัตนตรัย หลังจากนั้น อภิวาท ประทักษิณ แล้วก็กลับไป ...

ได้กล่าวปกิณกธรรมอื่น ๆ อีกพักหนึ่ง สังเกตเห็นท่านพระ อาจารย์รู้สึกเคลิบเคลิ้มแล้ว จึงให้พระภิกษุที่ดูแลท่าน นำเครื่อง เสียงมาเปิดเสียงสวดมนต์ให้ท่านฟัง ตนเองได้ออกไปพักสนทนา ธรรมกับพระภิกษุและมหาอุบาสิกาผู้ที่ส่งข่าวท่านพระอาจารย์ไปให้ สักพักใหญ่ จึงได้เข้าไปบีบนวดท่านพระอาจารย์อีกพักหนึ่ง ท่าน พระอาจารย์คงรู้สึกตัวแล้ว มีพระภิกษุกำลังอ่านธรรมะให้ท่านฟัง สลับกับการสาธยาย สวดพระพุทธมนต์ เพื่อให้จิตของท่านอยู่กับ พระธรรม เพื่อให้มีความเลื่อมใสในธรรม เป็นกุศลที่เป็นอาสันน-กรรม นำส่งให้ท่านไปอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิตกับท่านอนาถบิณฑิกะ...

เมื่อเห็นเป็นเวลาสมควร ประมาณ ๒ ทุ่ม จึงกราบลาที่เท้า ของท่านพระอาจารย์ แล้วกลับไป ...

พิจารณาธรรมคืนที่ทราบข่าวท่านพระอา. เข้า ร.พ.

อนิจฺจา วต สงฺขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข.

สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและดับไปเป็นธรรมดา ครั้นเกิดขึ้นแล้ว ย่อมดับไป ความเข้าไปสงบแห่งสังขารทั้งหลายเหล่านั้น เป็นสุข

อจิรํ วต ยํ กาโย ปฐวึ อธิเสสฺสติ
ฉุฑฺโฑ อเปตวิญฺญาโณ นิรตฺถํว กลิงฺครํ.

ร่างกายนี้ มิได้ตั้งอยู่นานดอกหนอ จักถมทับซึ่งแผ่นดิน ครั้นปราศจากวิญญาณ อันเขาทิ้งเสียแล้ว ประดุจดังว่าท่อนไม้และท่อนฟืน หาประโยชน์มิได้

ถ้าใครจะเศร้าโศกเสียใจ บางคนอาจจะกลั้นน้ำตาไว้ไม่ได้ ใครอยากจะร้องไห้คร่ำครวญ ก็เชิญทำตามอัธยาศัยเถิด ... เพราะเหตุใดจึงไม่ห้ามหรือเตือนสติ ... ก็เพราะมีเหตุปัจจัยที่สมควรแก่ผลอันเป็นปัจจุบัน ในเมื่อเราท่านทั้งหลายได้สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เป็นที่เคารพอย่างสูง เช่นกับท่านพระอาจารย์สุมนต์ ผู้มีจิตเมตตา อ่อนโยน ช่วยรักษาพระศาสนา ปรารถนาดีต่อสานุศิษย์ไม่เลือกหน้า เป็นการสูญเสียปูชนียบุคคลที่สำคัญ ผู้เป็นบุคคลากรขับเคลื่อนพระศาสนา ถือว่าเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่

แต่จะทำอย่างไรได้ ในเมื่อเป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ที่มีการเกิดเป็นธรรมดา เมื่อเกิดแล้วก็ต้องแก่เป็นธรรมดา แล้วก็ต้อง

มีความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นธรรมดา มีความตายเป็นธรรมดา มีความพลัดพรากจากของรักของชอบใจเป็นธรรมดา เพราะทุกคนมีกรรมเป็นเครื่องกำหนด เป็นผู้จัดการชีวิตของสรรพสัตว์ แม้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นบุคคลพิเศษ ก็ยังไม่ได้รับการยกเว้น

และแม้พระอริยบุคคลผู้สิ้นอาสวะแล้วบางส่วน เช่น พระอริยบุคคลขั้นพระโสดาบัน พระนางวิสาขามหาอุบาสิกา ผู้เลิศทางด้านเป็นอุปัฏฐายิกา ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ผู้เลิศทางด้านเป็นอุปัฏฐาก ถวายทาน ดูแลพระพุทธเจ้าและเหล่าภิกษุสงฆ์ หรือแม้แต่ท่านพระอานนท์เถระ พุทธอนุชา ผู้เป็นเอตทัคคะ เลิศด้วยฐานะทั้ง ๕ คือ เป็นพุทธอุปัฏฐาก เป็นพหูสูต เป็นผู้มีสติ เป็นผู้มีคติ คือ รู้เนื้อความพระพุทธพจน์ได้หลายนัย เป็นผู้มีธิติคือความเพียร ท่านเหล่านี้ ในขณะที่ทราบข่าวการสูญเสียบุคคลผู้เป็นที่รัก เช่น ลูกหลานเสียชีวิต หรือพระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ท่านเหล่านั้นก็เศร้าโศกเสียใจ ปริเทวะ ร่ำไรรำพัน จะป่วยกล่าวไปไยถึงเรา ๆ ท่าน ๆ ทั้งหลายเล่า !

ส่วนใครที่มีสติสัมปชัญญะ ระลึกได้ พิจารณาเห็นสังเวควัตถุถึงความสลดใจ น้อมไปสู่ความเพียรเพื่อความพ้นจากวัฏฏทุกข์ นั่นเป็นไปตามหลักคำสอน เป็นสิ่งน่าสรรเสริญ น่าอนุโมทนาอย่างยิ่ง

แต่ในฐานะที่เราท่านทั้งหลายเป็นชาวพุทธ เป็นผู้นับถือพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เราไม่ควรเศร้าโศกเสียใจ ร้องไห้ พิไร รำพันไปเสียเปล่า ๆ เพราะยุคนี้ เป็นยุควิวัฒนาการ มีการรีไซเคิล นำของที่เสียแล้ว ถูกทิ้งแล้ว กลับมาใช้ใหม่ได้ ความเศร้าโศก ร่ำไร รำพันเหล่านั้น ก็เป็นของเสีย

เป็นอกุศลที่ไม่มีประโยชน์ แต่ชาวพุทธผู้ฉลาด เป็นผู้รู้ และควรจะรู้ว่า สามารถนำสิ่งเหล่านี้มารีไซเคิล นำมาเป็นอารมณ์ของสติปัญญาได้ ด้วยการน้อมระลึก ศึกษา พิจารณาไปตามคำสอน เป็นการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ...

เมื่อมีผู้เศร้าโศกเสียใจ ร้องไห้ คร่ำครวญ พิไร รำพัน ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงแสดงธรรมและชี้เหตุของความเศร้าโศกเหล่านั้น ทำให้ผู้นั้นเข้าใจ แล้วน้อมไปในการปฏิบัติ ทำให้ได้บรรลุมรรคผล ตรัสรู้อริยสัจ เป็นพระอริยบุคคล นับจำนวนไม่ได้ ดังเช่นพระคาถาที่ว่า

ปิยโต ชายตี โสโก ปิยโต ชายตี ภย
ปิยโต วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.

ความโศกย่อมเกิดแต่ของที่รัก ภัยย่อมเกิดแต่ของที่รัก ความโศกย่อมไม่มีแก่ผู้พ้นวิเศษแล้วจากของที่รัก ภัยจักมีแต่ที่ไหน

เปมโต ชายตี โสโก เปมโต ชายตี ภย
เปมโต วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.

ความโศกย่อมเกิดแต่ความรัก ภัยย่อมเกิดแต่ความรัก ความโศกย่อมไม่มีแก่ผู้พ้นวิเศษแล้วจากความรัก ภัยจักมีแต่ที่ไหน

รติยา ชายตี โสโก รติยา ชายตี ภย
รติยา วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.

ความโศกย่อมเกิดแต่ความยินดี ภัยย่อมเกิดแต่ความยินดี ความโศกย่อมไม่มีแก่ผู้พ้นวิเศษแล้วจากความยินดี ภัยจักมีแต่ที่ไหน

กามโต ชายตี โสโก กามโต ชายตี ภย
กามโต วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.

ความโศกย่อมเกิดแต่กาม ภัยย่อมเกิดแต่กาม ความโศกย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้พ้นวิเศษแล้วจากกาม ภัยจักมีแต่ที่ไหน

ตณฺหาย ชายตี โสโก ตณฺหาย ชายตี ภย
ตณฺหาย วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ.

ความโศกย่อมเกิด เพราะตัณหา ภัยย่อมเกิด เพราะตัณหา ความโศกย่อมไม่มีแก่ผู้พ้นวิเศษแล้วจากตัณหา ภัยจักมีแต่ที่ไหน

สรุปได้ว่า ความโศก ภัย ทุกข์ในวัฏฏะนานาประการล้วนเกิดมาจากเหตุ คือ วัตถุกามอันเป็นที่รัก และกิเลสกามคือตัวตัณหาทั้งสิ้น ซึ่งก็คือ ทุกขสัจกับสมุทัยสัจนั่นเอง แล้วเจ้าทุกข์กับสมุทัยนี้มาแต่ไหน ? ... ก็มาจากอวิชชา ได้แก่ ความไม่รู้จักทุกข์คืออุปาทานขันธ์ ๕ ไม่รู้จักสมุทัยคือกิเลสตัณหา ไม่รู้จักมรรคคือหนทางดับทุกข์ ไม่รู้จักนิโรธคือพระนิพพาน

พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า <u>การดับทุกข์ต้องไปดับที่เหตุ</u> การที่จะดับเหตุได้ก็ต้องมีวิชชา มีความรู้ เริ่มตั้งแต่<u>สุตมยญาณ</u> ความรู้ขั้นปริยัติ แล้วจึงฝึกฝน<u>จินตามยญาณ</u> ความรู้ขั้นพิจารณาให้เห็นจริง จนเพิ่มพูนเป็น<u>ภาวนามยญาณ</u> ความรู้ขั้นรู้แจ้งเห็นจริงในแต่ละขั้นตามลำดับ เพราะฉะนั้น เราอาศัยการมรณภาพของ<u>ท่านพระอาจารย์สุมนต์</u> ซึ่งเป็นที่ตั้งของความโศกของพวกเรา มาพิจารณาให้เกิดความรู้ ให้เกิดปัญญาขั้นสุตมยญาณและจินตามยญาณ เพื่อเป็นปัจจัยแก่ภาวนามยญาณกันเถิด

ปฏิจจสมุปบาทเกี่ยวข้องกับท่านพระอาจารย์ ?

การมรณภาพของท่านพระอาจารย์เป็นปัจจัยแก่โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ของเราท่านทั้งหลาย โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสก็เป็นปัจจัยแก่อวิชชาต่อไปอีก เพราะโสกะ คือ โทมนัสเวทนา ปริเทวะก็คือเสียงร่ำไรที่เกิดจากโทสมูลจิต อุปายาส ก็คือ โทสเจตสิกที่เกิดกับโทสมูลจิต ซึ่งมีโมหเจตสิกเกิดร่วมด้วย ทุกข์ทางกายก็เป็นปัจจัยแก่โทมนัสนั่นเอง โมหเจตสิกนั่นแหละคือ อวิชชา เพราะฉะนั้น เมื่อเราเศร้าโศกเสียใจมากขึ้น อวิชชาของเรา ก็มากขึ้น เมื่อมีอวิชชามากย่อมเป็นปัจจัยแก่สังขารมากขึ้น สังขารทั้งหลายก็เป็นปัจจัยแก่ทั้งปฏิสนธิวิญญาณ นำให้เกิด และปวัตติ-วิญญาณ จิตหลังจากปฏิสนธิแล้ว วิญญาณเป็นปัจจัยแก่นามรูป นามรูปเป็นปัจจัยแก่อายตนะ ๖ อายตนะ ๖ ก็เป็นปัจจัยแก่ผัสสะ ผัสสะเป็นปัจจัยแก่เวทนา เวทนาเป็นปัจจัยแก่ตัณหา ตัณหาเป็นปัจจัยแก่อุปาทาน อุปาทานเป็นปัจจัยแก่ภพ ภพเป็นปัจจัยแก่ชาติ ชาติเป็นปัจจัยแก่ชรามรณะ แล้วก็เป็นปัจจัยแก่โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสของตนและของคนอื่นอีกต่อไป ไม่มีที่สิ้นสุด

สรุปได้ว่า การเศร้าโศกเสียใจของเราท่านทั้งหลาย ก็เป็นปัจจัยให้ได้เกิดมาใหม่ แล้วก็มาเศร้าโศกเสียใจอย่างนี้อีก ไม่รู้จบ เป็น Infinity ไม่มีจุดสิ้นสุด นี้เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาทฝ่ายข้างเกิด เป็นฝ่ายสร้างวัฏฏะ จะเรียกว่าเป็นวงจรอุบาทว์ก็ได้ เพราะนำมาซึ่งกองทุกข์ล้วน ๆ อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ.

การที่จะดับทุกข์ได้ก็ต้องเกิดจากการเรียนรู้ นำสิ่งเหล่านี้มาวิเคราะห์ วิจัย ให้เป็นธรรมวิจยะ ให้เป็นสติปัฏฐาน เป็นอินทรีย์

เป็นพละ เป็นวิจยสัมโพชฌงค์ จนเป็นสัมมาทิฏฐิในมรรคมีองค์ ๘ เริ่มจากการวิจัยองค์ของปฏิจจสมุปบาทเหล่านี้ คืออย่างไรบ้าง ?...

เริ่มจากอวิชชา ความไม่รู้ในฐานะ ๘ ได้แก่ ความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ไม่รู้ในขันธ์ อายตนะ ธาตุที่เป็นไปแล้วในอดีต จักเป็นไปในอนาคต เป็นไปอยู่ในปัจจุบันและไม่รู้ในปฏิจจสมุปบาทนี้ด้วย ในฐานะที่ ท่านพระอาจารย์เป็นนักอภิธรรม ก็ควรจะสงเคราะห์องค์ธรรมให้ท่านฟังด้วย อวิชชานี้ก็คือโมหเจตสิกที่เกิดในอกุศลจิตทั้ง ๑๒ ดวง เป็นอกุศลสาธารณะ และเป็นสาธารณเหตุให้เกิดทั้ง ปุญญาภิสังขาร อปุญญาภิสังขาร อาเนญชาภิสังขารด้วย จึงควรทราบไว้ด้วยว่า อวิชชาเป็นความโง่เขลา ไม่ใช่เรา แต่เป็นเจตสิกปรมัตถ์ เกิดกับอกุศลจิตทุกดวง เมื่อไรที่เกิดอกุศล โลภก็ตาม โกรธก็ตาม ให้รู้ด้วยว่า อวิชชาคือความโง่เขลาเกิดขึ้นแล้ว ไม่ใช่เราก็จริง แต่เป็นบาปอกุศลจึงควรละ รู้แล้วละด้วยปัญญาเบื้องต้น

เพราะมีอวิชชา ไม่รู้ในอริยสัจเป็นต้น จึงทำให้เกิดสังขาร ได้แก่ อภิสังขาร ๓ บางครั้งก็ทำบาปบ้าง เรียกว่าอปุญญาภิสังขาร บางทีก็ทำบุญบ้าง เรียกว่าปุญญาภิสังขาร บางคราก็ทำบุญขั้นสูงบ้าง เรียกว่า อาเนญชาภิสังขาร สังขารนี้ ก็คือ เจตนาเจตสิกที่เรียกว่า เป็นตัวกรรมนั่นเอง เจตนาเจตสิกเกิดกับจิตทุกดวง (๘๙ หรือ ๑๒๑) ชื่อว่าสัพพจิตตสาธารณเจตสิก ซึ่งมีทั้งหมด ๗ ได้แก่ ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์ มนสิการ

แต่สังขารในที่นี้ คือ เจตนาที่เกิดกับจิตเพียง ๒๙ ดวงเท่านั้น ได้แก่ อกุศลเจตนา ๑๒ เป็นอปุญญาภิสังขาร มหากุศลเจตนา ๘ และรูปาวจรกุศลเจตนา ๕ รวมเป็น ๑๓ เป็นปุญญาภิสังขาร

ส่วนอรูปาวจรกุศลเจตนา ๔ เป็น<u>อาเนญชาภิสังขาร</u> เครื่องปรุงแต่งอย่างยิ่ง คือ ความไม่หวั่นไหวต่อธรรมที่เป็นข้าศึกและรูป ควรรู้ว่าแม้เจตนาคือตัวกรรมนี้ ก็ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา แต่ให้ผลเป็นความสุข ความทุกข์ได้ เพราะฉะนั้น จึงควรกระทำกรรมดีอันเป็นกุศลกรรม เป็นปุญญาภิสังขาร ควรละเว้นกรรมชั่ว อันเป็นอกุศลกรรม เป็นอปุญญาภิสังขาร ส่วนอาเนญชาภิสังขารนั้นเป็นเจตนาในอรูปฌานกุศลซึ่งทำได้ยาก แต่ถ้าใครทำได้ย่อมเป็นสิ่งที่ดี ทั้งนี้ ต้องเป็นบาทของวิปัสสนาด้วย จึงเป็นไปตามหลักการในพระพุทธศาสนา เป็นสัมมาปฏิปทา นำออกจากวัฏฏะได้

<u>สังขารเป็นปัจจัยแก่วิญญาณ</u> คือ ปฏิสนธิจิต ๑๙ ในปฏิสนธิกาล และปวัตติวิบากจิต ๓๒ หลังจากปฏิสนธิจิตดับไปแล้ว ขณะที่เราเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส สัมผัส หรือหลับสนิทเป็นภวังค์ ล้วนแล้วแต่เป็นวิบากจิต ซึ่งเป็นส่วนของวิญญาณในที่นี้ วิญญาณคือจิตทั้งหมดมี ๘๙ หรือ ๑๒๑ แต่ในปฏิจจสมุปบาทนี้ เอาเฉพาะโลกียวิบากวิญญาณ ๓๒ ดวงเท่านั้น เป็นผลของบาปบุญที่ได้ทำไว้แล้ว ซึ่งก็ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ควรรู้ลักษณะว่าเป็นนามธรรมที่เกิดจากเหตุปัจจัย คือ กรรมในอดีต ถ้าสามารถเห็นโดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาได้ นั่นเป็นหนทางตรงที่ทำให้พ้นจากทุกข์

<u>วิญญาณเป็นปัจจัยแก่นามรูป</u> นามในที่นี้ คือ เจตสิก ๓๕ ที่เกิดกับวิญญาณ ๓๒ นั่นเอง เป็นได้ทั้งกุศลวิบาก ผลของกรรมดี และอกุศลวิบาก ผลของกรรมชั่ว ส่วนรูปนั้น ได้แก่ กัมมชรูป ๒๐ ในปฏิสนธิกาล และวิบากจิตชรูป ๑๕ ในปวัตติกาล

กัมมชรูป คือ รูปที่เกิดจากกรรม เช่น ปสาทรูป ๕ ที่กลายมาเป็นตา หู จมูก ลิ้น กายนั่นเอง รูปผู้หญิง (อิตถีภาวรูป) รูปผู้ชาย (ปุริสภาวรูป) ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม เป็นต้น

จิตชรูป คือ รูปที่เกิดจากจิตทั้งหมด ๗๕ สามารถทำให้เกิดรูปได้ แต่ในที่นี้ เฉพาะวิบากจิต ๑๘ ในภูมิที่มีขันธ์ ๕ เท่านั้น (เว้นทวิปัญจวิญญาณ ๑๐ อรูปวิบาก ๔ ไม่ทำให้เกิดรูป)

วิบากจิตเจตสิกนั้นรู้ได้ยาก เพราะเป็นผลของกุศลและอกุศลที่ไม่มีผลต่อไป เป็นสิ่งที่ไม่มีกำลัง ไม่ได้เกิดในช่วงของชวนะ จึงสังเกตได้ยาก ต้องอาศัยชวนจิตที่ประกอบด้วยปัญญา ใส่ใจสังเกต โดยมีพื้นจากปริยัติพอควร ก็อาจทำความรู้จักในขั้นพิจารณาและประจักษ์แจ้งได้ ส่วนรูปแม้เป็นส่วนหยาบ สังเกตได้ง่ายกว่าก็จริง แต่รูปที่เกิดจากกรรมก็ละเอียดกว่ารูปที่เกิดจากสมุฏฐานอื่น ซึ่งไม่พ้นจากปัญญาที่สามารถรู้ เข้าใจ ประจักษ์แจ้งได้ อาศัยความเพียร

<u>นามรูปเป็นปัจจัยแก่สฬายตนะ</u> คือ อายตนะทั้ง ๖ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย (ปสาทรูป ๕) และใจ (โลกียวิญญาณ ๓๒) ก็คือ นามรูปนั่นแหละ แต่นามในตอนที่แล้ว เป็นเจตสิก ๓๕ รูป คือ กัมมัชชรูป ๒๐ และวิบากจิตชรูป ๑๕ สฬายตนะก็คือนามรูป แต่นามตรงนี้ หมายถึง วิบากจิต ๓๒ รูปหมายเอาเฉพาะปสาทรูป ๕ เท่านั้น

เมื่อมีนามรูป นามรูป (เจ. ๓๕, มหาภูต ๔ โอชา ๑ ชีวิตรูป ๑) ก็กลับมาเป็นปัจจัยแก่วิบากจิตที่เกิดร่วมกันด้วย และแม้คนละขณะจิตด้วย และยังเป็นปัจจัยแก่การที่จะมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่จะรับกระทบต่ออารมณ์ เพื่อให้เกิดวิถีจิต ชีวิตก็จะดำเนินไปตามอำนาจของกรรมเก่า และจะมีการทำกรรมใหม่ในชวนะต่อไปด้วย

เพราะฉะนั้น ให้ทราบว่า แม้ท่านแสดงว่า นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดอายตนะภายใน ๖ แต่ก็ต้องทราบว่า หมายรวมอายตนะภายนอก ๖ ด้วย เพราะถ้าไม่มีอายตนะภายนอกมากระทบ อายตนะภายในก็ไม่สามารถทำกิจของอายตนะได้ เพราะความหมายของอายตนะ คือ เครื่องต่อ บ่อเกิด ที่ประชุม ที่เกิด และเหตุที่ทำให้มีวิถีจิต มีวัฏฏะสืบต่อไป

และควรทราบต่อไปอีกด้วยว่า อายตนะทั้ง ๑๒ เหล่านี้เป็นเพียงสภาวะที่เกิดจากปัจจัย คือ นามรูป ในปฏิจจสมุปบาทนี้ แต่ถ้าเป็นคัมภีร์ปัฏฐาน มีปัจจัยให้เกิดธรรมะต่างๆ มากกว่านี้อีก อายตนะทั้ง ๑๒ เป็นเพียงนามรูปที่เกิดจากปัจจัย ล้วนแต่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ถ้าไม่มีอายตนะ ๑๒ ก็ไม่ต้องมีท่านพระอาจารย์สุมนต์ ที่ต้องทนเจ็บ ป่วย ชราและมรณะ ให้เป็นที่ตั้งแห่งความเศร้าโศกของพวกเรา

สฬายตนะเป็นปัจจัยแก่ผัสสะ ผัสสะเป็นเจตสิกซึ่งเป็นสัพพ-จิตตสาธารณะ เกิดกับจิตทุกดวง แต่ในปฏิจจสมุปบาทนี้ เอาเพียงผัสสะที่เกิดกับโลกียวิบาก ๓๒ เท่านั้น เมื่อมีการรับอารมณ์จาก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็จะเกิดการกระทบกัน อาศัยจักขุคือตาและรูปคือสี เกิดจักขุวิญญาณคือการเห็น รวมธรรม ๓ อย่างนี้เป็นผัสสะ อาศัยโสตะคือหู และสัททะคือเสียง เกิดโสตวิญญาณ รวมธรรม ๓ อย่างนี้ เป็นผัสสะ ทางทวารอื่นก็เช่นเดียวกัน

ผัสสะในที่นี้เป็นชาติวิบาก เป็นสภาพที่ละเอียด โดยลักษณะของตนก็สังเกตได้ไม่ง่ายเลย แต่อาศัยสังเกตจากเหตุข้างเคียง คือ วัตถุ ทวาร อารมณ์ที่กระทบกัน มีวิญญาณทั้ง ๕ ทวารเกิดขึ้น

สังเกตจากสิ่งเหล่านี้ ก็สามารถเข้าใจ และเป็นเหตุให้ประจักษ์แจ้งได้ในสักวันหนึ่ง ถ้ามีความเพียรติดต่อพอ

ผัสสะเป็นนามธรรม ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา เพราะเกิดจากปัจจัย สิ่งใดที่อาศัยสิ่งใดจึงเกิด สิ่งนั้นไม่เที่ยง เพราะไม่มีแล้วมี มีแล้วไม่มี สิ่งใดไม่เที่ยง ไม่คงที่ ไม่คงทน สิ่งนั้นเป็นทุกข์ เพราะทนได้ยาก สิ่งที่ต้องอาศัยปัจจัย ไม่เป็นไปด้วยตนเอง บังคับไม่ได้ ไร้แก่นสาร สิ่งนั้นเป็นอนัตตา หากประจักษ์แจ้งนามรูปแล้วจึงน้อมไปพิจารณาปัจจัย ถ้าประจักษ์แจ้งปัจจัยแล้ว จึงน้อมไปพิจารณาไตรลักษณ์ตามลำดับขั้น แต่ในที่นี้เพียงแสดงหลักการเท่านั้น คิดตามได้ แต่ยังไม่ใช่ขั้นตอนในการปฏิบัติ พึงเริ่มจากนามรูปปริเฉทญาณ แยกความเป็นนามรูป แยกความเป็นกลุ่มก้อนในเบื้องต้นเสียก่อน

ผัสสะเป็นปัจจัยแก่เวทนา เวทนาเป็นความรู้สึก สุข ทุกข์ อุเบกขา เวทนาในที่นี้ก็เป็นชาติวิบาก เกิดกับจิตประเภทเดียวกันกับที่ผัสสะเกิดร่วมด้วย คือ โลกียวิบาก ๓๒ (ทวิปัญจวิญญาณ ๑๐ สัมปฏิจฉันนจิต ๒ สันตีรณจิต ๓ มหาวิบาก ๘ รูปาวจรวิบากจิต ๕ อรูปาวจรวิบากจิต ๔ ไม่รวมผลจิต ๔ เพราะเป็นโลกุตตรวิบากจิต ไม่อยู่ในกระแสปฏิจจสมุปบาท)

สุขเวทนาเกิดกับกุศลวิบากกายวิญญาณดวงเดียว เวลารู้สึกสบายทางกาย เป็นผลของบุญ ไม่ใช่สัตว์บุคคล ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่เรา

โสมนัสเวทนาเกิดกับโลกียวิบากได้ ๙ ได้แก่ โสมนัสสันตี-รณจิต ๑ เป็นผลของบุญอย่างอ่อน (อเหตุกกุศลวิบาก) โสมนัสมหาวิบาก ๔ รูปาวจรวิบากฌานที่ ๑-๔ อีก ๔ (สเหตุกกุศลวิบาก)

ถ้านับเวทนา ๓ โสมนัสก็รวมอยู่ในสุขนั่นเอง เพราะฉะนั้น สุขเวทนาจึงเกิดร่วมกับโลกียวิบากจิตได้ ๑๐ ทั้งสุขและโสมนัสก็เป็นนามธรรม ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ฯ

ทุกขเวทนาเกิดกับอกุศลวิบากกายวิญญาณดวงเดียว เช่นกันขณะที่รู้สึกไม่สบายทางกาย เจ็บปวด เมื่อย เคล็ดขัดยอก ฯ เป็นผลของบาป ไม่ใช่สัตว์บุคคล ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา

อุเบกขาเวทนา ไม่สุขไม่ทุกข์ เป็นวิบาก เกิดกับโลกียวิบากจิตได้ถึง ๒๑ ได้แก่ ทวิปัญจวิญญาณ ๘ (เว้นกายวิญญาณทั้ง ๒) สัมปฏิจฉันนจิตทั้ง ๒ สันตีรณจิตทั้ง ๒ อุเบกขามหาวิบากจิต ๔ รูปาวจรวิบากปัญจมฌานจิต ๑ อรูปาวจรวิบากจิต ๔

สรุปว่า สุขเวทนาเกิดกับจิต ๑๐ ทุกขเวทนาเกิดกับจิต ๑ อุเบกขาเวทนาเกิดกับจิต ๒๑ รวม ๓๒ ทั้งหมดเป็นเวทนาขันธ์ เป็นเพียงแต่กองความรู้สึก ที่มีอดีต อนาคต ปัจจุบัน ภายในภายนอก หยาบ ละเอียด ทราม ประณีต มีในที่ไกล มีในที่ใกล้ อาการ ๑๑ อย่างนี้ ชื่อว่า ขันธ์ เป็นสักแต่ว่ากองแห่งธรรม หาใช่บุคคล ตัวตนไม่ เป้าหมายในพระพุทธศาสนา ขั้นแรก คือการประจักษ์แจ้งนามรูป ซึ่งเป็นทิฏฐิวิสุทธิ หมดจดจากความเห็นผิดว่ามีอัตตาตัวตนก่อน แล้วจึงจะอบรมปัญญาต่อ เพื่อการประจักษ์แจ้งกังขาวิตรณวิสุทธิ เห็นนามรูปเหล่านี้เป็นเพียงสิ่งที่เกิดจากปัจจัย หมดจดจากความสงสัย ทำให้ข้ามพ้นจากความสงสัยในกาลทั้ง ๓ หลังจากนี้จึงจะอบรมปัญญาต่อเพื่อการเห็นแจ้งประจักษ์ไตรลักษณ์ เห็นแจ้งความเกิดดับ อันเป็นมัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ หมดจดจากความรู้เห็นว่า อันไหนเป็นทางที่ถูก อันไหนไม่ใช่ทางที่ถูก

ผ่านพ้นวิปัสสนูปกิเลส ซึ่งจะต้องอบรมปัญญาต่อไปอีก เป็นไปตามลำดับ แม้วิปัสสนาญาณเหล่านี้ ก็เป็นนามธรรมที่จะต้องนำมาเป็นอารมณ์ของวิปัสสนาต่อไปอีกด้วย เรียกว่า ***ปฏิวิปัสสนา*** จึงจะสามารถละตัณหา มานะ ทิฏฐิ อันเป็นคาหะ ตัวจับ ยึดถือไว้เป็นปปัญจธรรม เครื่องเนิ่นช้า รวมทั้งอวิชชา ความไม่รู้ต่างๆ ได้

เวทนาเป็นปัจจัยแก่ตัณหา ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ยินดีติดข้องในกามธรรม เพื่อต้องการเสพ ภวตัณหา ยินดีติดข้องในความมีอยู่ เป็นอยู่หรือตัณหาที่เจือด้วยสัสสตทิฏฐิ เห็นว่าเที่ยง วิภวตัณหา ยินดีติดข้องในความขาดสูญ เป็นพวกอุจเฉททิฏฐิ

ตัณหา ๓ เป็นอกุศลโดยส่วนเดียว เป็นรากเหง้า เรียกว่า อกุศลมูล เกิดร่วมกับอกุศลจิต ๘ เท่านั้น คือ โลภมูลจิต ๘ ทำงานร่วมกับอวิชชา เกิดในช่วงชวนะ จะเป็นปัจจัยแก่อุปาทาน ความยึดมั่น แล้วก็ทำกรรมใหม่ต่อไป จึงสามารถกล่าวได้ว่าเบื้องหลังของการทำกรรมดี กรรมชั่ว หรือเบื้องหลังของการเวียนว่ายในวัฏฏะ ก็คือ ตัณหากับอวิชชานั่นเอง อันที่จริง ตัณหาและอวิชชาก็เป็นนามธรรม เป็นธรรมที่ควรละ เพราะเป็นสิ่งมีโทษ แต่ก็เป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ด้วยว่า มีลักษณะที่ติดข้อง ต้องการ และหลงใหล ไม่รู้ตามความเป็นจริง เป็นสภาพที่รู้อารมณ์ได้ เป็นนามธรรม ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่เที่ยง เป็นทุกข์เช่นกัน

ตัณหาย่อมเป็นปัจจัยแก่อุปาทาน ความยึดมั่นมี ๔ อย่าง คือ ๑. กามุปาทาน ยึดมั่นในกามและภพ ๒. ทิฏฐุปาทาน ยึดมั่นในความเห็นผิดว่า โลกเที่ยง โลกขาดสูญเป็นต้น ๓. สีลัพพตุ-

ปาทาน ยึดมั่นลูบคลำในศีลพรต ยึดถือข้อปฏิบัติที่ผิดไปจากความเป็นจริง ๔. อัตตวาทุปาทาน ยึดมั่นเห็นผิดว่า เป็นอัตตา ตัวตน ซึ่งก็คือ สักกายทิฏฐิ อันเป็นมิจฉาทิฏฐิพื้นฐานนั่นเอง

กามุปาทานเกิดกับโลภมูลจิต ๘ อุปาทาน ๓ ที่เหลือเกิดกับโลภทิฏฐิคตสัมปยุต ๔ จะเห็นได้ว่า ตัณหา อุปาทาน รวมทั้งวิปลาส ๓ ในอาการ ๔ รวมเป็นวิปลาส ๑๒ ก็เกิดในโลภมูลจิต ๘ แสดงว่า โลมูลจิตทั้ง ๘ ซึ่งมีอวิชชาคือโมหะ ความไม่รู้อยู่ด้วยมีผลต่อชีวิตของสัตว์โลกในการดำรงไว้ซึ่งทุกข์ในวัฏฏะ เพราะโลภะคือตัณหานั้น ทรงแสดงว่า เป็นสมุทัยสัจ เป็นต้นเหตุแห่งทุกข์

อุปาทานเป็นปัจจัยแก่ภพ คือ ความมี ความเป็น จำแนกออกเป็น ๒ คือ ๑. กรรมภพ ภพคือกรรม เป็นเหตุแห่งอุปปัตติภพ ๒. อุปปัตติภพ ภพคือการอุบัติ เป็นผลของกรรมภพ

กรรมภพ ก็คือ เจตนาที่เกิดกับอกุศล ๑๒ โลกียกุศล ๑๗ รวม ๒๙ ซึ่งก็คือ อภิสังขาร ๓ นั่นเอง แต่จำแนกคนละนัยเนื่องจากอภิสังขารนั้น ทรงแสดงเป็นอดีตกาล ส่วนกรรมภพเป็นปัจจุบันกาล จำแนกเป็นกายกรรม ๒๐ วจีกรรม ๒๐ มโนกรรม ๒๙

กายกรรม ๒๐ (อกุ. เจตนา ๑๒ + กุ. เจตนา ๘ ที่เป็นไปกับกายวิญญัติ มีการไหวกาย) วจีกรรม ๒๐ (อกุ. เจตนา ๑๒ + กุ. เจตนา ๘ ที่เป็นไปกับวจีวิญญัติ มีการเปล่งวาจา) มโนกรรม ๒๙ (อกุ. เจตนา ๑๒ + กุ. เจตนา ๘ + รูปาวจร กุ. เจตนา ๕ + อรูปา-วจร กุ. เจตนา ๔ ที่ไม่เป็นไปกับกายวิญญัติ หรือวจีวิญญัติ คือไม่มีการไหวกาย ไม่มีการเปล่งวาจา)

กรรมภพ คือ เจตนา ๒๙ นี้ เป็นเหตุให้เกิดอุปปัตติภพ ซึ่งก็คือ โลกียวิบากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ และกัมมชรูป ๒๐ นั่นแหละ แต่จัดเป็น ๙ อย่าง ๓ ชุด คือ

ชุดที่ ๑ เกี่ยวกับ**ภูมิ** ๑. <u>กามภพ</u> (กามวิบากจิต ๒๓ เจตสิก ๓๓ กัมมชรูป ๒๐ ที่เกิดในกามภูมิ ๑๑) ๒. <u>รูปภพ</u> (รูปาวจรวิบากจิต ๕ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๑๕ ที่เกิดในรูปภูมิ ๑๕) ๓. <u>อรูปภพ</u> (อรูปาวจรวิบากจิต ๔ เจตสิก ๓๐ ไม่มีรูปใด ๆ ที่เกิดในอรูปภูมิ ๔)

ชุดที่ ๒ เกี่ยวกับ**สัญญา** ๑. <u>สัญญาภพ</u> (โลกียวิบากจิต ๓๑ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐ ที่เกิดใน ๒๙ ภูมิ) ๒. <u>อสัญญาภพ</u> (กัมมชนวกกลาป ๙ ที่เกิดในอสัญญสัตตาภูมิ ๑) ๓. <u>เนวสัญญานาสัญญาภพ</u> (เนวสัญญานาสัญญายตนวิบากจิต ๑ เจตสิก ๓๐ ที่เกิดในเนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ ๑)

ชุดที่ ๓ เกี่ยวกับ**โวการ** หมายถึง ขันธ์ ได้แก่ ๑. <u>เอกโวการภพ</u>-ภพที่มีขันธ์ ๑ (กัมมชนวกกลาป ๙ ที่เกิดในอสัญญสัตตาภูมิ ๑) ๒. <u>จตุโวการภพ</u>-ภพที่มีขันธ์ ๔ (อรูปาวจรวิบากจิต ๔ เจตสิก ๓๐ ที่เกิดในอรูปภูมิ ๔) ๓. <u>ปัญจโวการภพ</u>-ภพที่มีขันธ์ ๕ (โลกียวิบากจิต ๒๘ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐ ที่เกิดใน ๒๗ ภูมิที่เหลือ)

กรรมภพ คือ เจตนาที่เป็นบาปบุญ เป็นนามธรรมที่เป็นเหตุ ส่วนอุปปัตติภพ เป็นวิบาก กัมมชรูป เป็นทั้งนามและรูป ซึ่งเป็นผลของกรรม <u>วิบากนั้นใช้เรียกจิตเจตสิกที่เป็นผลของกรรมที่เป็นนามธรรมเท่านั้น</u> <u>วิบากไม่ใช่รูป</u> รูปที่เป็นผลของกรรมไม่เรียกว่าวิบาก เพราะไม่ใช่สภาพรู้ <u>วิบากต้องเป็นนามธรรมเหมือนกับตัวเหตุคือกรรม</u> แต่ถ้าสงเคราะห์ลงในวัฏฏะ ๓ คือ กิเลสวัฏ กัมมวัฏ

และวิปากวัฏ กัมมชรูปก็จัดอยู่ในวิปากวัฏ เพราะเป็นผลของกรรม แต่รูปยังคงไม่ใช่วิปากธรรม เป็นอันได้ทราบกันแล้วว่าทั้งกรรมภพ และอุปปัตติภพนั้น ก็เป็นเพียงนามรูป เป็นเหตุและเป็นผลเท่านั้น มิใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน ฯ

ภพเป็นปัจจัยแก่ชาติ ชาติ หมายถึง การเกิดของอุปปัตติภพนั่นเอง เป็นอาการคืออุปาทขณะ ขณะเกิดขึ้นของโลกียวิบาก ๓๒ เจตสิก ๓๕ และกัมมชรูป

อุปาทานเป็นปัจจัยแก่ภพ ภพตรงนี้ หมายเอาทั้งกรรมภพและอุปปัตติภพด้วย แต่ภพที่เป็นปัจจัยแก่ชาติ ภพตรงนี้ หมายเอากรรมภพเท่านั้น เพราะอุปปัตติภพก็คือชาติ และชาตินั้นก็คืออุปจยรูปกับสันตติรูป (รูปที่เกิดครั้งแรก ๆ อายตนะ ตา หู ฯ ยังไม่บริบูรณ์ และรูปที่เกิดสืบต่อครั้งหลัง ๆ เมื่ออายตนะบริบูรณ์ เป็นลูกตา เป็นใบหู ฯ เต็มที่แล้ว) ซึ่งเป็นอสลักขณรูป ไม่มีไตรลักษณ์โดยตรง เป็นอสภาวรูป ไม่มีสภาวลักษณะโดยตรง เป็นอรูปรูป ไม่ได้แตกดับเสื่อมสลายโดยตรง เป็นอนิปผันนรูป ไม่ได้เกิดจากสมุฏฐานทั้ง ๔ โดยตรง และเป็นอสัมมัสสนรูป ไม่ควรพิจารณาเอามาเป็นอารมณ์ของวิปัสสนาก่อนสัมมัสสนรูป เพราะมันเป็นอาการของสภาวรูปนั่นเอง อิงอาศัยสภาวรูป จึงมีขึ้นได้ และเป็นที่ตั้งของตัณหา อุปาทานด้วย จึงทรงแสดงไว้ให้พิจารณาด้วย

ชาติเป็นปัจจัยแก่ชรามรณะ ชราคือฐิติขณะ ขณะตั้งอยู่ของโลกียวิบากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ และกัมมชรูป มรณะคือภังคขณะ ขณะดับของโลกียวิบากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ และกัมมชรูป นี่ว่าโดยปรมัตถ์ แต่ที่เราท่านทั้งหลายรู้กันว่า คน สัตว์เกิด แก่ เจ็บ ตาย

นั่นเป็นบัญญัติ แท้ที่จริง เป็นอาการสืบต่อกันของขันธ์ ๕ โดยมีจิตของผู้รู้อารมณ์ เกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็ว เหมือนนักมายากลทำให้เห็นเป็นคน เป็นสัตว์ ที่เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นการปนกันระหว่างปรมัตถ์กับบัญญัติ การเจริญวิปัสสนา ต้องเริ่มจากการสามารถรู้และแยกกันออก ระหว่างปรมัตถ์กับบัญญัติว่า อารมณ์ใดเป็นบัญญัติ อารมณ์ใดเป็นปรมัตถ์ แล้วจึงสามารถแยกรู้ต่อไปว่าอารมณ์ใดเป็นนาม อารมณ์ใดเป็นรูป เพื่อจะเพิกถอนความยึดถือว่าเป็นอัตตาก่อน แล้วค่อยเจริญวิปัสสนาในขั้นอื่นต่อไป

ส่วนโสกะคือโทมนัสเวทนาที่เกิดกับโทสมูลจิต ๒ ปริเทวะคือจิตตชวิปลาสสัททะ เสียงคร่ำครวญ ร่ำไร ที่เกิดจากโทสมูลจิต ๒ ทุกข์คือทุกข์ทางกายที่เกิดกับอกุศลวิบากกายวิญญาณ ๑ โทมนัสคือทุกข์ทางใจที่เกิดกับโทสมูลจิต ๒ อุปายาสคือโทสเจตสิกที่เกิดกับโทสมูลจิต ๒ จิตตชวิปลาสสัททะเป็นรูปธรรม นอกนั้นเป็นนามธรรมทั้งหมด อาการเหล่านี้สงเคราะห์ลงในองค์ที่ ๑๒ คือชรามรณะ เพราะเป็นผลพวงมาจากชาติ ถ้าไม่มีชาติ ชรามรณะก็จะไม่มีองค์เหล่านี้ (บางที่ ไม่กล่าวว่าเป็นองค์ของปฏิจจสมุปบาท เพราะอาการเหล่านี้ไม่ได้มีกับทุกบุคคล เช่น พระอนาคามี พระพรหมในพรหมโลกเป็นต้น)

เพราะเหตุที่ท่านพระอาจารย์สุมนต์ และเราท่านทั้งหลายมีอวิชชาคือความหลง ความไม่รู้ มาตั้งแต่ในอดีต จึงเป็นปัจจัยแก่สังขารคือการทำบาป ทำบุญ เพราะสังขารเป็นปัจจัยจึงมีวิญญาณคือโลกียวิบากจิต เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยจึงมีนามรูป คือ วิบากเจตสิกและกัมมชรูป เพราะนามรูปเป็นปัจจัยจึงมีสฬายตนะ คือ

ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจอันเป็นโลกียวิบากจิต เพราะอายตนะ ๖ เป็นปัจจัยจึงมีผัสสะคือการกระทบอารมณ์ เพระผัสสะเป็นปัจจัยจึงมีเวทนาคือความรู้สึก เพราะเวทนาเป็นปัจจัยจึงมีตัณหา คือ ความทะยานอยาก เพราะตัณหาเป็นปัจจัยจึงมีอุปาทาน คือ ความยึดมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิ เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยจึงมีภพ ๒ อย่าง คือ กรรมภพและอุปปัตติภพ เพราะภพเป็นปัจจัยจึงมีชาติคือการเกิดของขันธ์ ๕ ขันธ์ ๔ ขันธ์ ๑ เพราะชาติเป็นปัจจัยจึงมีชรามรณะ โสก ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ของท่านพระอาจารย์และทุกคน ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้

ปฏิจจสมุปบาทฝ่ายข้างดับ เป็นการรื้อโรงละครฯ

มิใช่อะไรอื่นเลย นอกไปเสียจากกองทุกข์ คือ อุปาทานขันธ์ ๕ ที่มีอาการ ๑๑ อย่าง มีอดีต อนาคต ปัจจุบันเป็นต้นนั่นเอง จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่า มีใครที่ตายจริง ๆ ไม่ว่าเป็นท่านพระอาจารย์หรือเราท่านทั้งหลายที่จะต้องประสบกับอาการ คือ ชรา มรณะนี้ เพราะเป็นเพียงแต่การย้ายภพภูมิ ตามอำนาจกรรมเท่านั้น

เปรียบเหมือนการเล่นละคร เป็นละครโรงใหญ่ ที่ผู้เขียนบทผู้เป็นเจ้าของโรงละครชีวิต ก็คือ กรรมนั่นเอง เราเป็นผู้เล่นไปตามบท เล่นจบฉากในชาตินี้แล้ว ก็ยังคงต้องไปเล่นบทใหม่ในชาติใหม่ต่อไป ทางที่ถูกคือเล่นให้ดี ให้สมบทบาท แล้วถ้ามีปัญญามากขึ้นเบื่อที่จะเล่นละครโรงใหญ่นี้แล้ว ก็หาอาวุธที่คมกล้า มีอานุภาพสูงแล้วหาหนทางในการลอบฆ่าเจ้าของโรงละคร ซึ่งมีสปอนเซอร์รายใหญ่ ๒ ราย คอยสนับสนุนบงการอยู่เบื้องหลัง นั่นก็คือ อวิชชา

และตัณหานั่นเอง ถ้าสามารถฆ่าเจ้าสปอนเซอร์ใหญ่ ๒ รายนี้ได้ เจ้าของโรงละครคือกรรมก็จะขาดสปอนเซอร์ หมดเสบียง ไร้เรี่ยวแรงหมดกำลัง กลายเป็นกิริยา ไม่สามารถสั่งเราท่านให้เล่นละครชีวิตนี้อีกต่อไป เป็นการเลิกเล่นละครโดยเด็ดขาด เป็นการรื้อโรงละคร คือ ขันธโลกอย่างถาวร

แนวทางมีดังนี้ คือ สำหรับผู้ที่เห็นชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส โดยเป็นภัย เป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ จึงเกิดศรัทธาที่จะศึกษาและปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นจากทุกข์ พระพุทธองค์ทรงสอนสั่งไว้ใน*อุปนิสสูตร สังยุตตนิกาย นิทานวรรค*ว่า

... ทุกข์มีชาติเป็นที่อิงอาศัย ศรัทธามีทุกข์เป็นที่อิงอาศัย ความปราโมทย์มีศรัทธาเป็นที่อิงอาศัย ปีติมีปราโมทย์เป็นที่อิงอาศัย ปัสสัทธิมีปีติเป็นที่อิงอาศัย สุขมีปัสสัทธิเป็นที่อิงอาศัย สมาธิมีสุขเป็นที่อิงอาศัย ยถาภูตญาณทัสสนะมีสมาธิเป็นที่อิงอาศัย นิพพิทามียถาภูตญาณทัสสนะเป็นที่อิงอาศัย วิราคะมีนิพพิทาเป็นที่อิงอาศัย วิมุตติมีวิราคะเป็นที่อิงอาศัย ญาณในธรรมเป็นที่สิ้นไปมีวิมุตติเป็นที่อิงอาศัย ...

สรุปได้ดังนี้ คือ กระแสแห่งปฏิจจสมุปบาทดำเนินต่อไปและต่อมา จนกระทั่งผู้สั่งสมบุพเพกตปุญญตาได้มาเกิดในประเทศอันสมควร ได้พบสัตบุรุษ ได้ฟังพระสัทธรรม เข้าถึงพระรัตนตรัย ปรารถนาความสิ้นทุกข์ ซึ่งมีชาติ คือ การเกิดนั่นแหละเป็นปัจจัย จึงเข้าใจและรู้ว่า ทุกข์นี้แหละเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา เมื่อมีศรัทธาในการรักษาศีล ศึกษาคำสอนเพื่อที่จะปฏิบัติธรรมขั้นสูงขึ้น ก็เป็นปัจจัยแก่ปราโมทย์คือปีติอย่างอ่อน ปราโมทย์ก็ย่อมเป็นปัจจัยแก่

ปีติที่มีกำลัง ปีติก็ย่อมเป็นปัจจัยแก่ปัสสัทธิ คือ ความสงบกาย ความสงบใจ ปัสสัทธิย่อมเป็นปัจจัยแก่สุขทั้งกายและใจ สุขย่อมเป็นปัจจัยแก่สมาธิทั้งอุปจาระและอัปปนา สมาธิย่อมเป็นปัจจัยแก่ยถาภูตญาณทัสสนะ คือ ตรุณวิปัสสนาญาณอย่างอ่อน ขั้นที่ ๑ ถึงขั้นที่ ๔ ยถาภูตญาณทัสสนะย่อมเป็นปัจจัยแก่นิพพิทา คือ พลววิปัสสนาญาณมีกำลังขั้นที่ ๕ ถึงสังขารุเปกขาญาณ นิพพิทาย่อมเป็นปัจจัยแก่วิราคะคืออริยมรรคญาณ วิราคะย่อมเป็นปัจจัยแก่วิมุตติคือผลญาณ วิมุตติย่อมเป็นปัจจัยแก่ญาณในความสิ้นไป (ขเย ญาณํ คือ อรหัตตผล ควรจะหมายถึงปัจจเวกขณญาณด้วย)

เมื่อเทียบกับ**ปฏิจจสมุปบาทฝ่ายข้างดับ** คือ **นิโรธวาระ** อันเป็นโลกุตตระ ได้ดังนี้ คือ ยถาภูตญาณทัสสนะ และนิพพิทาเป็นโลกียมรรค เป็นปุพพภาคมรรค เมื่อถึงความบริบูรณ์ย่อมเป็นปัจจัยแก่วิราคะ คือ โลกุตตรมรรคญาณ มรรคญาณนั้น ได้แก่สัมมาทิฏฐิ คือ วิชชา เมื่อวิชชาอันเป็นตัวปัญญาเกิด อวิชชาคือความหลง ความโง่เขลา ความไม่รู้ย่อมดับ ด้วยการสำรอกโดยไม่มีส่วนเหลือ เมื่ออวิชชาดับ สังขารคือบาปบุญย่อมดับ เมื่อสังขารดับทั้งปฏิสนธิและปวัตติวิญญาณในชาติใหม่ย่อมดับ เมื่อวิญญาณดับนามรูปในชาติใหม่ก็ย่อมดับ เมื่อนามรูปดับ อายตนะ ๖ ที่จะมีต่อไปก็ย่อมดับ เมื่ออายตนะ ๖ ดับ ผัสสะที่รับกระทบอารมณ์ในชาติใหม่ก็ดับ เพราะผัสสะดับ เวทนาในชาติต่อไปก็ย่อมดับ เมื่อเวทนาดับ ทั้งเชื้อของตัณหาเก่าและตัณหาที่จะเกิดใหม่ ย่อมดับ เมื่อตัณหาดับ อุปาทานไม่มีปัจจัยให้เกิด ก็ต้องย่อมดับ เมื่ออุปาทานดับ ทั้งกรรมภพและอุปปัตติภพก็ย่อมดับ เมื่อภพดับ

ชาติใหม่ก็มีไม่ได้ ย่อมดับเหมือนกัน เมื่อชาติดับ ไม่มีการเกิดแล้ว ชรา ความแก่ มรณะ ความตาย โสกะ ความเศร้าโศก ปริเทวะ ความร่ำไร รำพัน ทุกข์กาย ทุกข์ใจ อุปายาส ความคับแค้นใจ ก็เกิดไม่ได้อีก เป็นอันว่า กองทุกข์ทั้งมวลเหล่านี้ ของผู้มีปัญญา คือพระอริยบุคคล ย่อมดับไปด้วยประการฉะนี้

ถ้าท่านพระอาจารย์สุมนต์ และอุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายได้สั่งสมอบรมปัญญามาบริบูรณ์ บารมีพรั่งพร้อม น้อมไปในการพิจารณาปฏิจจสมุปบาท ซึ่งก็เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาอย่างหนึ่ง เรียกว่า <u>วิปัสสนาภูมิ</u> ซึ่งแท้จริงแล้ว ก็คือ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ นั่นแหละ แต่พระพุทธองค์ทรงแสดงตามอัธยาศัยของผู้ที่เป็นเวไนย คือ สามารถที่จะบรรลุด้วยธรรมหมวดนั้น ๆ เราท่านทั้งหลายก็อาจมีส่วนแห่งการบรรลุธรรมได้เช่นกัน หรือถึงแม้ว่ายังไม่ได้บรรลุ แต่ก็เป็นการสั่งสมอุปนิสัย เป็นการบ่มอินทรีย์เพื่อการบรรลุในกาลต่อไป ไม่เสียเปล่าอย่างแน่นอน เป็นการบูชาคุณของท่านพระอาจารย์สุมนต์ และบูชาพระรัตนตรัย ด้วยการปฏิบัติบูชา อันเป็นการบูชาอย่างสูงสุดด้วย ...

สงเคราะห์ปัจจัยลงในปฏิจจฯ โดยย่อ

องค์ของปฏิจจสมุปบาทที่เป็นปัจจัยต่อกันไปนั้น ถ้าสามารถเข้าใจด้วยว่า แต่ละองค์เป็นปัจจัยแก่กันโดยปัจจัยอะไรบ้าง ก็จะทำให้เข้าใจความเป็นปัจจัยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังจะได้ยกมาแสดงเป็นตัวอย่างเพียง ๒-๓ องค์เท่านั้น (ศึกษาเพิ่มเติมได้จากที่ต่าง ๆ)

อวิชชาเป็นปัจจัยแก่สังขาร ๓ รวม ๒๐ ปัจจัย

อวิชชาเป็นปัจจัยแก่ปุญญาภิสังขารได้เพียง ๒ ปัจจัยเท่านั้น คือ ๑. อารัมมณปัจจัย ๒. ปกตูปนิสสยปัจจัย

อวิชชาเป็นปัจจัยแก่อาเนญชาภิสังขารได้เพียง ๑ ปัจจัย คือ ๑. ปกตูปนิสสยปัจจัย

แต่อวิชชาเป็นปัจจัยแก่อปุญญาภิสังขารได้ถึง ๑๗ ปัจจัย คือ

โดยสหชาตชาติ ๗ ปัจจัย ได้แก่ ๑. สหชาตปัจจัย ๒. สหชาตนิสสยปัจจัย ๓. สหชาตัตถิปัจจัย ๔. สหชาตอวิคตปัจจัย ๕. อัญญมัญญปัจจัย ๖. สัมปยุตตปัจจัย ๗. เหตุปัจจัย

โดยอนันตรชาติ ๖ ปัจจัย ได้แก่ ๑. อนันตรปัจจัย ๒. สมนันตรปัจจัย ๓. อนันตรูปนิสสยปัจจัย ๔. อาเสวนปัจจัย ๕. นัตถิปัจจัย ๖. วิคตปัจจัย

โดยอารัมมณชาติ ๓ ปัจจัย ได้แก่ ๑. อารัมมณปัจจัย ๒. อารัมมณาธิปติปัจจัย ๓. อารัมมณูปนิสสยปัจจัย

โดยปกตูปนิสสยชาติ ๑ ปัจจัย ได้แก่ ๑. ปกตูปนิสสยปัจจัย

คำอธิบาย

อวิชชาเป็นปัจจัยแก่ปุญญาภิสังขารได้ ๒ ปัจจัย คือ

๑. อารัมมณปัจจัย ขณะที่เจตนาเจตสิกในมหากุศลจิตมีโมหเจตสิกเป็นอารมณ์ เช่น ระลึกได้ว่าหลงลืม รู้ว่าความไม่รู้เป็นอกุศลที่ควรละ หรือ พิจารณาโมหเจตสิก โดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ (จิตและเจตสิกทุกดวงที่เกิดร่วมด้วยต้องมีอารมณ์เดียวกัน แต่ในที่นี้ กล่าวถึงอวิชชาเป็นปัจจัยแก่สังขารโดยอารัมมณปัจจัย จึงกล่าวเฉพาะโมหเจตสิกเป็นอารมณ์แก่เจตนาเจตสิกเท่านั้น)

๒. ปกตูปนิสสยปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นการให้ทาน สมาทานศีลหรือเจริญภาวนาก็ตาม ถ้าไม่ใช่พระอรหันต์ จิตในขณะนั้นต้องเป็นกุศลจะเป็นมหากุศลหรือรูปาวจรกุศลก็ตาม ให้ทราบว่า เพราะมีอวิชชาเป็นปัจจัย เพราะถ้าเป็นพระอรหันต์ หมดอวิชชาแล้ว จิตของท่านจะไม่เป็นกุศล แต่เป็นกิริยาแทน แต่ตรงนี้ เอาเฉพาะอวิชชาเป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกที่เป็นปุญญาภิสังขาร โดยปกตูปนิสสยปัจจัยหมายถึง เป็นเหตุที่อาศัยที่มีกำลังมากโดยปกติ คือ ขาดไม่ได้

อวิชชาเป็นปัจจัยแก่อาเนญชาภิสังขารได้เพียง ๑ ปัจจัย คือ

๑. ปกตูปนิสสยปัจจัย ขณะผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ เข้ารูปฌานใดฌานหนึ่งก็ตาม เพราะยังมีอวิชชาอยู่ จึงทำให้จิตขณะนั้นเป็นกุศลให้ทราบว่า อวิชชาคือโมหเจตสิกที่ยังละไม่ได้นั่นเอง เป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิก (และอรูปฌานจิต เจตสิกทุกดวงที่เกิดร่วมด้วย) โดยเป็นที่อาศัยที่มีกำลังมากโดยปกติ

อวิชชาเป็นปัจจัยแก่ปุญญาภิสังขารได้ถึง ๑๗ ปัจจัย

โดยสหชาตชาติ ๗ ปัจจัย สหชาตชาติปัจจัย หมายถึงกลุ่มของปัจจัยที่ตัวปัจจัยและปัจจยุบบันนั้นเกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่กัน มีทั้งหมด ๑๕ ปัจจัย โดยเป็นสหชาตชาติใหญ่ ๔ (ไม่มีปัจจนิกธรรมเหลือเลย) สหชาตชาติกลาง ๔ (มีปัจจนิกธรรมบ้าง) สหชาตชาติเล็ก ๗ (มีปัจจนิกธรรมเหลือมาก) อวิชชาเป็นปัจจัยแก่อปุญญาภิสังขาร คือ เจตนาเจตสิกในอกุศลจิต ๑๒ โดยสหชาตชาติได้เพียง ๗ ปัจจัยเท่านั้น

๑. สหชาตปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิก (อวิชชา) เป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิก (อปุญญาภิสังขาร) ในจิตดวงเดียวกัน โดยการเกิดพร้อมกัน

๒. สหชาตนิสสยปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกเป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกในจิตดวงเดียวกัน โดยการเกิดพร้อมกันและเป็นที่อาศัยด้วย

๓. สหชาตัตถิปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกเป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกในจิตดวงเดียวกัน โดยการเกิดพร้อมกันและยังมีอยู่ด้วย

๔. สหชาตอวิคตปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกเป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกในจิตดวงเดียวกัน โดยการเกิดพร้อมกันและยังไม่ปราศจากไปด้วย

๕. อัญญมัญญปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกเป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกในจิตดวงเดียวกันโดยพึ่งพิงซึ่งกันและกัน

๖. สัมปยุตตปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกเป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกในจิตดวงเดียวกัน โดยประกอบร่วมกัน

๗. เหตุปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกเป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกในจิตดวงเดียวกัน โดยเป็นมูลราก ทำให้ตั้งมั่น

โดยอนันตรชาติ ๖ ปัจจัย อนันตรชาติปัจจัย หมายถึงกลุ่มปัจจัยที่ตัวปัจจัยคือจิตเจตสิกดวงก่อนที่ดับไป ทำให้เกิดปัจจยุบ-บันคือจิตเจตสิกที่เกิดต่อโดยไม่มีระหว่างคั่น มีทั้งหมด ๗ ปัจจัย รวมกับ<u>อนันตรกัมมปัจจัย</u> แต่อวิชชาเป็นปัจจัยแก่อปุญญาภิสังขารในที่นี้ได้ ๖ ปัจจัย เพราะ<u>อนันตรกัมมปัจจัย</u> หมายถึง เจตนาเจตสิกที่เกิดกับมรรคจิตในมรรควิถี เป็นปัจจัยแก่ผลจิตในมรรควิถีเดียวกัน โดยไม่มีอะไรคั่น ตรงนี้แหละที่ท่านหมายถึง <u>อกาลิโก</u> ให้ผลได้โดยไม่มีกาลระหว่าง ซึ่งไม่ถือเอาในที่นี้. ๖ ปัจจัย ได้แก่

๑. อนันตรปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกในอกุศลชวนจิตดวงก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิก ในอกุศลชวนจิตดวงหลัง ๆ ที่เกิดติดต่อกัน โดยไม่มีระหว่างคั่น

๒. สมนันตรปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกในอกุศลชวนจิตดวงก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิก ในอกุศลชวนจิตดวงหลัง ๆ ที่เกิดติดต่อกัน โดยไม่มีระหว่างคั่นด้วยดี

๓. อนัตตรูปนิสสยปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกในอกุศลชวนจิตดวงก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิก ในอกุศลชวนจิตดวงหลัง ๆ ที่เกิดติดต่อกัน เป็นที่อาศัยที่มีกำลังมาก โดยไม่มีระหว่างคั่น

๔. อาเสวนปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกในอกุศลชวนจิตดวงก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกในอกุศลชวนจิตดวงหลัง ๆ ที่เกิดติดต่อกัน โดยการเสพคุ้น

๕. นัตถิปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกในอกุศลชวนจิตดวงก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกในอกุศลชวนจิตดวงหลัง ๆ ที่เกิดติดต่อกัน โดยที่ตนเองไม่มีอยู่

๖. วิคตปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โมหเจตสิกในอกุศลชวนจิตดวงก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เจตนาเจตสิกในอกุศลชวนจิตดวงหลัง ๆ ที่เกิดติดต่อกัน โดยที่ตนเองปราศจากไปแล้ว

โดยอารัมมณชาติ ๓ ปัจจัย อารัมมณชาติ หมายถึง กลุ่มปัจจัยที่ตัวปัจจัยคืออารมณ์ ๖ เป็นที่ยึดหน่วงของปัจจยุบบัน คือจิตเจตสิกเท่านั้น มีโดยพิสดารถึง ๑๒ ปัจจัย แต่อวิชชาเป็นปัจจัยแก่อปุญญาภิสังขารโดยอารัมมณชาติได้เพียง ๓ ปัจจัยเท่านั้น ได้แก่

๑. อารัมมณปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น โดยมีความโง่ ความหลง ความไม่รู้ คือ โมหเจตสิกของตนเองหรือของคนอื่นเป็นอารมณ์ ขณะนั้น เจตนาเจตสิกในอกุศลจิตเป็นอปุญญาภิสังขารก็มีอวิชชาเป็นปัจจัย (พอใจ ยินดี ขบขันที่เห็นคนอื่นหลง ลืม โง่, โกรธ ไม่พอใจที่ตนเองโง่ หลง ลืม, สงสัยในความโง่ เขลา หลงลืมของตนหรือของคนอื่น, หลงลืมในความโง่เขลา ในการหลงลืมของตนหรือของคนอื่น เป็นต้น)

๒. อารัมมณาธิปติปัจจัย ขณะที่โลภมูลจิต ๘ เกิดขึ้น ยินดีพอใจอย่างหนักแน่น ในจิตโลภของตนเอง หรือของคนอื่น ขณะนั้นก็มีอวิชชาคือโมหเจตสิก เป็นอารัมมณาธิปติปัจจัย ของเจตนาเจตสิก (อปุญญาภิสังขาร) ที่เกิดในโลภมูลจิตขณะนั้น หรือในขณะก่อน ๆ

๓. อารัมมณูปนิสสยปัจจัย ขณะที่โลภมูลจิต ๘ เกิดขึ้น ยินดีพอใจอย่างมีกำลังมาก ในจิตโลภของตนเอง หรือของคนอื่นก็ตาม ขณะนั้น ก็มีอวิชชาคือโมหเจตสิก เป็นอารัมมณูปนิสสยปัจจัยของเจตนาเจตสิกที่เกิดในโลภมูลจิตขณะนั้น หรือในขณะก่อน ๆ ด้วย

โดยปกตูปนิสสยชาติ ๑ ปัจจัย ปกตูปนิสสยชาติ มีปัจจัยเดียว คือ ปกตูปนิสสยปัจจัย หมายถึง ตัวปัจจัยเป็นที่อาศัยที่มีกำลังมากโดยปกติ จะเคยเกิดมาแล้วก็ตาม หรือเกิดอยู่ในปัจจุบัน หรือจะเกิดขึ้นในอนาคตก็ตาม สามารถเป็นปัจจัยแก่จิตเจตสิกในปัจจุบันนี้ได้ ปกตูปนิสสยปัจจัยเป็น**ปัจจัยมหาปเทส** คือ กว้างขวางมาก ยังสามารถแบ่งออกเป็นสุทธิกปกตูปนิสสยปัจจัย (ไม่เกี่ยวข้องกับนานักขณิกกัมมปัจจัย) และมิสสกปกตูปนิสสยปัจจัย (เกี่ยวข้องกับนานักขณิกกัมมปัจจัย)

๑. ปกตูปนิสสยปัจจัย ขณะที่อกุศลจิต ๑๒ เกิดขึ้น ให้ทราบว่าเพราะมีอวิชชาที่เกิดก่อน ๆ นั้นเป็นปัจจัย เพราะผู้ที่ไม่มีอวิชชาก็แสดงว่าต้องเป็นพระอรหันต์ พระอรหันต์ไม่มีกุศลจิตหรืออกุศลจิตอีกแล้ว แสดงว่า เจตนาเจตสิกในอกุศลจิต ๑๒ ก็มีโมหเจตสิกก่อน ๆ เป็นปัจจัย โดยปกตูปนิสสยปัจจัยด้วย

สังขาร ๓ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณ ๒ ปัจจัย

สังขาร ๓ คือ กรรม ๒๙ (อปุญญาภิสังขาร ๑๒ ปุญญาภิสังขาร ๑๓ และอาเนญชาภิสังขาร ๔) เป็นปัจจัยแก่วิญญาณ ๓๒ ทั้งในปฏิสนธิกาล (ปฏิสนธิวิญญาณ ๑๙) และปวัตติกาล (ปวัตติวิญญาณ ๓๒) ได้เพียง ๒ ปัจจัยเท่านั้น ได้แก่ ๑. นานักขณิกกัมมปัจจัย ๒. มิสสกปกตูปนิสสยปัจจัย

คำอธิบาย

๑. นานักขณิกกัมมปัจจัย หมายถึง ตัวกรรม คือ เจตนาเจตสิกที่เกิดกับกุศลจิตและอกุศลจิต (ทั้งหมดรวม ๓๓ แต่ในที่นี้ เอาเพียง ๒๙ เว้นเจตนาเจตสิกในมรรคจิต ๔ เพราะเป็นโลกุตตระไม่อยู่ในปฏิจจสมุปบาท) ที่ได้ทำไว้แล้ว ดับไปแล้วด้วย เป็นปัจจัยแก่วิบากจิต วิบากเจตสิกและกัมมชรูป ทั้งปฏิสนธิกาลและปวัตติกาล โดยการให้ผลต่างขณะ (ถ้าเป็นสหชาตกัมมปัจจัย หมายถึงเจตนาเจตสิกที่เกิดกับจิตทุกดวง ก็เป็นกัมมปัจจัย แต่ให้ผลในขณะเดียวกัน คือ ทำให้เกิดจิตและเจตสิกดวงนั้น รวมทั้งปฏิสนธิกัมมชรูปและจิตตชรูปด้วย สหชาตกัมมปัจจัย เป็นปัจจุบันกาล ส่วนนานักขณิกกัมมปัจจัย เป็นอดีตกาล)

๒. มิสสกปกตูปนิสสยปัจจัย โลกียกุศลเจตนาและอกุศลเจตนา รวม ๒๙ ที่ดับไปแล้ว ยังเป็นที่อาศัยที่มีกำลังมาก สามารถเป็นปัจจัยให้เกิดวิบากจิต วิบากเจตสิก ทั้งปฏิสนธิกาลและปวัตติกาล โดยเจือปนกับนานักขณิกกัมมปัจจัย เป็นสภาคะกัน คือ ปัจจัยที่มีสภาวะอย่างเดียวกัน ได้แก่ กุศล-อกุศลเจตนานั่นเอง

ปฏิสนธิกาล

สังขาร ๓ เป็นปัจจัยแก่ปฏิสนธิวิญญาณ ๑๙ โดย ๒ ปัจจัย

๑. อปุญญาภิสังขาร ๑๑ → อุ. สันตีรณ อกุ.วิ. ๑ (ทุคติบุคคลในอบายภูมิ ๔)
๒. ปุญญาฯ. มหา.กุ.วิป.อย่างอ่อน ๔ → อุ.สันตีรณกุ.วิ. ๑ (อเหตุกสุคติฯ กามสุคติภูมิ ๒)
๓. ปุญญาฯ. มหา.กุ.วิป.อย่างกล้า ๔ → มหา วิ. ทวิเหตุก. ๔ (ทวิเหตุกฯ กามสุคติภูมิ ๗)
ปุญญาฯ. มหา.กุ.สํ. อย่างอ่อน ๔ → มหา วิ. ทวิเหตุก. ๔ " "
๔. ปุญญาฯ. มหา.กุ.สํ.อย่างกล้า ๔ → มหา วิ. ติเหตุก. ๔ (ติเหตุกฯ ในกามสุคติภูมิ ๗)
๕. ปุญญาภิสังขาร รูปาวจร. กุ. ๕ → รูปา. วิ. ๕ (ติเหตุกบุคคล ในรูปพรหมภูมิ ๑๕)
๖. อาเนญชาภิสังขาร อรูปา.กุ. ๔ → อรูปา. วิ. ๔ (ติเหตุกบุคคล ในอรูปพรหมภูมิ ๔)

ปวัตติกาล

สังขาร ๓ เป็นปัจจัยแก่ปวัตติวิญญาณ ๓๒ โดย ๒ ปัจจัย

๑. อปุญญาภิสังขาร ๑๒ → อกุ.วิ. ๗ (กามภูมิ ๑๑ บางดวงในรูปภูมิ ๑๕)
๒. ปุญญาภิสังขาร มหา.กุ. ๘ → กุ. วิ. ๑๖ (กามภูมิ ๑๑ บางดวงในรูปภูมิ ๑๕)
ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม มหา.กุ. ๘ → อเหตุก. กุ. วิ. ๘
อุปปัชชฯ, อปราปริยฯ. มหา.กุ. ๘ → อเหตุก. กุ. วิ. ๘ + สเหตุก. กุ. วิ. ๘
๓. ปุญญาภิสังขาร รูปาวจร.กุ. ๕ → รูปา. วิ. ๕ (ในรูปพรหมภูมิ ๑๕)
๔. อาเนญชาภิสังขาร อรูปา.กุ. ๔ → อรูปา. วิ. ๔ (อรูปพรหมภูมิ ๔)

ชาติเป็นปัจจัยแก่ชรา มรณะ ๆ ได้ ๑ ปัจจัย

โดยปกตูปนิสสยปัจจัยเท่านั้น เพราะถ้าไม่มีชาติคือการเกิดเสียแล้ว ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความเศร้าโศก ร่ำไรรำพันความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้เพราะมีชาติ การเกิด เป็นที่อาศัยที่มีกำลังโดยปกติ จึงทำให้มีชรามรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ดังนี้แล

สำหรับปฏิจจสมุปปาทธรรมโดยย่อ ก็คงจบลงแต่เพียงเท่านี้ความจริง ใคร่ที่จะเรียบเรียงสภาวธรรม ๓ ประการ คือ ปัจจัยปัจจยุบบันและปัจจนิกธรรม สงเคราะห์ลงในขันธ์ ธาตุ อายตนะ ฯ ตามแนวคัมภีร์ธาตุกถา เพื่อเป็นปฏิการคุณ และเป็นอาจริยบูชาด้วยพระธรรม แด่ท่านพระอาจารย์ผู้ทรงพระอภิธรรม โดยเฉพาะพระคัมภีร์ปัฏฐาน แต่เนื่องจากเนื้อหามีมาก และต้องใช้เวลานานพอสมควร คงเรียบเรียงไม่ทัน เพราะหนังสือเล่มนี้<u>ตั้งใจพิมพ์แจกในงานทำบุญ ๑๐๐ วันให้ท่านพระอาจารย์</u> จึงคิดว่า คงจะเรียบเรียงพิมพ์แจกในงานฌานปนกิจสรีระ หลังจากที่ทางโรงพยาบาลผ่าสรีระเรียนเป็นเวลา ๒ ปี จบหลักสูตรแล้ว ... โปรดติดตามต่อไป

มาติกานิกเขปราโร (ปัฏฐานอุทเทส)

เหตุปัจจโย อารัมมณปัจจโย อธิปติปัจจโย อนันตรปัจจโย สมนันตรปัจจโย สหชาตปัจจโย อัญญมัญญปัจจโย นิสสยปัจจโย อุปนิสสยปัจจโย ปุเรชาตปัจจโย ปัจฉาชาตปัจจโย อาเสวนปัจจโย กัมมปัจจโย วิปากปัจจโย อาหารปัจจโย อินทฺริยปัจจโย ฌานปัจจโย มัคคปัจจโย สัมปยุตตปัจจโย วิปปยุตตปัจจโย อัตถิปัจจโย นัตถิปัจจโย วิคตปัจจโย อวิคตปัจจโย.

๑. เหตุปัจจัย	มีเหตุเจตสิก ๖ เป็นปัจจัย
๒. อารัมมณปัจจัย	มีอารมณ์ ๖ เป็นปัจจัย
๓. อธิปติปัจจัย	มีธรรมที่เป็นอธิบดี เป็นปัจจัย
๔. อนันตรปัจจัย	มีนามที่ดับไปไม่มีระหว่างคั่นเป็นปัจจัย
๕. สมนันตรปัจจัย	มีนามที่ดับไปไม่มีระหว่างคั่นด้วยดีเป็นปัจจัย
๖. สหชาตปัจจัย	มีธรรมที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัย
๗. อัญญมัญญปัจจัย	มีธรรมที่ต่างพึ่งพิงกัน เป็นปัจจัย
๘. นิสสยปัจจัย	มีธรรมเป็นที่อาศัย เป็นปัจจัย
๙. อุปนิสสยปัจจัย	มีธรรมเป็นที่อาศัยที่มีกำลัง เป็นปัจจัย
๑๐. ปุเรชาตปัจจัย	มีรูปธรรมที่เกิดก่อน เป็นปัจจัย
๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย	มีนามธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัย
๑๒. อาเสวนปัจจัย	มีชวนจิตเจตสิกที่เกิดก่อน เป็นปัจจัย
๑๓. กัมมปัจจัย	มีเจตนาเจตสิก เป็นปัจจัย
๑๔. วิปากปัจจัย	มีวิบากจิตเจตสิก เป็นปัจจัย
๑๕. อาหารปัจจัย	มีอาหาร ๔ เป็นปัจจัย
๑๖. อินทริยปัจจัย	มีอินทรีย์ ๒๐ (เว้น ๒ อินทรีย์) เป็นปัจจัย
๑๗. ฌานปัจจัย	มีองค์ฌาน ๗ เป็นปัจจัย
๑๘. มัคคปัจจัย	มีองค์มรรค ๙ เป็นปัจจัย
๑๙. สัมปยุตตปัจจัย	มีนามคือจิตเจตสิกที่ประกอบกันได้เป็นปัจจัย
๒๐. วิปปยุตตปัจจัย	มีนามรูปที่ประกอบกันไม่ได้ เป็นปัจจัย
๒๑. อัตถิปัจจัย	มีนามรูปที่กำลังมีอยู่ เป็นปัจจัย
๒๒. นัตถิปัจจัย	มีนามธรรมที่ไม่มีอยู่ เป็นปัจจัย
๒๓. วิคตปัจจัย	มีนามธรรมที่ปราศไปแล้ว เป็นปัจจัย
๒๔. อวิคตปัจจัย	มีนามรูปที่ยังไม่ปราศไป เป็นปัจจัย

ปัจจัย ๒๔ หรือคัมภีร์ปัฏฐาน เป็นการแสดงเรื่องของเหตุและผลของธรรมชาติอย่างละเอียด เป็นคัมภีร์ที่ยากและลึกซึ้งที่สุดในพระพุทธศาสนา แตกต่างจากปฏิจจสมุปบาทตรงที่ปฏิจจสมุปบาทเป็นการแสดงเหตุและผลของวัฏฏะ คือ กิเลส กรรมและวิบากของสัตว์บุคคล ที่วนเวียนว่ายไปเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต แต่ปัจจัย ๒๔ หรือปัฏฐาน เป็นการแสดงปัจจัยคือเหตุ ปัจจยุบบันคือผล รวมทั้งปัจจนิกธรรม คือ สภาพที่เป็นผลของปัจจัยนั้น ๆ ไม่ได้ คือ ไม่ได้เกิดจากปัจจัยนั้น ๆ เป็นการแสดงถึงเหตุและผลของทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิตด้วย

วจนัตถะ (คำจำกัดความ) ของคำว่า ปัฏฐาน

คำว่า **ปฏฺฐาน** = ป (ประการต่าง ๆ) + ฐาน (ปัจจัย/เหตุ) เป็นชื่อของพระอภิธรรม (สัตตัปปกรณ์) คัมภีร์ที่ ๗ มีอรรถ ๓ อย่าง คือ ๑. แสดงปัจจัย คือ เหตุต่าง ๆ ๒๔ ปัจจัย

๒. จำแนกสภาวธรรมทั้งหลาย (ติก-ทุกมาติกา) โดยปัจจัย ๒๔

๓. เป็นที่ดำเนินไปแห่งพระสัพพัญญุตญาณ

๑. เกนฏฺเฐน ปฏฺฐานนฺติ ? นานาปฺปการปจฺจยฏฺเฐน, ป กาโร หิ นานาปฺปการตฺถํ ทีเปติ, ฐานสทฺโท ปจฺจยตฺถํ.

ชื่อว่า ปัฏฐาน ด้วยอรรถว่ากระไร ? ด้วยอรรถว่า เป็นปกรณ์ที่แสดงถึงปัจจัยทั้งหลายมีประการต่างๆ, ป อักษร ย่อมแสดงเนื้อความโดยประการต่างๆ. ฐาน ศัพท์ ย่อมแสดงเนื้อความ คือ ปัจจัยอันเป็นตัวเหตุ

๒. เกนฏฺเฐน ปฏฺฐานนฺติ ? วิภชฺชนฏฺเฐน. ชื่อว่า ปัฏฐาน ด้วยอรรถว่ากระไร ? ด้วยอรรถว่า มีการจำแนกธรรมทั้งหลาย คือ

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยากตธรรมเป็นต้น (ติกะ ๒๒, ทุกะ ๑๐๐) โดยความเป็นเหตุปัจจัย อารัมมณปัจจัยเป็นต้น (ปัจจัยทั้ง ๒๔)

๓. เกนฏฺเฐน ปฏฺฐานนฺติ ? ปฏฺฐิตฏฺเฐน. ชื่อว่า ปัฏฐาน ด้วยอรรถว่ากระไร ? ด้วยอรรถว่า เป็นที่ดำเนินไปแห่งสัพพัญญุตญาณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

สภาวธรรม ๓ ประการของปัฏฐาน

ปัจจัยธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุที่ทำให้เกิดผล
(ปรมัตถธรรม ๔ + บัญญัติ)

ปัจจยุบบันธรรม คือ ธรรมที่เป็นผลซึ่งเกิดจากปัจจัยคือเหตุนั้น ๆ
(ปรมัตถธรรม ๓ เว้นพระนิพพาน)

ปัจจนิกธรรม คือ ธรรมที่ไม่ได้เกิดจากปัจจัยนั้น ๆ, เป็นผลของปัจจัยนั้น ๆ ไม่ได้ (ปรมัตถธรรม ๔ + บัญญัติ)

สัตติ คือ อำนาจของปัจจัย มี ๓ ประการ

๑. <u>ชนกสัตติ</u> มีความสามารถทำให้ผลธรรมเกิดขึ้น (ในอุปาทขณะ)

๒. <u>อุปถัมภกสัตติ</u> มีความสามารถในการค้ำจุนผลธรรม (ในฐิติขณะ) ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้น

๓. <u>ชนโกปถัมภกสัตติ</u> มีความสามารถทำให้ผลธรรมเกิดขึ้นด้วยและอุปถัมภ์ผลธรรมนั้นด้วย

<u>อนุปาลนสัตติ</u> มีความสามารถรักษาผลธรรมที่เกิดขึ้นจากปัจจัยนั้น ๆ ซึ่งก็คือ อุปถัมภกสัตตินั่นเอง

พลังอำนาจ หรือความสามารถของปัจจัย เป็นสิ่งที่เหนือกว่าจินตนาการของมนุษย์ธรรมดา เป็นวิสัยของพระสัพพัญญูพุทธเจ้า

<u>**สัตติ**</u> คือ พลังอำนาจของปัจจัยที่ทำให้เกิดปัจจยุบบัน (ผลธรรม) หรืออุปถัมภ์ปัจจยุบบันที่เกิดขึ้นแล้ว ให้คงสืบต่อไปจนกว่าจะหมดพลังของปัจจัยนั้น ๆ เป็นพลังแฝงในขันธสันดานของสัตว์ทั้งหลาย แม้ว่า ตัวสภาพธรรมที่เป็นปัจจัยจะดับไปแล้วก็ตาม แต่พลังของปัจจัยบางอย่างก็ยังคงมีอำนาจอยู่ ไม่ได้สูญสลายหายไปเหมือนกับสังขารธรรมที่เป็นตัวปัจจัย เช่น พลังของกรรมปัจจัย แม้กรรมคือเจตนาจะดับไปแล้ว สิ้นแสนโกฏิกัป แต่ยังคงมีอำนาจแห่งกรรมพร้อมที่จะให้ผลได้ เมื่อมีปัจจัยอย่างอื่นมาสนับสนุน หรืออย่างเช่นพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่ยังคงเสด็จไปได้ ในที่มีผู้บูชา แม้ว่าจิตที่อธิษฐานของพระพุทธเจ้าจะดับไปแล้วก็ตาม ...

น่าฉงนสงสัยว่า พลังอำนาจของปัจจัยที่ พ. อธิษฐานนี้ เป็นจิต เจตสิก รูปหรือนิพพาน ? ... ฝากให้ท่านผู้รู้ได้ช่วยกันพิจารณาด้วย

มหาสาคร ๔ อย่าง

๑. สังสารสาคร ทะเลอันกว้างใหญ่ คือ สงสารอันไม่มีที่สุด
๒. ชลสาคร ทะเลอันกว้างใหญ่ คือ ห้วงน้ำในมหาสมุทร
๓. นยสาคร ทะเลอันกว้างใหญ่ คือ นัยยะแห่งพระธรรมวินัย
๔. ญาณสาคร ทะเลอันกว้างใหญ่ คือ พระสัพพัญญุตญาณ

สาครทั้ง ๔ นั้น ชื่อว่า สังสารสาครคือสังสารวัฏที่ท่านกล่าวไว้อย่างนี้ว่า **ขนฺธานญฺจ ปฏิปาฏิ ธาตุอายตนานญฺจ**
อพฺโภจฺฉินฺนํ วตฺตมานา สํสาโรติ ปวุจฺจติ.

ลำดับแห่งขันธ์ ธาตุและอายตนะ ซึ่งกำลังเป็นไปไม่ขาดสาย ท่านเรียกว่า สงสาร ***(อฏฺจ. สงฺคณี. อภิ. ๗๕/๒๙)***

เหตุผลในการแสดงปัจจัย ๒๔ และอุปมา

๑. ทรงแสดงเหตุปัจจัยก่อน เพราะธรรมทั้งหลายย่อมเกิดจากเหตุ และเหตุที่สำคัญก็คือ อกุศลเหตุและกุศลเหตุ เปรียบเหมือนรากแก้วที่หยั่งลึก ทำให้ต้นไม้เจริญงอกงาม ออกดอกออกผล ไม่มีที่สิ้นสุด เหตุปัจจัยจึงเป็นรากเหง้า ทำให้จิตเจตสิกและรูปมีกำลังตั้งมั่น แข็งแรง ทำให้สัตว์วนเวียนไปในวัฏฏะ ...

๒. ทรงแสดงอารัมมณปัจจัยในลำดับต่อมา เพราะเหตุ ๖ และจิต เจตสิกทุกดวง ต้องมีอารมณ์เป็นตัวชักชวน หรือพาไป เปรียบเหมือนสถานที่น่ารื่นรมย์ทำให้ผู้คนสนใจที่จะเข้าไปพัก หรือเหมือนไม้เท้าเป็นที่อาศัยพยุงคนแก่ คนป่วย จึงเดินไปได้

๓. ทรงแสดงอธิปติปัจจัย เพราะจิตเจตสิกเกิดขึ้นจะทำงานให้สำเร็จด้วยดี ต้องอาศัยหัวหน้าที่มีกำลัง หรือสิ่งชักจูงที่มีกำลัง เปรียบเหมือนประเทศที่เจริญ จะต้องมีประธานาธิบดี ผู้นำสูงสุดที่มีความเข้มแข็ง มีกำลังคนเดียว หรือสถานที่สวยงามอย่างมากก็จะมีอำนาจดึงดูดผู้คนให้เข้าไปยังสถานที่นั้น ๆ ได้ง่าย ...

๔. ทรงแสดงอนันตรปัจจัย เพราะการทำงานของจิตเจตสิกจะต้องเกิดขึ้นเป็นกระแส ทีละดวง เมื่อจิตดวงเก่ายังไม่ดับไป จิตดวงใหม่ย่อมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เปรียบเหมือนการครองราชย์ของพระราชโอรส จะเกิดขึ้นได้ เมื่อพระราชาสวรรคตไปแล้ว

๕. ทรงแสดงสมนันตรปัจจัย เพราะการเกิดขึ้นของจิตเจตสิกจะไม่สลับสับสน เป็นไปตามหลักเกณฑ์ จิตดวงใดเกิดก่อน จิต

ดวงใดเกิดหลัง ย่อมเป็นไปได้ด้วยดีตามลำดับ เหมือนปฐมโอรสครองราชย์แน่นอน แต่พระราชาองค์เก่าต้องสวรรคตไปแล้ว

๖. ทรงแสดงสหชาตปัจจัย เพราะไม่ใช่เพียงจิตเกิดขึ้นทำงานลำพังเท่านั้น เจตสิกยังเกิดพร้อมกันด้วย แม้รูปก็เกิดพร้อมและเป็นปัจจัยแก่กันในบางคราว เหมือนเปลวประทีปอุปการะต่อแสงสว่าง

๗. ทรงแสดงอัญญมัญญปัจจัย เพราะจิต เจตสิกและรูปต่างอาศัยซึ่งกันและกัน เหมือนขาหยั่งหรือเก้าอี้ ๓ ขา ค้ำจุนซึ่งกันและกัน

๘. ทรงแสดงนิสสยปัจจัย เพราะจิต เจตสิก แม้รูป ไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ ต้องมีที่อาศัย เหมือนแผ่นดินอุปการะต่อต้นไม้ (อธิษฐานาการะ) หรือแผ่นผ้าอุปการะต่อจิตรกรรม (นิสสยาการ)

๙. ทรงแสดงอุปนิสสยปัจจัย เพราะที่อาศัยปกติเป็นปัจจุบันกาล แต่ที่อาศัยที่มีกำลังมากเป็นได้ทั้ง ๓ กาลและกาลวิมุตติ เหมือนน้ำฝนเป็นที่อาศัยสำคัญของสัตว์และพืชทั้งหลาย (อุปาทิตเหตุ-เป็นเหตุที่ทำให้เกิดขึ้น อุปเสวิตเหตุ-เป็นเหตุโดยที่เข้าไปเสพคุ้น)

๑๐. ทรงแสดงปุเรชาตปัจจัย เพราะจิตเจตสิกและรูป ไม่ได้เกิดพร้อมกันเสมอไป รูปเกิดก่อนเป็นปัจจัย โดยเป็นที่เกิดหรือเป็นอารมณ์ของจิตเจตสิกก็ได้ เหมือนพระจันทร์ พระอาทิตย์ที่มีขึ้นก่อน เป็นที่ดำรงชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย

๑๑. ทรงแสดงปัจฉาชาตปัจจัย เพราะไม่เพียงรูปที่เกิดก่อนเป็นปัจจัยแก่จิต เจตสิกเท่านั้น แต่จิต เจตสิกที่เกิดในภายหลังกลับมาเป็นปัจจัยแก่รูปที่เกิดก่อนได้ด้วย เหมือนเจตนาที่หวังในอาหารค้ำจุนลูกนกแร้งไว้ (อาหาราสา)

๑๒. ทรงแสดงอาเสวนปัจจัย เพราะจิต เจตสิกไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ แต่เกิดขึ้นเพื่อเสพคุ้นอารมณ์ด้วย เหมือนการศึกษาศิลปะในคราวแรกเป็นอุปการะแก่การศึกษาเรียนรู้ในภายหลัง ทำให้ง่ายขึ้น

๑๓. ทรงแสดงกัมมปัจจัย เพราะเมื่อมีการเสพคุ้นอารมณ์ย่อมเป็นการทำกรรม เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง เหมือนหัวหน้าชาวนาหรือหัวหน้านักเรียนที่คอยกระตุ้นเตือนให้ทำงาน (สังวิธานกิจ-กิจในการจัดแจง พีชนิธานกิจ-กิจในการทำให้เกิดพืชเชื้อต่อไป)

๑๔. ทรงแสดงวิปากปัจจัย เพราะเมื่อเจตนาเจตสิกมีการทำการงาน ก็ต้องมีผลตอบแทน เป็นวิบาก เหมือนความแก่ชราที่เกิดขึ้น โดยไม่ต้องมีความพากเพียร เพราะเป็นผลของการเกิด

๑๕. ทรงแสดงอาหารปัจจัย เพราะผลจะมีการเจริญเติบโตเป็นไปได้ ก็ต้องอาศัยอาหาร ๔ ประเภท เหมือนเสาที่ค้ำจุนบ้านเรือน

๑๖. ทรงแสดงอินทริยปัจจัย เพราะเมื่อมีอาหารจึงทำให้ถึงความเป็นใหญ่ในการมีชีวิตเป็นต้น (อินทรีย์ ๒๐) เหมือนรัฐมนตรีแต่ละคน เป็นใหญ่ในกระทรวงของตน ๆ

๑๗. ทรงแสดงฌานปัจจัย เพราะเมื่อมีความเป็นใหญ่แล้ว ก็มีการเพ่งดูด้วยเจตสิก ๗ ดวง โดยเป็นกุศล อกุศลบ้าง อัพยากตะบ้าง เหมือนคนที่อยู่ในที่สูงสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน จึงทำสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

๑๘. ทรงแสดงมัคคปัจจัย เพราะเมื่อเพ่งดูเห็นหนทางแล้ว ก็อาศัยยานพาหนะ อันเป็นเจตสิก ๙ ดวง นำไปสู่ทุคติ สุคติ พระนิพพาน หรือนำไปสู่อารมณ์บ้าง เหมือนยานพาหนะ นำผู้โดยสารไปสู่จุดหมาย

๑๙. ทรงแสดงสัมปยุตตปัจจัย เพราะในการเดินทาง ต้องอาศัยผู้ร่วมเดินทางที่เข้ากันได้อย่างสนิท คือ จิต เจตสิกที่ประกอบกันโดยสัมปยุตตลักษณะ เหมือนยาจตุมธุรส คือ เนยใส น้ำมันงา น้ำผึ้ง น้ำตาลโตนด

๒๐. ทรงแสดงวิปปยุตตปัจจัย เพราะในการทำงาน บางครั้งแม้ผู้ร่วมทำงาน เข้ากันไม่ได้สนิท แต่ก็ต้องทำกิจการงานร่วมกันให้สำเร็จ เหมือนแกงที่มีรสเปรี้ยว หวาน เค็ม เผ็ด ขม ฝาด รสไม่กลมกลืนกันสนิท

๒๑. ทรงแสดงอัตถิปัจจัย เพราะในการทำกิจการงาน ผู้ร่วมทำงาน คือ จิต เจตสิก รูป ยังต้องมีอยู่ จึงจะทำงานให้สำเร็จได้ เหมือนความมีอยู่แห่งแผ่นดิน อุปการะแก่ต้นไม้ ให้เจริญงอกงามตั้งอยู่ได้

๒๒. ทรงแสดงนัตถิปัจจัย เพราะแม้คนงานบางคนไม่มีอยู่เลิกงานไปแล้ว แต่คนงาน คือ จิต เจตสิกดวงใหม่ ก็ยังทำงานต่อไปได้ เหมือนความไม่มีแห่งแสงสว่าง ความมืดจึงปรากฏขึ้นได้

๒๓. ทรงแสดงวิคตปัจจัย เพราะแม้คนงานคนใหม่เลิกงานปราศจากที่ทำงานไปแล้ว แต่คนงาน คือ จิต เจตสิกดวงใหม่ก็ยังคงทำงานต่อไปได้อีก เหมือนความปราศจากไปของพระอาทิตย์ แสงสว่างของพระจันทร์จึงปรากฏได้

๒๔. ทรงแสดงอวิคตปัจจัย เพราะคนงานที่สำคัญ คือ จิต เจตสิก รูป ต้องยังไม่ปราศไป จึงทำงานได้ เหมือนความยังไม่ปราศจากไปของน้ำในมหาสมุทรเป็นอุปการะแก่ปลา เต่าและสัตว์ทะเลทั้งหลาย

บทส่งท้าย

ต้องขออนุโมทนาสาธุการอย่างยิ่งต่ออุบาสก อุบาสิกา และภิกษุสามเณรผู้เป็นศิษยานุศิษย์ของท่านพระอาจารย์สุมนต์ นันทิโก ที่ดูแลอุปัฏฐากท่านพระอาจารย์ตลอดมา โดยเฉพาะ เมื่อท่านพระอาจารย์อาพาธ เข้าโรงพยาบาล ก็มีการขวนขวายประการต่าง ๆ

ฝ่ายบรรพชิตก็ไปดูแล ผลัดเปลี่ยนกันเฝ้าปรนนิบัติ สวดสาธยายมนต์ อ่านพระสูตรให้ท่านฟัง ฯลฯ เท่าที่ทางโรงพยาบาลจะอนุญาตให้อุปัฏฐากได้ ฝ่ายคฤหัสถ์ บางท่านนำอาหารพิเศษไปส่งบ้าง ไปสวดมนต์สาธยายธรรม ทำสมาธิ เป็นกำลังใจช่วยบ้าง และที่ควรแก่การอนุโมทนาอย่างยิ่งยวด คือ ผู้ที่มีศรัทธามหากุศลออกค่ารักษาพยาบาลเป็นจำนวนหลายแสน จวบจนวันสุดท้ายที่ท่านพระอาจารย์มรณภาพ ขอให้ท่านเหล่านี้จงประสบแต่ความสุข ความเจริญ อย่าได้มีอุปสรรคขัดขวางในการดำเนินชีวิต ทั้งทางโลกและทางธรรม สามารถอบรมไตรสิกขา เพื่อรู้แจ้งอริยสัจธรรม กระทำที่สุดแห่งวัฏฏทุกข์ได้ โดยกาลไม่เนิ่นช้า ...

ก่อนที่จะจบข้อเขียนถึงท่านพระอาจารย์สุมนต์ นันทิโก ผู้เป็นที่เคารพรักของบรรดาสานุศิษย์ทั้งหลาย ใคร่ที่จะขอกล่าวธรรมวินัยไว้เป็นเครื่องไตร่ตรองเทียบเคียง เป็นแนวทางในการปฏิบัติสืบไป ขอให้ท่านผู้มีปัญญาทั้งหลายได้โปรดพิจารณาใคร่ครวญด้วยเถิด

ประโยชน์/โทษของพระภิกษุผู้นอนรักษาตัวที่ ร.พ.

เรื่องที่ใคร่จะยกขึ้นมาให้พิจารณา คือ ประโยชน์และโทษของการที่พระภิกษุไปนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาล

เป็นที่แน่นอนว่า เมื่อมีการป่วยไข้ได้เจ็บ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีอาการเข้าขั้นโคม่า การเข้าพักที่โรงพยาบาล อยู่ใกล้หมอ ทำให้เป็นที่อุ่นใจ สบายใจ คลายกังวลมากกว่าอยู่ที่บ้าน หรืออยู่ที่วัด สำหรับคฤหัสถ์นั้น ถ้าไม่ติดปัญหา เรื่องค่ารักษาพยาบาลในโรงพยาบาลเอกชน ซึ่งค่ารักษาแสนจะแพงลิ่วแล้ว ก็สมควรอย่างยิ่งที่จะไปนอนพักอยู่ที่โรงพยาบาล แต่สำหรับบรรพชิตแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม โดยเฉพาะทางด้านพระวินัยบัญญัติที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ด้วย

ประโยชน์/โทษที่พระภิกษุนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาล

	ประโยชน์	โทษ
๑	อยู่ใกล้หมอ สบายใจ ไร้กังวล	ร.พ.ชื่อดัง ค่าใช้จ่ายแพงมาก
๒	มีกฎเกณฑ์ เยี่ยมได้ตามเวลา	ไม่ใช่ที่เหมาะสมกับบรรพชิต
๓	ไม่พลุกพล่าน ควบคุมได้ง่าย	คลุกคลีกับพยาบาลมาตุคาม
๔	ควรคุมอาหาร อากาศได้ดี	หมอพยาบาลไม่เข้าใจพระวินัย
๕	สะอาด ควบคุมโรคได้ง่าย	เสี่ยงที่จะผิดพระวินัยหลายข้อ
๖	เรียกพยาบาลได้ตลอดเวลา	๑.ฉันอาหารในเวลาวิกาล
๗	ได้รับความสะดวกสบายมาก	๒.นอนในที่มุงที่บังกับมาตุคาม
๘	โยมได้ทำบุญออกค่ารักษาฯ	๓.สัมผัส จับต้องกายหญิง ฯลฯ

ศีลเป็นอายุของพระภิกษุ

ปาติโมกขสังวรศีล เป็นพระวินัยที่ทำให้ชีวิตของพระภิกษุแตกต่างจากชีวิตของคฤหัสถ์ แม้พระภิกษุป่วยไข้ไม่สบาย ต้องเข้าไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล พระพุทธเจ้าก็มิได้มีข้อยกเว้นให้**ฉันอาหารในเวลาวิกาล**ได้ (แม้นมก็จัดเป็นอาหาร ฉันในเวลาวิกาลไม่ได้) หรือสัมผัส**จับต้องกายหญิง**ได้ (หญิงมาจับต้องกายภิกษุ ภิกษุมีความกำหนัดยินดี ไหวกายรับสัมผัสก็ต้องอาบัติสังฆาทิเสส) และไม่ได้ยกเว้นการ**นอนร่วมกับมาตุคามในที่มุงที่บังเดียวกัน**

การนอนพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลสงฆ์ อาจจะเหมาะสมกว่าแต่ก็ไม่ได้รับความสะดวกสบายเท่ากับโรงพยาบาลเอกชน แต่ก็อาจจะมีอาบัติได้พอ ๆ กัน เนื่องจากแพทย์และพยาบาลส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาพระวินัยของพระภิกษุ คิดเอาเองว่า ป่วยไข้ได้เจ็บ อนุโลมให้ฉันอาหารในเวลาวิกาลได้ ซึ่งความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะมีสิกขาบทและข้อยกเว้นที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

วิกาลสิกขาบทที่ ๗ โภชนวรรคที่ ๔

อนึ่ง ภิกษุใด เคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี ซึ่งขาทนียะ (ของเคี้ยว) ก็ดี ซึ่งโภชนียะ (ของฉัน) ก็ดี ในเวลาวิกาล เป็นปาจิตตีย์

(พระวินัย มหาวิภังค์ เล่ม ๒ เบอร์ ๔ ข้อ ๕๐๘ หน้า ๕๒๘)

อนาปัตติวาร (เหตุที่ไม่ต้องอาบัติ)

๑. ภิกษุฉัน**ยามกาลิก** (พวกน้ำอัฏฐปานะมีน้ำมะม่วงเป็นต้น) **สัตตาหกาลิก** (พวกเภสัช ๕ มีเนยใส น้ำอ้อยเป็นต้น) **ยาวชีวิก**

(พวกยารักษาโรคต่างๆ) เมื่อมีเหตุอันสมควร ๒. ภิกษุวิกลจริต (เป็นบ้า) ๓. ภิกษุอาทิกัมมิกะ (ต้นบัญญัติ) ไม่ต้องอาบัติแล.

(พระวินัย มหาวิภังค์ เล่ม ๒ เบอร์ ๔ ข้อ ๕๑๑ หน้า ๕๒๙)

นมก็จัดเป็นอาหารประเภทโภชนียะ คือ ของฉัน แม้ป่วยก็ฉันในเวลาวิกาลไม่ได้ หากฉัน แม้โดยไม่รู้ตัว ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสิกขาบทข้อนี้เป็นอจิตตกะ คือ ไม่มีเจตนาก้าวล่วงก็เป็นอาบัติ ถ้าสิกขาบทใดที่เป็นสจิตตกะ คือ ต้องมีเจตนาก้าวล่วง จึงจะเป็นอาบัติ เช่น จงใจฆ่าสัตว์ จงใจตัดต้นไม้เป็นต้น หากไม่ตั้งใจก็ไม่ต้องอาบัติ และในวิกาลโภชนสิกขาบทนี้ มิใช่ว่าเป็นสิ่งที่ใช้เคี้ยวกินในเวลาวิกาลเท่านั้น จึงจัดว่าเป็นอาหาร แม้แต่น้ำแกง น้ำซุป น้ำปลา น้ำพริก นมสด นมถั่วเหลือง น้ำต้มข้าวโพด น้ำต้มฟักทอง ฯลฯ ก็จัดว่าเป็นอาหารเช่นกัน ยกเว้นเมื่อถ่ายท้อง พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ดื่มน้ำข้าวใส น้ำถั่วเขียวต้มใสหรือข้น น้ำต้มเนื้อได้ ฯลฯ *(เรื่องภิกษุอาพาธด้วยโรคต่าง ๆ เภสัชขันธกะ พระวินัย มหาวรรค เล่ม ๕ ภาค ๒ เบอร์ ๗ ข้อ ๔๔ หน้า ๗๔-๗๕ พระไตรปิฎกและอรรถกถา ชุดมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มสีน้ำตาล)*

และในอนาปัตติวาร คือ เหตุที่ไม่ต้องอาบัติ มีเพียง ๓ ข้อเท่านั้น ไม่มียกเว้นภิกษุอาพาธ เหมือนสิกขาบทอื่นที่จะกล่าวต่อไป และข้อยกเว้นจากการต้องอาบัติ ๓ ข้อนั้น คือ ๑. ฉันยามกาลิก คือ พวกน้ำอัฏฐปานะได้วันหนึ่ง คืนหนึ่ง เมื่อเกิดความกระหาย ฉันสัตตาหกาลิก คือ พวกเภสัช ๕ เมื่อป่วยไข้ เป็นโรคผอมเหลือง ฉันอาหารไม่ได้เป็นต้น ฉันยาวชีวิก คือ ยารักษาโรคต่าง ๆ เมื่อเป็นโรคชนิดนั้น ๆ หากไม่มีเหตุที่สมควร แล้วฉันกาลิกทั้ง ๓ นั้น

หรือฉันเป็นอาหารให้อิ่ม ก็มีอาบัติทุกกฎ เช่น ฉันวิตามินซีมาก ๆ เพราะอร่อยดี อมลูกอม เคี้ยวหมากฝรั่งโดยไม่มีเหตุอันควร ฯ

๒. ภิกษุวิกลจริต เป็นบ้าจริง ๆ จะฉันอาหารในเวลาวิกาล หรือจับต้องกายหญิง หรือทำสิ่งอื่นใด ก็ไม่ต้องอาบัติทั้งสิ้น แม้กฎหมายทางโลกก็ไม่ได้ตัดสินลงโทษผู้เป็นบ้าที่ทำผิดกฎหมาย

๓. ภิกษุอาทิกัมมิกะ ผู้ที่เป็นต้นเหตุ ทำให้บัญญัติสิกขาบท ก็ยังไม่มีอาบัติ เพราะยังไม่มีสิกขาบทบัญญัติ แต่เมื่อทรงบัญญัติสิกขาบทแล้ว ภิกษุใดก้าวล่วงก็ต้องอาบัติทั้งสิ้น แม้เป็นพระอรหันต์

แต่สิกขาบทใดที่พระพุทธเจ้าทรงยกเว้นภิกษุอาพาธ ก็จะทรงแสดงไว้ เช่นสิกขาบทนี้ คือ

ปณีตโภชนสิกขาบทที่ ๙ โภชนวรรคที่ ๔

อนึ่ง ภิกษุใด มิใช่ผู้อาพาธ ขอโภชนะอันประณีตเห็นปานนี้คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม เพื่อประโยชน์แก่ตนแล้วฉัน เป็นปาจิตตีย์.

(พระวินัย มหาวิภังค์ เล่ม ๒ เบอร์ ๔ ข้อ ๕๑๗ หน้า ๕๔๙)

อนาปัตติวาร (เหตุที่ไม่ต้องอาบัติ)

๑. ภิกษุอาพาธ ๒. ภิกษุผู้อาพาธ ขอมา หายอาพาธแล้วนำมาฉัน ๓. ภิกษุฉันโภชนะที่เหลือของภิกษุผู้อาพาธ ๔. ภิกษุขอต่อญาติ ๕. ภิกษุขอต่อคนปวารณา ๖. ภิกษุขอเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุอื่น ๗. ภิกษุจ่ายมาด้วยทรัพย์ของตน ๘. ภิกษุวิกลจริต ๙. ภิกษุอาทิ-กัมมิกะ ไม่ต้องอาบัติแล.

(พระวินัย มหาวิภังค์ เล่ม ๒ เบอร์ ๔ ข้อ ๕๒๑ หน้า ๕๕๑)

การที่พระภิกษุป่วยไข้ ไปนอนพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล แล้วแพทย์หรือพยาบาลให้พระภิกษุฉันอาหารหรือนม ในเวลาวิกาล เพื่อจะได้ฉันยา ป้องกันยากัดกระเพาะลำไส้ ก็เป็นหน้าที่ของแพทย์และพยาบาลที่ทำถูกต้องตามหน้าที่ และจรรยาบรรณ แต่สำหรับพระภิกษุก็มีหน้าที่จะต้องรักษาพระวินัย หากเห็นแก่ร่างกายหรือชีวิต แล้วทำผิดพระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ ก็เท่ากับบกพร่องในหน้าที่ ความเป็นพระภิกษุก็จะเจือจางลง ไม่สมกับความเป็นสมณะเชื้อสายศากยบุตร ที่อุตส่าห์สละเรือน สละทรัพย์สินสมบัติ บุตรภริยา มารดาบิดา วงศาคณาญาติ ออกบวชด้วยความเป็นผู้ไม่มีเรือน ถวายอุระแด่พระศาสนา ตามรักษาอปริยันต-ปาริสุทธิศีล ศีลที่หมดจด ไม่มีลาภ ยศ ญาติ อวัยวะและชีวิตเป็นที่สุด ดังคาถาใน*ศีลนิทเทส คัมภีร์วิสุทธิมรรค* ความว่า

ธนํ จเช องฺควรสฺส เหตุ องฺคํ จเช ชีวิตํ รกฺขมาโน
องฺคํ ธนํ ชีวิตญฺจาปิ สพฺพํ จเช นโร ธมฺมมนุสฺสรนฺโต.

นรชนพึงสละทรัพย์ เพราะเหตุแห่งอวัยวะอันประเสริฐกว่า เมื่อจะรักษาชีวิต พึงสละอวัยวะเสีย เมื่อระลึกถึงธรรม พึงสละอวัยวะ ทรัพย์และแม้ทั้งชีวิตเสียทั้งหมด

ได้ยินว่า โจรทั้งหลายมัดพระเถระรูปหนึ่ง ด้วยเถาหญ้านางให้นอนในดงมหาวัตตนี พระเถระนอนอยู่นั้นนั่นแหละ เจริญวิปัสสนาตลอด ๗ วัน ได้บรรลุอนาคามิผลแล้ว ถึงมรณภาพในที่นั้นเอง ไปเกิดในพรหมโลก

อีกเรื่องหนึ่ง พวกโจรมัดพระเถระอีกรูปหนึ่ง ด้วยเถาหัวด้วนให้นอนอยู่ในตัมพปัณณิทวีป พระเถระนั้น เมื่อไฟป่าไหม้ลามมาก็หาเด็ดเถาวัลย์ไม่ เริ่มตั้งวิปัสสนาจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์สมสีสีปรินิพพานไป พระอภัยเถระผู้เป็นทีฆภาณกะ (กล่าวคัมภีร์ทีฆนิกาย) เดินทางไปพร้อมกับภิกษุ ๕๐๐ ได้พบเข้า จึงให้ทำฌาปนกิจสรีระของพระเถระแล้ว ให้ก่อพระเจดีย์ (บรรจุอัฐิ) ไว้. เพราะเหตุนั้นกุลบุตรผู้มีศรัทธาแม้อื่น

ปาฏิโมกฺขํ วิโสเธนฺโต อปฺเปว ชีวิตํ ชเห
ปญฺญตฺตํ โลกนาเถน น ภินฺเท สีลสํวรํ.

เมื่อจะยังพระปาฏิโมกข์ให้หมดจด แม้จะพึงสละชีวิต ก็ไม่พึงทำลายสีลสังวร ที่พระโลกนาถเจ้าทรงบัญญัติไว้

กิกีว อณฺฑํ จมรีว วาลธึ ปิยํว ปุตฺตํ นยนํว เอกกํ
ตเถว สีลํ อนุรกฺขมานกา สุเปสลา โหถ สทา สคารวา.

ภิกษุทั้งหลายผู้จะตามรักษาศีล จงเป็นผู้มีศีลที่เป็นที่รักด้วยดีมีความเคารพในศีลทุกเมื่อไป ดุจนกต้อยติวิดรักษาฟองไข่ จามรีรักษาขนหาง มารดารักษาบุตรที่รักคนเดียว คนมีนัยน์ตาเดียวรักษานัยน์ตาที่เหลืออยู่ข้างเดียว ฉะนั้น

การจับต้องกายหญิงนั้นเป็นสจิตตกสิกขาบท คือ ต้องมีเจตนาที่เป็นราคะอกุศลเท่านั้น ถ้าจับถูกกายหญิง ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ถ้าจับถูกของเนื่องด้วยกายมีผ้าเป็นต้น ก็ต้องอาบัติถุลลัจจัย ถ้าของเนื่องด้วยกายภิกษุตั้งใจให้ไปถูกต้องของเนื่องด้วยกายหญิงก็ยังต้อง

อาบัติทุกกฏ ถ้าหากไม่มีราคจิตคิดกำหนัด แต่ภิกษุจับต้องกายแม้แต่เด็กหญิงด้วยความเอ็นดู ด้วยความรักอาศัยเรือน (เคหสิตเปม์) ก็ยังต้องอาบัติทุกกฏ เพราะจับต้องอนามาสวัตถุ สิ่งที่ไม่ควรจับต้อง

กายสังสัคคสิกขาบทที่ ๒ สังฆาทิเสสาบัติ

อนึ่ง ภิกษุใดกำหนัดแล้ว มีจิตแปรปรวนแล้ว ถึงความเคล้าคลึงด้วยกายกับมาตุคาม คือ จับมือก็ตาม จับช้องผมก็ตาม ลูบคลำอวัยวะอันใดอันหนึ่งก็ตาม เป็นสังฆาทิเสส

อนาปัตติวาร ๗ ข้อ (เหตุที่ไม่ต้องอาบัติ)

(๓๘๖) ๑. ภิกษุไม่จงใจถูกต้อง ๒. ภิกษุถูกต้องด้วยไม่มีสติ ๓. ภิกษุไม่รู้ ๔. ภิกษุไม่ยินดี ๕. ภิกษุวิกลจริต ๖. ภิกษุผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ๗. ภิกษุอาทิกัมมิกะ ไม่ต้องอาบัติแล

(พระวินัย มหาวิภังค์ เล่ม ๑ ภาค ๓ เบอร์ ๓ หน้า ๑๒๗, ๑๕๐)

ภิกษุนอนในที่มุง ที่บังเดียวกันกับหญิง ในเวลาวิกาล ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สิกขาบทข้อนี้เป็นอจิตตกะ แม้ไม่มีเจตนานอนร่วม ถึงไม่รู้ว่ามีหญิงนอนอยู่ก่อน ถ้าพระภิกษุนอน หลังแตะพื้นเมื่อใด ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ไม่เว้นแม้แต่พระอรหันต์ ถ้านอนเมื่อพระอาทิตย์ยังไม่ตก ไม่ต้องอาบัติ จะเป็นอาบัติเฉพาะนอนในตอนกลางคืน เมื่อพระอาทิตย์ตกแล้วเท่านั้น

ทุติยสหเสยยสิกขาบทที่ ๕ มุสาวาทวรรคที่ ๑

อนึ่ง ภิกษุใดสำเร็จการนอนร่วมกับมาตุคาม เป็นปาจิตตีย์

อานาปัตติวาร ๘ ข้อ (เหตุที่ไม่ต้องอาบัติ)

(๒๙๗) ๑. ในสถานที่มุงทั้งหมด ไม่บังทั้งหมด ๒. ในสถานที่บังทั้งหมด ไม่มุงทั้งหมด ๓. ในสถานที่ไม่มุงโดยมาก ไม่บังโดยมาก ๔. มาตุคามนอนภิกษุนั่ง ๕. ภิกษุนอน มาตุคามนั่ง ๖. นั่งทั้งสอง ๗. ภิกษุวิกลจริต ๘. ภิกษุอาทิกัมมิกะ ไม่ต้องอาบัติแล

(พระวินัย มหาวิภังค์ เล่ม ๒ เบอร์ ๔ หน้า ๑๘๒,๑๘๔)

เพราะเหตุไร จึงต้องให้ความสำคัญกับศีลถึงเพียงนี้ ?

หากจะถามว่า ทำไมต้องเคร่งครัดรักษาศีล ไม่เห็นแก่ความสะดวกสบาย ทำอันตรายแก่อวัยวะและชีวิตถึงเพียงนี้

ขอตอบว่า เพราะศีลเป็นที่พึ่งได้มากกว่าสุขเวทนา ศีลเป็นที่พึ่งได้มากกว่าอวัยวะ และศีลเป็นที่พึ่งได้มากกว่า แม้กระทั่งชีวิต ศีลเป็นบันไดไต่ไปสู่สวรรค์ได้ เป็นประตูไปสู่พระนิพพานได้ เป็นอริยทรัพย์ทำให้สามารถซื้อความเป็นพระอริยะ ติดสินบนพญายมทำให้ไม่ตกไปสู่อบายภูมิได้

ที่สำคัญ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน*อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต*ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ฐานะที่ต้อนรับคนทุศีลมี ๒ อย่าง คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ฐานะที่ต้อนรับคนมีศีล ๒ อย่าง คือ มนุษย์หรือเทวดา**

และใน*สารัตถทีปนี ฎีกาพระวินัย* ยังแสดงอีกว่า **ภิกษุผู้ที่มีอาบัติติดตัว เมื่อตายไปมีคติ ๒ เท่านั้น คือ นรกและกำเนิดดิรัจฉาน**

เพราะเหตุนี้ พระภิกษุพึงสำเหนียก ระวังรักษาตัวให้ดี อย่าให้มีอาบัติติดตัวก่อนตาย ถ้าไม่อยากไปสู่อบายดังที่พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากรุณาสั่งสอนไว้...

เชื่อว่า ท่านพระอาจารย์ควรได้ไปสู่สุคติภูมิ เพราะท่านได้เจริญกุศลไว้มิใช่เล็กน้อย ได้ช่วยเผยแผ่พระธรรมวินัย สร้างวัดให้เป็นที่ศึกษาสืบทอดพระศาสนา สร้างพระเจดีย์สมันตมหาปัฏฐาน ฯลฯ น่าเสียดายว่า ถ้าท่านได้มาเห็นพระธาตุเจดีย์ที่ท่านสร้างไว้ก่อนมรณภาพ ก็แน่ใจได้ว่า ท่านจะไปสู่ดุสิตเทวโลก อาจจะมีเทวดาจากสวรรค์ ๖ ชั้น มารับท่านเหมือนอย่างพระเจ้าทุฏฐคามิณีผู้เป็นพระราชาในลังกาทวีป ผู้ช่วยทำนุบำรุงพระศาสนาก็ได้

การเสด็จไปสู่ดุสิตเทวโลกของพระเจ้าทุฏฐคามิณี

ในเมื่อการสร้างฉัตรและการโบกปูนพระเจดีย์ยังไม่เสร็จ พระเจ้าทุฏฐคามิณีทรงประชวร มีพระอาการหนักใกล้ต่อมรณะ เพราะเหตุนั้น จึงมีพระดำรัสให้พระกนิษฐาพระนามว่า ติสสะ (พระเจ้าศรัทธาติสสะ) เข้ามาเฝ้า จากทีฆวาปี ได้ตรัสกับพระอนุชาติสสะว่างานในพระสถูปยังไม่เสร็จเรียบร้อย เธอจงดำเนินการให้เสร็จด้วย

พระติสสะนั้นเห็นว่าพระเชษฐาธิราชทุรพล จะไม่ทันทอดพระเนตรพระสถูปที่เสร็จเรียบร้อยตามพระประสงค์ได้ จึงให้ช่างทอมาให้ใช้ผ้าขาวคลุมองค์พระเจดีย์ เป็นอันแล้วเสร็จไป ไพทีในองค์พระเจดีย์นั้น ก็ใช้ช่างจิตรกรรมตกแต่งประดับประดาเป็นอันดี และให้กระทำระเบียบหม้ออันเต็มด้วยน้ำ และระเบียบแห่งปล้องไฉน ให้

ช่างสาดกระทำฉัตรด้วยไม้ไผ่ อนึ่ง ให้กระทำดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ด้วยแผ่นโลหะแข็ง เหนือยอดไพที ให้กระทำไพทีให้วิจิตรเป็นอันดีด้วยเวลาอันรีบด่วน แล้วกราบทูลแด่พระเชษฐาธิราชว่า งานที่ต้องกระทำในพระสถูปเสร็จเรียบร้อยแล้ว

พระเจ้าทุฏฐคามิณีประทับนั่งเหนือพระสีวิกา เสด็จมา ณ พระสถูป ทรงกระทำประทักษิณพระเจดีย์ ด้วยพระสีวิกานั้นแล ประทับบรรทมด้วยพระปรัศว์เบื้องขวา เหนือพระแท่นไสยาสน์ที่ปูลาดไว้ ณ พื้น ณ ประตูด้านทักษิณ ทรงบังคมพระมหาสถูปอันประเสริฐ แล้วทรงบรรทมด้วยพระปรัศว์เบื้องซ้าย ทอดพระเนตรดูโลหะปราสาทอันอุดม ทรงดีพระทัย หมู่พระภิกษุแวดล้อม พวกพระภิกษุพากันมาจากที่นั้น เพื่อต้องการเยี่ยมพระอาการประชวร รวมเป็นพระภิกษุประมาณ ๙๖ โกฏิ ได้มีในสมาคมนั้น พระภิกษุทั้งหลายชักชวนกันเป็นกลุ่ม ๆ กระทำคณสาธยาย

พระเจ้าทุฏฐคามิณีทอดพระเนตรในหมู่พระภิกษุนั้น ไม่ทรงเห็นพระเถระปุตตาภัยเถระ (อดีตนักรบคู่ใจ) ในหมู่พระเหล่านั้น ทรงพระดำริว่า นักรบผู้ยิ่งใหญ่ผู้ชำนาญรบของเรา ผู้ใดเล่าไม่ยอมหันหน้าหนีศัตรูเลยในการรบสู้ การรบขนาดใหญ่ ๒๘ ครั้งไม่เคยแพ้ เมื่อการรบกับมฤตยูมาประชิดแล้ว เราสำคัญว่า คงจะพบความพ่ายแพ้ บัดนี้ นักรบคู่ใจคือพระเถระปุตตาภัยอยู่ที่ไหน ?

พระเถระนั้นทราบพระดำริของพระเจ้าทุฏฐคามิณีพระองค์นั้น ท่านกำลังอยู่ที่ต้นแม่น้ำกรินทนที ใกล้ภูเขามัญชลี จึงเหาะมาทางอากาศ พร้อมพระขีณาสพบริวาร ประมาณ ๕๐๐ องค์ ได้ยืนแวดล้อมพระเจ้าทุฏฐคามิณี

พระเจ้าทุฏฐคามิณีทอดพระเนตรเห็นท่านแล้ว ทรงเลื่อมใส นิมนต์ให้นั่งเบื้องพระพักตร์ตรัสว่า ในครั้งก่อน โยมควบคุมนักรบผู้ยิ่งใหญ่ ๑๐ นาย รบกับปัจจามิตร บัดนี้ โดยผู้เดียวแท้ๆ จะแตกดับไปแน่นอน

พระเถระปุตตาภัยจึงถวายพระพรว่า แท้จริง พระบรมศาสดาก็ได้ตรัสไว้แล้วว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ความเป็นสภาพไม่เที่ยงปราศจากความละอาย ปราศจากความยำเกรงว่า พระพุทธเจ้าของเรา เพราะฉะนั้น มหาบพิตรจงทรงพระดำริว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เมื่อมหรสพอันเนื่องด้วยธรรมซึ่งมีประโยชน์เกื้อกูลมาก แม้ในอัตภาพที่ ๒ ปรากฏแล้ว มหาบพิตรทรงสละทิพยสุขในเทวโลกเสีย เสด็จมา ณ ที่นี้ ได้ทรงกระทำบุญเป็นอันมากด้วยประการเป็นอเนก <u>การที่มหาบพิตรทรงกระทำมิได้ทรงกระทำเพื่อพระราชสมบัติ</u> <u>แต่ทรงกระทำเพื่อเชิดชูพระศาสนาให้รุ่งเรือง</u> แม้บุญใหญ่ มหาบพิตรก็ทรงกระทำจนถึงวันนี้ ขอมหาบพิตรทรงพระอนุสรณ์ถึงพระราชกรณียะทั้งปวง ความสุขจักมีแด่พระมหาบพิตร ขอถวายพระพร

พระเจ้าทุฏฐคามิณี ทรงฟังถ้อยคำของพระเถระแล้ว ทรงดีพระทัย ได้ตรัสว่า <u>พระคุณเจ้ายังคงเป็นที่พึ่งของโยม</u> <u>แม้ในการรบทั้ง ๒ ทาง</u> ต่อจากนั้น มีพระราชดำรัสถึงราชเลขานุการ ให้นำสมุดบัญชีบุญมา มีพระดำรัสสั่งให้ราชเลขานุการอ่านรายการที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ราชเลขานุการอ่านสมุดบัญชีการพระราชกุศลนั้น ดังต่อไปนี้ ข้าแต่พระมหาราชเจ้า พระวิหาร ๙๙ แห่ง พระมหาราชเจ้าโปรดให้สร้าง**พระวิหารมรีจิวัฏฏะ** ทรงบริจาคพระราช

ทรัพย์ ๑๙ โกฏิ **โลหะปราสาท**อันอุดม พระมหาราชเจ้าโปรดให้สร้างด้วยพระราชทรัพย์ ๓๐ โกฏิ **พระมหาสถูป** ทรงโปรดให้สร้างถาวรวัตถุอันหาค่ามิได้ไว้ถึง ๒๔ อย่าง ยังมีวัตถุอันหาค่ามิได้ในพระมหาสถูป ที่ราชบริพารผู้มีปัญญาสร้างไว้ ถาวรวัตถุในพระมหาสถูปมีค่าถึง ๑๐๐๐ โกฏิ พระเจ้าข้า

เมื่อได้อ่านถวายรายงานของพระราชกุศลแล้ว กราบทูลอีกว่า ในมลัยประเทศ ที่บ้านโกฏฐคาม ในคราวเกิดทุพภิกขภัย พระองค์ทรงถือเอากุณฑลอันมีค่ามาก ๑ คู่ ไปแลกข้าวมาต้มเป็นยาคูเปรี้ยวถวายแก่พระมหาเถระขีณาสพ ๕ องค์ ด้วยพระทัยอันเลื่อมใส

ในการรบที่ตำบลจุฬังคณี พระองค์พ่ายหนีกับอำมาตย์ผู้หนึ่ง อำมาตย์ได้ไปหาภัตมาได้ ๑ ขัน เพื่อให้พระองค์ถวาย พระองค์ก็ทรงประกาศภัตกาล ทรงให้ภัตนั้นแก่พระอรหันต์ขีณาสพผู้มาแล้วทั้งหมด มิได้ทรงห่วงใยพระองค์เลย

ครั้นราชเลขานุการกราบทูลมาถึงตรงนี้แล้ว พระเจ้าทุฏฐคา-มิณีตรัสว่า ในงานฉลองวิหาร ๗ วัน ในงานฉลองปราสาท ๗ วัน ในงานเริ่มก่อสถูป ๗ วัน และในงานบรรจุพระธาตุ ๗ วัน เราได้ถวายมหาทานอันมีค่ามาก แด่พระสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย อันมาแต่ทิศทั้ง ๔ เราได้ให้ทำประทีป ๒๔ ดวง เป็นของบูชาในวันวิสาขะเป็นการบูชาครั้งใหญ่ ได้ถวายไตรจีวรแด่พระสงฆ์ ๒ ครั้ง เรามีใจร่าเริง ได้ถวายทวีปและราชสมบัติในพระศาสนา ๕ ครั้ง ตลอด ๔๙ วัน เราบูชาพระสุคตด้วยประทีป ๑๐๐๐ ดวง ใช้ไส้อย่างดี เติมด้วยเนยใสในที่ ๑๒ แห่งเนือง ๆ ได้ถวายภัตและเภสัชสำหรับผู้ป่วยที่แพทย์ปรุงแล้วแด่พระภิกษุทั้งหลายในวิหาร ๑๘ แห่งเป็นนิตย์

ได้ถวายข้าวปายาสที่ปรุงอย่างดี ในวิหาร ๔๔ แห่ง และได้ถวายขนมทอดด้วยน้ำมัน ในสถานที่ประมาณเท่านั้น ได้ถวายขนมรังนกทอดในน้ำมันเปรียง ในสถานที่ประมาณเท่านั้น เราได้ถวายเป็นนิตย์ทีเดียว ด้วยจิตเลื่อมใส ในวันอุโบสถ ๘ วัน ในทุก ๆ เดือน เราได้ถวายน้ำมันเติมประทีปในวิหารทั้งหลายในลังกาทวีป

เราได้สดับว่า ธรรมทานยิ่งใหญ่กว่าอามิสทาน จึงได้คิดว่า **เราจักสวดมงคลสูตรแด่พระสงฆ์** เหนืออาสนะ ในท่ามกลางพระสงฆ์ ภายใต้โลหะปราสาท เรานั่งแล้ว มีความเคารพในพระสงฆ์ มิอาจจะสวดได้ จำเดิมแต่กาลนั้น เราจึงนิมนต์พระให้กล่าวธรรมกถาในวิหารนั้น ๆ แล้วถวายสักการะพระผู้แสดง

สำหรับพระเถระผู้เป็นธรรมกถึก เราถวายสัปปิ ผาณิตและน้ำตาลกรวดองค์ละทะนาน ชะเอมเครือองค์ละ ๑ ศอก ๔ องคุลี และผ้าสาฎกอย่างดีองค์ละผืน ก็แล <u>สิ่งของถวายทั้งหมดนั้น มิได้นำปีติปราโมทย์ในใจมาให้แก่เรา</u> <u>เท่ากับการให้ทั้ง ๒ ครั้ง</u> <u>ที่เรายังเป็นทุคตะอยู่</u> <u>มิได้ห่วงใยชีวิตถวายแล้ว</u> <u>การให้ทาน ๒ ครั้งนั้นแลยังใจของเราให้ร่าเริง</u>

พระอภัยเถระ (เถระปุตตาภัยเถระ) ฟังพระราชดำรัสนั้นแล้ว จึงพรรณนาพระราชกุศลที่ทรงบำเพ็ญในครั้งนั้น ด้วยปริยายเป็นอเนก เพื่อให้พระเจ้าทุฏฐคามิณีทรงมีพระทัยผ่องใส ในความว่า บรรดาพระเถระทั้ง ๕ องค์นั้น **พระมลัยมหาเทวเถระ**ผู้รับข้าวยาคูเปรี้ยว ได้ถวายข้าวยาคูเปรี้ยวนั้นแก่ภิกษุ ๙๐๐ ที่ภูเขาสุมนกูฏ แล้วจึงฉันข้าวยาคูเปรี้ยวนั้น ส่วน**พระธัมมคุตตเถระ**ผู้รักษาปฐพี

ก็แบ่งข้าวยาคูเปรี้ยวนั้นแก่ภิกษุในวิหารกัลยาณีประมาณ ๕๐๐ แล้วจึงฉันด้วยตนเอง **พระธัมมทินนเถระ**ผู้อยู่ ณ ชลังควิหาร ในปิยังคุทวีป ได้ถวายแก่ภิกษุ ๑๒,๐๐๐ เพื่อฉัน **พระขุททติสสเถระ** ผู้มีฤทธิ์มาก ผู้อยู่ ณ มงคลวิหารก็ได้ถวายแก่ภิกษุ ๖๐,๐๐๐ ผู้อยู่ที่เขาไกรลาส เพื่อฉัน ส่วน**พระมหาพยัคฆเถระ**ก็ได้ถวายแก่ภิกษุ ๗๐๐ แล้ว ในวิหารริมแม่น้ำโอกกนที แล้วจึงฉันด้วยตนเอง พระเถระที่อยู่ในปิยังคุทวีป รับภัตทั้งสิ้นแล้วถวายแก่ภิกษุ ๑๒,๐๐๐ เพื่อฉัน (แล้วฉันด้วยตนเอง) ทั้งนี้เป็นการพรรณนาถวายพระพรแด่พระเจ้าทุฏฐคามิณี เพื่อยังพระทัยของพระองค์ให้ร่าเริง ของพระอภัยเถระ

พระเจ้าทุฏฐคามิณีทรงมีพระทัยแจ่มใส ได้ตรัสพระดำรัสนี้กับพระเถระนั้น ความว่า โยมมีอุปการะแก่พระสงฆ์ตลอดเวลา ๒๔ ปี แม้ร่างกายของโยมนี้ ก็จงเป็นอุปการะแก่พระสงฆ์ <u>ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดให้เผาสรีระของโยม</u> <u>ผู้เป็นทาสของพระสงฆ์ในโรงแห่งการงานของพระสงฆ์</u> <u>ตรงสถานที่จะเห็นพระมหาสถูปได้</u> แล้วตรัสกับพระขนิษฐาว่า พ่อติสสะผู้เจริญ มหาสถูปยังไม่สำเร็จ พ่อจงช่วยสร้างให้สำเร็จเสร็จสิ้นทุก ๆ สิ่ง ด้วยความเคารพเป็นอันดีและทุกเวลาเช้าเย็น จงบูชาดอกไม้ในพระมหาสถูป และให้กระทำการประโคมแด่พระมหาสถูปวันละ ๓ ครั้ง การปฏิบัติประจำใด ๆ ที่พี่ได้กำหนดไว้แล้ว ในพระศาสนาของพระสุคตเจ้า พ่อจงยังการปฏิบัติประจำนั้น ๆ ทั้งปวงมิให้เสื่อมไปเสีย จงให้การปฏิบัติประจำนั้น ๆ ดำรงยั่งยืนสืบไป พ่อเอ๋ย พ่อจงอย่าประมาทในกิจของพระสงฆ์ในกาลทั้งปวงเถิด

พระเจ้าทุฏฐคามิณีตรัสสั่งเสียพระราชอนุชา ด้วยประการฉะนี้ แล้วก็ทรงดุษณี ขณะนั้น พระภิกษุสงฆ์ก็กระทำคณสาธยาย และ **เทวดาทั้งหลายต่างก็นำรถ ๖ คัน มาจากเทวโลก ๖ ชั้น เทวดาเหล่านั้นต่างยืนอยู่บนรถ ต่างทูลอ้อนวอนพระเจ้าทุฏฐคามิณี**ว่า **ข้าแต่พระจอมราช ขอเชิญพระองค์เสด็จมาสู่เทวโลก อันยังใจให้รื่นรมย์ของพวกหม่อมฉันเถิด**

พระเจ้าทุฏฐคามิณี ทรงสดับคำเชิญของเทวดาเหล่านั้นแล้ว ตรัสว่า ท่านทั้งหลายจงหยุดจนกว่าข้าพเจ้าจะฟังธรรมจบ พร้อมทั้งยกพระหัตถ์ห้าม พวกพระภิกษุพากันเข้าใจว่า พระเจ้าทุฏฐ-คามิณีทรงห้ามคณสาธยาย จึงชวนกันหยุดการสวด

พระเจ้าทุฏฐคามิณีตรัสถามถึงเหตุที่หยุดสวดนั้น พวกพระภิกษุเหล่านั้นถวายพระพรว่า เพราะมหาบพิตรประทานสัญญาว่า ท่านทั้งหลายจงคอยก่อน ดังนี้ ขอถวายพระพร

พระเจ้าทุฏฐคามิณีตรัสว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ เรื่องนี้มิได้เป็นอย่างนั้น แล้วตรัสเรื่องที่พวกเทวดาพากันมาเชิญจากเทวโลกทั้ง ๖ ชั้น ให้พระภิกษุสงฆ์ทราบความจริง

ประชาชนบางพวกฟังเรื่องนั้นแล้วต่างเข้าใจว่า พระเจ้าทุฏฐ-คามิณีองค์นี้ทรงกลัวแต่มัจจุภัย ทรงเพ้อพร่ำไป

เพื่อจะให้พระเจ้าทุฏฐคามิณี ทรงกระทำการขจัดความสงสัยของประชาชนพวกนั้น พระอภัยเถระได้ถวายพระพร กับพระเจ้าทุฏฐคามิณีอย่างนี้ว่า ข้าแต่มหาบพิตร ที่พวกเทวดาเหล่านั้นนำเทวรถมา มหาบพิตรอาจจะให้รู้ถ้อยคำได้ ขอถวายพระพร

พระเจ้าทุฏฐคามิณีทรงเข้าพระทัยเรื่องนั้น มีดำรัสสั่งราชบุรุษให้โยนพวงดอกไม้ขึ้นไป พวงดอกไม้เหล่านั้น คล้องที่งอนรถทั้งหลาย ห้อยย้อยแยก ๆ กันไป มหาชนเห็นพวงดอกไม้เหล่านั้นห้อยย้อยอยู่ในอากาศ ก็คลายความสงสัยนั้น

พระเจ้าทุฏฐคามิณีได้ตรัสกับพระเถระว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ **เทวโลกชั้นไหนอันบุคคลพึงรื่นรมย์แท้จริง** พระเจ้าข้า

พระเถระนั้นได้ถวายพระพรว่า ข้าแต่มหาบพิตร **บุรีแห่งเทพชั้นดุสิต สัตบุรุษทั้งหลายกล่าวไว้ว่า เป็นสถานอันบุคคลพึงรื่นรมย์ แม้พระโพธิสัตว์พระนามว่า เมตไตรยผู้มีพระกรุณามาก ทรงรอคอยสมัยแห่งความเป็นพระพุทธเจ้า ก็ประทับอยู่ในดุสิตบุรี** ขอถวายพระพร

พระเจ้าทุฏฐคามิณีมหาราช ทรงสดับคำของพระเถระแล้ว **ประทับบรรทม <u>ทรงลืมพระเนตรดูพระมหาสถูป</u> <u>ทรงจุติในขณะนั้นแล</u> <u>บังเกิดในรถที่มาจากชั้นดุสิต</u> ประทับยืนแล้ว ทรงมีพระวรกายอันเป็นทิพย์ ได้ทรงสำแดงพระองค์ เพื่อจะทรงแสดงผลแห่งกรรม อันเป็นบุญ ที่พระองค์ทรงกระทำไว้ เมื่อจะทรงสำแดงพระองค์ อันทรงเครื่องอลังการทิพย์ครบถ้วน เสด็จประทับยืนบนรถนั้นแหละ ทรงกระทำประทักษิณพระมหาสถูป ๓ รอบ ทรงบังคมพระสถูปและพระสงฆ์ แล้วได้เสด็จไปสู่ดุสิตบุรี**

นางฟ้อนทั้งหลายที่มากันในที่นั้น พากันเปลื้องเทริด (มงกุฏ) ในที่ใด ในที่นั้น ก็ได้สร้างศาลาไว้ให้ ชื่อว่า **ศาลามงกุฏมุตตา**

(ศาลาเปลื้องมงกุฎ) เมื่ออัญเชิญพระบรมศพขึ้นประดิษฐานเหนือจิตกาธาน มหาชนพากันร้องไห้คร่ำครวญ ณ ที่ใด ณ ที่นั้นก็ได้สร้างศาลาไว้ มีชื่อว่า **วิรวติศาลา** (ศาลาร้องไห้) ประชาชนทั้งหลายประชุมกันถวายพระเพลิงพระบรมศพ ในโรงอันเป็นที่นั่งพักใด โรงพักนั้น ให้เรียกชื่อว่า **ราชมาฬกะ** ในครั้งนี้

พระเจ้าทุฏฐคามิณีพระองค์นั้น ทรงมีพระราชศรัทธา ทรงยินดีในคุณธรรมคือทาน **จักได้เป็นพระอัครสาวก**ของพระผู้ทรงพระภาคเจ้า ทรงพระนามว่า **พระศรีอารยเมตไตรย**

พระราชบิดา พระราชมารดาของพระเจ้าทุฏฐคามิณี ก็จักได้เป็น**พระพุทธบิดา พระพุทธมารดา** ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ส่วน**พระเจ้าสัทธาติสสะ**พระราชอนุชา**จักเป็นพระสาวกที่ ๒** อนึ่ง **พระราชกุมารพระนามว่าสาลี** พระโอรสของพระเจ้าทุฏฐคามิณี **จักเป็นพระราชบุตร**ของพระผู้ทรงพระภาคเจ้าพระนามว่า พระศรีอารยเมตไตรยแล

ท่านสาธุชนทั้งหลาย ทราบแจ่มแจ้งเป็นอันดี ซึ่งถ้อยคำอันประเสริฐ แห่งพระขีณาสพผู้ประเสริฐทั้งหลาย อันเป็นถ้อยคำไม่เคลื่อนคลาด มั่นคง ตามความเป็นจริง ยังกิจอันเป็นไปเพื่อความเป็นพุทธบริษัททั้งปวง ให้สำเร็จแล้วด้วยประการทั้งปวง จงประสบพบพระโพธิสัตว์ ผู้ประทับอยู่ในดุสิตบุรี ดังนี้แล

จากคัมภีร์โลกทีปกสาร

ขอให้ท่าน**พระอาจารย์สุมนต์ นันทิโก** ได้ประสบพบพระโพธิสัตว์ศรีอริยเมตไตรย ในสรวงสวรรค์ชั้นดุสิตนั้นด้วย เทอญ

พินัยกรรม ๕ ข้อ หลวงพ่อขอไว้

๑. ลาลับแล้ว ดวงแก้ว ของปวงศิษย์ ดูจชีวิต ศิษย์หลุดลอย ละห้อยหา
เคยหนุนเกื้อ เอื้ออำนวย ด้วยเมตตา ไยมารา มาพราก ให้จากกัน

๒. ศุกร์สิบเจ็ด พฤษภา ๆ น่าใจหาย ฝันสลาย ใจละลาย ให้โศกศัลย์
หลวงพ่อจาก พรากไป แสนไกลกัน สู่สวรรค์ ครรไล ไปตามกรรม

๓. ท่านมุ่งมั่น หมั่นเรียน เพียรศึกษา แสวงหา ความรู้ไว้ ไม่อิ่มหนำ
แล้วเผยแพร่ แผ่ธรรม ที่สำคัญ อภิธรรม์ จงเรียนร่ำ จำให้ดี

๔. ท่านบวชมา พรรษา หกสิบสี่ นับเป็นปี แปดสิบเจ็ด สำเร็จหนี
จากลาแล้ว ดูจแก้วแตก แยกฤดี สิ้นชีวี เพราะสิ้นกรรม บุญนำพา

๕. ขอปวงศิษย์ ทุกฝ่าย ชายหรือหญิง จงจำสิ่ง ที่หลวงพ่อ สู้เสาะหา
คือสัทธรรม ค่าล้ำ พระสัมมา ๆ อย่าระอา เร่งเรียน พากเพียรกัน

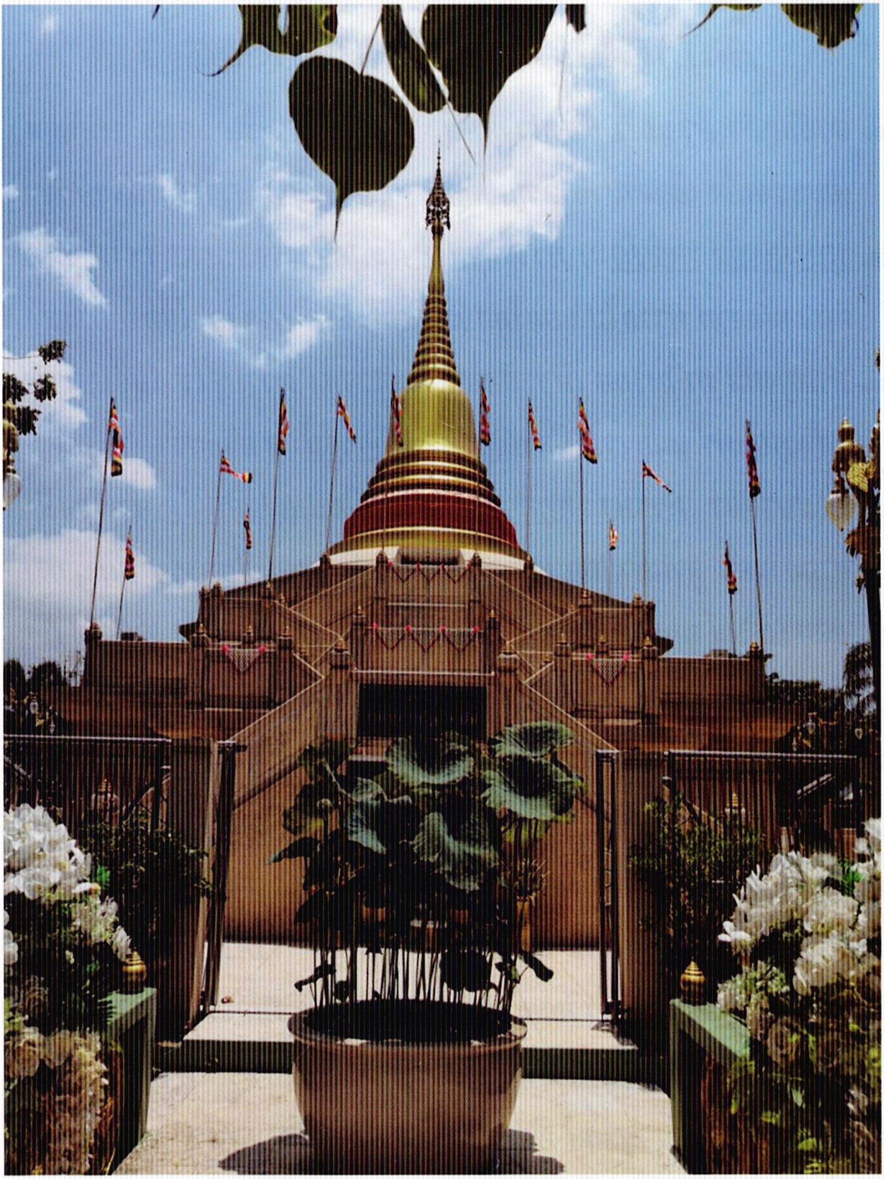
๖. พินัยกรรม ท่านทำไว้ ให้สำนึก แล้วรู้สึก เถิดหนา อย่าหยามหยัน
กายนี้เอา ไปเผา เสียเปล่าพลัน ผ่าเรียนกัน เป็นครูใหญ่ ได้บุญดี

๗. ขอราชทาน งานศพ ก็ไม่ต้อง ใช่จองหอง แต่มักน้อย พลอยสุขี
สวดสามวัน ปัฏฐานง่าย สบายดี อย่ารอรี ร่ำพิไร ให้อ่อนเพลีย

๘. ไม่หล่อรูป ทำเหรียญ เรียนหาทรัพย์ อัฏฐิกสับ ขับลอยตาม แม่น้ำเสีย
ห้ามทำโกฏิ บรรจุไว้ ให้นัวเนีย ใครไม่เคลียร์ ฝืนฝ่า อย่าจำเริญ

๙. แล้วจงช่วย อำนวยรักษ์ พิทักษ์ไว้ จำใส่ใจ ให้ละลิ่ว อย่าผิวเผิน
ทั้งปริยัติ ปฏิบัติไป ให้เจริญ สืบดำเนิน สานต่อ หลวงพ่อพลัน

๑๐. ให้ศาสน์อยู่ คู่ชาติ บ้านเมืองวัด เพียรฝึกหัด ดัดจิต อย่าคิดหัน
ทั้งทานศีล ภาวนา อย่าทิ้งกัน จำให้มั่น ท่านขอไว้ ให้ทำตาม

พระธาตุสมันตมหาปัฏฐานเจดีย์

มรณภาพ ศ. ๑๗ พ.ค. ๖๒

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้ ภิกษุไม่ใช่อยู่ประพฤติ เพื่อจะหลอกลวงประชาชน ไม่ใช่อยู่ประพฤติ เพื่อประจบคน ไม่อยู่ประพฤติเพื่ออานิสงส์ คือ ลาภ สักการะ สรรเสริญ ไม่ใช่อยู่ประพฤติ ด้วยคิดว่า ชนจงรู้จักเราด้วยอาการอย่างนี้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ที่แท้พรหมจรรย์นี้ ภิกษุย่อมอยู่ประพฤติ เพื่อการสำรวม (สํวรตฺถํ) และเพื่อการละ (ปหานตฺถํ)

(ปฐมนกุหนาสูตรที่ ๘ ขุ. อิติ. ๔๕/๒๐๗)

แด่ท่านพระอาจารย์ผู้ไม่เอาๆ ที่เราเคารพรัก ● ภิกษุรุ่นใหม่